

Nr 136.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag för budgetåret 1954/55 till universitetet i Göteborg och Stockholms högskola m. m.; given Stockholms slott den 26 februari 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Ivar Persson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen behandlas frågan om den högre undervisningen i skeppsbyggeri och föreslås, att dylik undervisning även framdeles skall vara anordnad vid såväl tekniska högskolan i Stockholm som vid Chalmers tekniska högskola.

I propositionen framlägges slutliga anslagsäskanden beträffande vissa å nästa sida angivna anslag, som i riksstatsförslaget upptagits med allenast beräknade belopp. Härutöver äskas ytterligare tre anslag, varav ett anslag å 300 000 kronor till Gemensamma universitetsändamål: Extra utgifter.

Av föreslagna nya tjänster må nämnas följande, nämligen vid det blivande universitetet i Göteborg en professur, två laboraturer och två docentbefattningar samt vid Stockholms högskola en professur, fyra docentbefattningar och ett pedagogiskt lektorat.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 26 februari 1954.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under bilagan åttonde huvudtiteln, punkterna 90 och 98, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition, för budgetåret 1954/55 beräkna

dels till Göteborgs universitet: Avlöningar ett förslagsanslag av 3 300 000 kronor;

dels till Göteborgs universitet: Omkostnader ett förslagsanslag av 300 000 kronor;

dels till Göteborgs universitet: Materiel m. m. ett reservationsanslag av 575 000 kronor;

dels till Göteborgs universitet: Nyanskaffning av apparater m. m. ett reservationsanslag av 100 000 kronor;

dels till Göteborgs universitet: Bokinköp och bokbindning för medicinska fakulteten ett reservationsanslag av 75 000 kronor;

dels till Göteborgs universitet: Bidrag till Göteborgs stad för verksamheten vid medicinska fakultetens bibliotek ett förslagsanslag av 82 000 kronor;

dels till Göteborgs universitet: Utrustning ett reservationsanslag av 325 000 kronor;

dels till Göteborgs universitet: Bidrag till kostnaderna för uppförande av patologisk-anatomisk institution m. m. ett förslagsanslag av 500 000 kronor;

dels ock till Bidrag till Stockholms högskola ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor.

Jag torde nu ånyo få anmäla dessa ärenden jämte vissa andra frågor. Därvid torde jag först till behandling få upptaga frågan om organisationen av den högre undervisningen i skeppsbyggeri.

I. Organisationen av den högre undervisningen i skeppsbyggeri.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 januari 1952 har *överstyrelsen för de tekniska högskolorna* framlagt utredning och förslag rörande organisationen av den högre undervisningen i skeppsbyggeri med avseende å frågan om denna undervisnings förläggning, d. v. s. närmast frågan huruvida skeppsbyggeriundervisningen framdeles borde bibehållas vid båda högskolorna eller nedläggas vid tekniska högskolan i Stockholm och koncentreras till Chalmers tekniska högskola. Överstyrelsen har därvid förklarat sig anse övervägande och starka skäl tala för att denna undervisning alltjämt borde förekomma vid båda högskolorna och sålunda icke föreslagit någon principiell ändring i härutinnan gällande ordning. Emellertid har överstyrelsen, som erinrat om att förevarande spörsmål vid upprepade tillfällen under åren 1936—1941 varit föremål för statsmakternas prövning, med hänsyn till därvid gjorda uttalanden funnit det angeläget, att — till ledning för dess ställningstagande till kommande anslagsäskanden från högskolornas sida rörande skeppsbyggeriundervisningen — frågan om förläggningen av densamma ånyo upptoges till prövning av statsmakterna för ett principiellt avgörande.

Överstyrelsens ställningstagande har ej varit enhälligt.

Mot detsamma har *avvikande mening* anförts av *ledamoten av överstyrelsen, f. d. regeringsrådet Fransén*, vilken funnit, att överstyrelsen bort förorda skeppsbyggeriundervisningens nedläggande vid tekniska högskolan i Stockholm och koncentration till Chalmers tekniska högskola. Till denna mening har anslutit sig *byråchefen i överstyrelsen MacDowall* och *rektorn för Chalmers tekniska högskola, professorn Hössjer*. De sålunda skiljaktiga har enats om ett särskilt yttrande.

Innan jag ingår på en närmare redogörelse för överstyrelsens förslag och reservanternas yttrande, torde jag få lämna en översikt över de överväganden och ställningstaganden, som förekommit vid tidigare behandling av frågan.

Frågans tidigare behandling.

I sitt den 12 november 1935 avgivna betänkande förordade på sin tid 1934 års *Chalmerssakkunniga*, att undervisningen i skeppsbyggeri vid tekniska högskolan i Stockholm skulle indragas och helt förläggas till den av de sakkunniga genom omorganisation av Chalmers tekniska instituts högre avdelning föreslagna nya tekniska högskolan i Göteborg. Till stöd därför

anförde de sakkunniga, att det antal studerande, som i vårt land valde skeppsbyggeri till sitt huvudämne, enligt vad en av de sakkunniga verkställd undersökning visade (proposition nr 135/1936, sid. 23), inskränkte sig till högst ett 20-tal årligen. Att för detta ringa antal studerande uppehålla undervisning vid två tekniska högskolor syntes icke försvarligt, varför undervisningen i skeppsbyggeri borde koncentreras till en av de tekniska högskolorna. Om i enlighet med de sakkunnigas förslag en skeppsprovvningsanstalt inrättades i Göteborg, borde ifrågavarande högskoleutbildning koncentreras dit, där också samarbetet med de stora varven kunde antagas komma att verka befruktande på undervisningen.

Av remissinstanserna ansåg *styrelsen för tekniska högskolan*, att frågan borde bli va föremål för ytterligare utredning. *Högskolans lärarkollegium* fann — under framhållande av att antalet studerande vid högskolan inom ifrågavarande fackavdelning varit i sakta stigande, medan antalet studerande vid Chalmers tekniska institut visat tendens till minskning — det uteslutet att slopa den livskraftiga avdelningen vid högskolan till förmån för den tynande avdelningen vid Chalmers tekniska institut. Av betydelse vore även att för dem, som vid tekniska högskolan studerade flygteknik, möjlighet funnes att erhålla ett visst mått av undervisning i skeppsbyggeri, enär en hel del problem inom flygtekniken vore mycket närbesläktade med problem inom skeppsbyggnadskonsten. För de studerande vore samarbetet med varvsindustrien ej särskilt betydelsefullt, ty erforderlig kännedom om arbetena å ett varv erhöles bäst under somrarnas praktik, varvid frågan om undervisningsanstaltens belägenhet ej spelade någon roll. Frågan om skeppsprovvningsanstalten borde vidare lösas fristående. Om den högre skeppsbyggeriundervisningen skulle koncentreras till ett ställe, borde den enligt lärarkollegiets mening förläggas till Stockholm.

Även *marinöverdirektören* ansåg det omöjligt att tillstyrka skeppsbyggeriundervisningens nedläggande vid tekniska högskolan, därvid denne liksom högskolans lärarkollegium åberopade tendensen beträffande tillströmningen av studerande vid de båda avdelningarna. Enligt marinöverdirektörens mening vore orsakerna till denna utveckling att söka i den större tekniska allmänbildning, som erhöles vid tekniska högskolan. I anslutning därtill uttalade marinöverdirektören tvekan, huruvida undervisningen i ångmaskinlära och förbränningsmotorer inom fackavdelningen för maskinbyggnad skulle kunna inom en snar framtid komma upp i samma höga nivå som vid tekniska högskolan. Därest skeppsbyggeriundervisningen koncentrerades till Stockholm skulle förhållandet beträffande utbildningen på nyssnämnda områden bli va ett helt annat och möjligheterna till en differentiering större.

Marinförvaltningen instämde i stort sett i marinöverdirektörens yttrande och *chefen för marinstaben* framhöll önskvärdheten av att utbildningen av blivande mariningenjörer kunde försiggå vid en fullständig teknisk hög-

skola, där samtliga fackavdelningar funnes representerade. Ett förläggande av skeppsbyggeriundervisningen enbart till Göteborg skulle därjämte medföra vissa olägenheter för mariningenjörsutbildningen.

Jämväl *ingenjörsvetenskapsakademien* avstyrkte sakkunnigförslaget om en koncentration av skeppsbyggeriundervisningen till Göteborg. Ekonomiska skäl pekade enligt akademiens uppfattning hän mot Stockholm som förläggningsplats, där redan i stort sett tillfredsställande lokaler för denna undervisning funnes. En förläggning till Göteborg medförde också stora kostnader, som betingades av de sakkunnigas förslag att för ändamålet — och särskilt för tillgodoseende av marinöverdirektörens krav på lika grundlig utbildning i ångteknik och läran om förbränningsmotorer för blivande mariningenjörer som vid tekniska högskolan — inom den mekaniska fackavdelningen skulle inrättas professurer och laboratorier för dessa ämnen. Behov av samarbete mellan fackavdelningen för skeppsbyggeri och industrien föreläge icke blott från högskolans sida utan sådant behov eller snarare behov av tillgång till sakkunskap i skeppsbyggnadsteknik och därmed besläktade frågor funnes även i motsatt riktning. Ur denna senare synpunkt föreläge behov av sakkunskap i minst lika hög grad i Stockholm som i Göteborg, med tanke på att vid de större varven den högre sakkunskapen i allmänhet redan funnes representerad bland den egna personalen. Skeppsbyggeriundervisningen borde emellertid meddelas både i Stockholm och Göteborg. Indroges denna undervisning på någondera platsen, skulle behov därav snart nog komma att yppa sig i en eller annan form. Detta gällde ej minst för tekniska högskolan i Stockholm med anledning av det nära sambandet mellan flygteknik och skeppsbyggnad.

Svenska teknologföreningen avstyrkte likaledes förslaget att nedlägga skeppsbyggeriundervisningen i Stockholm. *Statskontoret* fann en centralisering av undervisningen i skeppsbyggeri önskvärd.

För en koncentration av skeppsbyggeriundervisningen till Göteborg i enlighet med de sakkunnigas förslag uttalade sig *kommerskollegium*, som fann utbildningsbehovet av skeppsbyggnadstekniker ej vara större än att det lämpligen borde kunna tillgodoses endast vid en högskola inom landet, varvid det oundvikliga kravet på hög standard såväl i fråga om erforderlig utrustning som i övriga hänseenden borde kunna lättare bliva tillfredsställda. En liknande ståndpunkt intogs av *Sveriges varvsindustriförening* och av *Sveriges industriförbund*.

I proposition (nr 135) till 1936 års riksdag anförde *dåvarande departementschefen*, statsrådet Engberg, härom bland annat följande.

Såsom av den föreliggande utredningen framgår, är det sammanlagda antalet studerande vid fackavdelningarna för skeppsbyggeri i Stockholm och Göteborg icke så stort, att detta i och för sig motiverar uppehållande av två fackskolor. Även om vissa skäl kan anföras för att det oaktat inom landet alltjämt upprätthålla två sådana utbildningsanstalter vid sidan av varandra, synes detta mig ur statsfinansiell synpunkt knappast försvarbart. Ty en oavvislig förutsättning för bibehållandet av två fackskolor för

skeppsbyggeri måste vara, att bägge dessas behov i fråga om utrustning med lokaler, lärarkrafter och undervisningsmedel av statsmakterna tillgodoses på ett fullt tillfredsställande sätt. Och detta måste bli mycket dyrbart för staten. Under sådana förhållanden finner jag mig böra ansluta mig till de sakkunnigas uppfattning, att en koncentration av den egentliga, högre tekniska skeppsbyggeriundervisningen bör komma till stånd. Gentemot de sakkunnigas förslag till förläggande av ifrågavarande undervisning till Göteborg har invändningar rests från flertalet av de i ärendet hörda myndigheterna. De sakkunniga har emellertid framfört så vägande och starka skäl för sitt förslag, att jag blivit övertygad om, att detsamma innebär en riktig lösning av den förevarande frågan. Jag fäster härvid särskild vikt vid de rika möjligheter till samarbete med industrien, som Göteborg i egenskap av landets förnämsta sjöfartsstad erbjuder. Detta förhållande torde utgöra den väsentliga förklaringsgrunden till att Chalmerska institutet trots sin torftiga yttre utrustning varit i stånd att bibringa sina elever en utbildning i skeppsbyggeri, som från alla håll erhållit goda vitsord. Med förbättringar, som kommer att ske enligt de sakkunnigas förslag, förefaller de i vissa av remissyttrandena uttalade farhågorna för att undervisningen icke skulle uppnå samma höga nivå som vid tekniska högskolan i Stockholm skäligen ogrundade. Jag föreställer mig tvärtom, att ett uppsving måste bli resultatet av ett genomförande av sakkunnigförslaget. De från de marina myndigheterna gjorda invändningarna kan jag, efter att ha i saken samrått med chefen för försvarsdepartementet, icke tillmäta avgörande betydelse. Jag förutsätter nämligen, att vid en koncentration av skeppsbyggeriundervisningen till Göteborg sådana anordningar träffas, att försvarsväsendets intressen av en fullgod utbildning för de blivande mariningenjörerna icke i någon mån eftersättes.

Efter att ha uttalat sin principiella anslutning till de sakkunnigas förslag om en koncentration av den egentliga skeppsbyggeriundervisningen till Göteborg förklarade departementschefen sig likväl ej beredd att då framlägga ett definitivt förslag till den närmare utformningen av den planerade fackavdelningens organisation med avseende å lärarkrafter och dess allmänna inriktning. Dessa frågor syntes — liksom vissa andra i propositionen behandlade frågor — böra återupptagas framdeles för att underställas ett kommande års riksdag, varvid ställning jämväl borde tagas till spörsmålet om tidpunkten och ordningen för skeppsbyggnadsavdelningens vid tekniska högskolan avveckling samt angående organiserandet av de delar av den i sistnämnda avdelning inordnade undervisning, som alltjämt borde bedrivas vid tekniska högskolan, närmast avseende ämnena flygteknik och hydromekanik.

Riksdagen (skrivelse nr 215) fann sig kunna bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, då de av departementschefen till förmån därför framförda skälen syntes övertygande.

Sedermera framlade *styrelserna för tekniska högskolan och Chalmers tekniska institut* i en gemensam skrivelse den 9 november 1936 förslag om bibehållande av fackavdelningen för skeppsbyggnad vid tekniska hög-

skolan, eventuellt med namnet ändrat till fackavdelning för luftfart och sjöfart. Undervisningen inom denna fackavdelning och fackavdelningen för skeppsbyggeri i Göteborg skulle differentieras så, att inom sistnämnda fackavdelning skulle meddelas undervisning i fartygskonstruktion och skeppsbyggeri i trängre bemärkelse, medan fackavdelningen i Stockholm skulle erhålla en mera maskin- och driftteknisk inriktning.

Vid 1937 års riksdag fattades — samtidigt med beslut rörande ombildningen av den högre avdelningen av Chalmers tekniska institut till teknisk högskola från och med den 1 juli 1937 — definitivt beslut om organisationen av den nya högskolans avdelning för skeppsbyggnad (riksdagens skrivelse nr 471), under det att frågan om skeppsbyggnadsavdelningens vid tekniska högskolan i Stockholm framtida ställning och uppgifter lämnades öppen.

Med skrivelse den 23 november 1937 överlämnade *styrelsen för tekniska högskolan i Stockholm* med tillstyrkan ett av *högskolans lärarkollegium* framlagt förslag till omorganisation av skeppsbyggnadsavdelningen, med bibehållande av skeppsteknisk utbildning.

Över detta förslag avgavos remissyttranden av ett antal myndigheter och sammanslutningar, som i flertalet fall i princip tillstyrkte detsamma.

Sedan Kungl. Maj:t anbefallt *styrelsen för tekniska högskolan i Stockholm* att, efter hörande av högskolans lärarkollegium, avgiva utlåtande i anledning av vad som anförts i de i ärendet avgivna yttrandena, överlämnade *högskolestyrelsen* med skrivelse den 6 maj 1939 ett av lärarkollegiet framlagt modifierat förslag i ämnet, vilket förslag innebar att avdelningen för skeppsbyggnad vid högskolan skulle ombildas till en avdelning för skeppsteknik och flygteknik.

I detta modifierade förslag hade *lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm* tagit hänsyn till framförda önskemål beträffande den flygtekniska undervisningen. I huvudsak innebar förslaget, att en önskvärd utökning av undervisningen i flygteknik ernåddes genom att undervisningen vid högskolan för skeppstekniska studerande omlades i en mera drifttekniskt betonad riktning samtidigt med att undervisningen inom rent skeppsbyggeri inskränktes.

I 1940 års statsverksproposition (åttonde huvudtiteln, punkten 106) fann *dåvarande departementschefen*, statsrådet Bagge, frågan om ett bibehållande av skeppsbyggeriundervisning vid tekniska högskolan i Stockholm i en eller annan form böra göras till föremål för ytterligare prövning, innan definitivt avgörande av densamma kunde träffas.

Riksdagen — som förklarade sig icke vilja föregripa ett slutligt avgörande av de föreliggande frågorna — uttalade (skrivelse nr 8), att den rationellaste lösningen förefölle att kunna vinnas, om skeppsbyggeriundervisningen i dess helhet koncentrerades till Chalmers tekniska högskola, medan

åter den flygtekniska undervisningen helt förlades till tekniska högskolan i Stockholm.

Sedan Kungl. Maj:t anbefallt styrelsen för tekniska högskolan i Stockholm att i samråd med styrelsen för Chalmers tekniska högskola taga frågan under förnyad omprövning med beaktande av vad i ärendet förekommit, överlämnade styrelserna för de tekniska högskolorna med eget yttrande en förnyad utredning i ämnet av *lärarkollegiet vid tekniska högskolan i Stockholm*, vilket därvid framlade två alternativa förslag. Alternativ I överensstämde i huvudsak med det av högskolestyrelsen med skrivelse den 6 maj 1939 framlagda förslag, som tidigare berörts. Alternativ II förutsatte, att skeppsbyggeriundervisningen successivt skulle nedläggas och att den flygtekniska undervisningen skulle ytterligare något utvidgas i jämförelse med alternativ I.

Lärarkollegiet ville av i huvudsak följande skäl förorda alternativ I:

1. För en relativt ringa merkostnad per år, högst 10 600 kronor, kunde erhållas utbildningsmöjligheter i såväl flygtekniska som skeppstekniska ämnen.

2. Den utbildning i flygtekniska ämnen, som komme att ske enligt alternativ I, bleve i det allra närmaste likvärdig med motsvarande utbildning enligt alternativ II.

3. För den händelse utvecklingen skulle visa önskvärdheten av att driva specialiseringen av den flygtekniska utbildningen längre, kunde detta ske likaväl och till samma kostnad vid alternativ I som vid alternativ II.

4. Utvecklingen av Sveriges skeppsbyggnadsindustri vore stadd i ständig stegring. Med nödvändighet medförde en dylik utveckling ett ökat behov av ingenjörer med skeppsteknisk utbildning.

5. Någon risk för överproduktion av ingenjörer med skeppsteknisk utbildning föreläge ej vid bibehållandet av skeppsteknisk undervisning vid tekniska högskolan i Stockholm, samtidigt med att avdelningen för skeppsbyggnad vid Chalmers tekniska högskola utvidgades. Den dubbla möjligheten till ifrågavarande utbildning vore av stor betydelse för att tillfredsställa toppbehoven. Med den utformning, undervisningsprogrammet för skeppstekniska studerande givits i alternativ I, bleve emellertid utbildningen tillräckligt mångsidig för de blivande ingenjörernas användning även på områden, som fölle utanför skeppsbyggnadsfacken.

6. Ofta hade forskningen på gränsområdena mellan olika avdelningar visat sig vara av den allra största betydelse för teknikens utveckling. Det vore därför av stor betydelse, att ett land hade åtminstone *en* högskola, innehållande de avdelningar, som ansåges mest betydelsefulla för landets teknik.

7. Vid tekniska högskolan i Stockholm funnes för närvarande ett skeppsbyggnadslaboratorium, som endast vid en organisation enligt alternativ I skulle komma till full användning.

Styrelserna för de tekniska högskolorna förordade i huvudsak alternativ I, vilket i avgivna remissyttranden i princip även tillstyrktes av *chefen för marinen, marinförvaltningen, svenska teknologföreningen* samt 1940 års sakkunniga för den högre tekniska undervisningen.

Chefen för flygvapnet förordade genom *chefen för flygstaben* en förstärkning av den flygtekniska utbildningen utöver vad som förutsatts enligt alternativ I.

Kommerskollegium ansåg sig icke kunna ansluta sig till flera av de enligt *lärarkollegiets* uppfattning mera vägande skälen för en fortsatt undervisning i skeppsteknik men ville dock ej motsätta sig ett genomförande av alternativ I.

Statskontoret framhöll, att ämbetsverket till fullo delade den av 1940 års riksdag uttalade uppfattningen, att det rationellaste syntes vara att helt koncentrera skeppsbyggnadsundervisningen till Göteborg och i stället stärka den flygtekniska undervisningen i Stockholm.

I 1941 års statsverksproposition (åttonde huvudtiteln, punkten 97) förordade *dåvarande departementschefen*, statsrådet Bagge, alternativ I. Han anförde därvid i huvudsak följande.

Den utredning, som nu föreligger, har bringat den aktuella organisationsfrågan i ett något klarare läge. Visserligen synes det alltjämt, särskilt i betraktande av vad *kommerskollegium* anført, vara i viss mån tveksamt, om under normala förhållanden ett påtagligt behov föreligger av en modifierad skeppsteknisk undervisning vid sidan av undervisningen i skeppsbyggeri vid Chalmers tekniska högskola. Då emellertid i flertalet remissvar tillstyrkts förslaget om bibehållande i viss utsträckning av skeppsbyggnadsundervisningen i Stockholm, vill jag icke motsätta mig detta förslag och förordar alltså alternativ I. Vid mitt ställningstagande har jag särskilt beaktat den i utredningen vitsordade omständigheten, att det för närvarande råder brist på skeppsbyggnadsingenjörer och att ett ökat behov av sådana för den närmaste framtiden är att emotse. Skulle det i framtiden visa sig, att en skeppsteknisk undervisning i Stockholm icke längre fyller en nödvändig uppgift, möter givetvis icke hinder att då upptaga frågan till förnyat övervägande. Den föreliggande utredningen visar även att de ekonomiska konsekvenserna av skeppsbyggnadsundervisningens bibehållande i den föreslagna formen icke är av avgörande betydelse.

Ett av de skäl, som anförts till stöd för en fullständig avveckling av skeppsbyggnadsavdelningen, har varit, att man därigenom på ett naturligt sätt och utan större ekonomiska uppoffringar skulle kunna förstärka den flygtekniska undervisningen. En sådan förstärkning är med hänsyn till flygvapnets och flygindustriens utbyggnad särdeles angelägen. När jag förordat alternativ I, har jag fäst stort avseende vid att det enligt *lärarkollegiets* utredning dels erbjuder en med alternativ II i det allra närmaste likvärdig utbildning i flygtekniska ämnen, dels ock i lika hög grad som alternativ II möjliggör en under nuvarande förhållanden önskvärd specialisering.

Chefen för flygvapnet har ansett särskilda åtgärder erforderliga för att möta det för de närmast följande åren särskilt stora behovet av högskoleutbildade flygtekniker. Jag förutsätter, att tekniska högskolans styrelse har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och vidtager de åtgärder, som må finnas påkallade. Det kan sålunda ifrågasättas, huruvida icke under de närmaste åren antalet studerande vid den skeppstekniska linjen bör inskränkas till förmån för den flygtekniska.

På anförda grunder finner jag mig sålunda böra tillstyrka, att avdelningen för skeppsbyggnad med ingången av läroåret 1941/42 ändras till en avdelning för skeppsteknik och flygteknik.

Riksdagen förklarade sig ej vilja motsätta sig en organisation enligt alternativ I. I anslutning härtill anförde riksdagen (skrivelse nr 8) i huvudsak följande.

Det av 1940 års lagtima riksdag gjorda uttalandet att den rationellaste lösningen förefaller att kunna vinnas, om skeppsbyggeriundervisningen i dess helhet koncentreras till Chalmers tekniska högskola, medan åter den flygtekniska undervisningen helt förlägges till tekniska högskolan i Stockholm, synes riksdagen alltjämt äga giltighet. Emellertid har riksdagen med hänsyn till att de för den högre tekniska undervisningens ändamålsenlighet närmast ansvariga myndigheterna lämnat förord åt alternativ I icke velat motsätta sig att ifrågavarande fackavdelning — vilken torde böra betecknas fackavdelningen för flygteknik och skeppsteknik — nu erhåller den enligt nyssnämnda alternativ planlagda organisationen. Avdelningens huvudmål synes i första hand böra vara att utbilda flygteknici, och riksdagen vill i anslutning till vad departementschefen härom framhållit understryka att det bör vara högskolemyndigheterna angeläget att lämna största möjliga utrymme inom fackavdelningen för dem, som välja denna studieriktning. Enligt riksdagens mening utgör ett accepterande av alternativ I dock ingalunda en slutgiltig lösning av denna fråga, utan alternativet bör uppfattas som en försöksanordning i syfte att samla erfarenheter rörande avdelningens lämpligaste organisationsform och verksamhetssfär. Avdelningens organisation bör därför bli så elastisk, att därest en skeppsteknisk undervisning i Stockholm visar sig icke längre fylla en nödvändig uppgift denna undervisning — till den del, den ej erfordras för flygteknikernas vidkommande — utan större svårigheter eller tidsutdräkt kan avföras ur högskolans utbildningsprogram.

Sedan år 1941 har en viss förstärkning av lärarpersonalen för skeppsbyggeriundervisningen skett vid båda högskolorna. Men någon principiell ändring i den då beslutade organisationen av denna undervisning har ej förekommit. I enlighet härmed är den högre skeppsbyggeriundervisningen för närvarande organiserad på sådant sätt, att undervisningen inom avdelningen för flygteknik och skeppsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm för skeppstekniker har en maskin- och driftsteknisk inriktning, under det att undervisningen vid avdelningen för skeppsbyggnad vid Chalmers tekniska högskola är inriktad på utbildning av fartygskonstruktörer.

Efter denna översikt torde jag få övergå till en närmare redogörelse för överstyrelsens av mig inledningsvis omnämnda utredning och förslag.

Nu föreliggande utredning och förslag.

Överstyrelsen har till en början lämnat en redogörelse för nuvarande förhållanden med avseende å lärarbefattningar och studerandeantal m. m. inom avdelningen för flygteknik och skeppsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm samt avdelningen för skeppsbyggnad vid Chalmers tekniska högskola, av vilken redogörelse härutinnan inhämtas följande.

För skeppsbyggeriundervisningen avsedda lärarbefattningar vid de båda högskolorna framgår av efterföljande sammanställningar:

Tekniska högskolan i Stockholm.

(studieriktningen skeppsteknik)

Befattning	Lönegrad eller arvode	Ämne	Anmärkingar
Professur	Co 14	Hållfasthetslära	Gemensam för avd. F,M,(E) och S med lika undervisning för studieriktning flygteknik (Sf) och skeppsteknik (Ss).
Professur	Co 14	Teknisk hydromekanik	Gemensam för avd. F,(M),S, såvitt gäller avd. S övervägande för Ss.
Speciallärarybefattning	3 200	Installationsteknik för fartyg	Endast för Ss.
Speciallärarybefattning	11 150	Skeppsbyggnadsteknik	» » ».
Speciallärarybefattning	4 950	Varvsteknik	» » ».
2 förste assistenter	Cg 19-23		Av dessa en i teknisk hydromekanik endast för Ss och en gemensam för avd. F,M,(E) och S med lika undervisning för Sf och Ss.
7 assistenter			Av dessa en i skeppsteori endast för Ss och en i allmän aero- och hydromekanik med lika undervisning för Sf och Ss samt övriga gemensamma för avd. F,M,(E) och S med lika undervisning för Sf och Ss.

Chalmers tekniska högskola.

Befattning	Lönegrad eller arvode	Ämne	Anmärkingar
Professur	Co 14	Teoretiskt skeppsbyggeri	
Professur	Co 14	Praktiskt skeppsbyggeri	
Professur	Co 14	Maskinlära	
Befattning som biträdande lärare	4 550	Modellförsöks- och propellerteknik	Underställd professuren i teoretiskt skeppsbyggeri.
Befattning som biträdande lärare	1 700	Varvsteknik	Underställd professuren i praktiskt skeppsbyggeri
2 förste assistenter	Cg 19-23		
4 assistenter			

Antalet antagna ordinarie studerande i första årskursen av vederbörande avdelning vid högskolorna höstterminerna 1947—1951 framgår av följande sammanställningar, däri tillika anges de studerandes fördelning på studieriktningen flygteknik (Sf) och studieriktningen skeppsteknik (Ss) vid tekniska högskolan i Stockholm samt antalet mariningenjörskadetter m. m.

Tekniska högskolan i Stockholm.

Å r	S _f		S _s						S:a an- tagna
	Antal an- tagna	Hemort Sthlm m. omnejd	Antal sökande (avser endast förstahands- sökande, marin- ing.kad. ej inräknade)	Antal antagna				S:a	
				Kadetter		Övriga			
				Antal	Hemort Sthlm m. omnejd	Antal	Hemort Sthlm m. omnejd		
1947	19	7	spec. uppgift kan ej lämnas	6	4	8	6	14	33
1948	12	2	20	8	7	4	3	12	24
1949	21	10	11	8	2	1	—	9	30
1950	22	6	4	4	3	7	5	11	33
1951	25	8	16	3	2	5	3	8	33
S:a								54	

Chalmers tekniska högskola.

Å r	Antal sökande (avser endast förstahands- sökande, marin- ing.kad. ej inräknade)	Antal antagna				S:a antagna
		Kadetter		Övriga		
		Antal	Hemort Göteborg m. omnejd	Antal	Hemort Göteborg m. omnejd	
1947	36	—	—	23	7	23
1948	45	1	1	22	6	23
1949	24	—	—	23	3	23
1950	12	1	—	17	6	18
1951	22	1	—	24	6	25
S:a						112

Antalet utexaminerade civilingenjörer åren 1947—1951 från avdelningen för flygteknik och skeppsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm (KTH) med studieriktningen skeppsteknik och från avdelningen för skeppsbyggnad vid Chalmers tekniska högskola (CTH), inräknat mariningenjörskadetter, framgår av denna sammanställning.

Å r	KTH	CTH	Summa utexaminerade
1947	19	19	38
1948	9	14	23
1949	14	14	28
1950	5	21	26
1951	5	15	20
S:a	52	83	135

Vad lokalfrågorna angår så gäller beträffande tekniska högskolan i Stockholm att avdelningen för flygteknik och skeppsteknik för närvarande är inrymd i de byggnader, som på generalplanen för högskolans utbyggnad (proposition 1945: 379, bilaga) är betecknade med III d, VI a och XIV. Antagningskapaciteten utgör för båda studieriktningarna tillhoppa ett 30-tal ordinarie studerande. Den varierar emellertid något på grund av att skeppsteknikerna i de båda högre årskurserna tager större utrymme i anspråk än flygteknikerna.

För Chalmers tekniska högskolas vidkommande gäller, att skeppsbyggnadsavdelningens nuvarande byggnad, som är uppförd å Gibraltarområdet och tagits i bruk år 1940, inrymmer lokaler endast för de två högre årskurserna. De båda lägre årskurserna erhåller undervisning i lokaler inom högskolans äldre byggnader, huvudsakligen gemensamt med de studerande i avdelningarna för maskinteknik, elektroteknik samt väg- och vattenbyggnad. Platsantalet i avdelningen för skeppsbyggnad begränsas av utrymmet inom avdelningens institutionsbyggnad, som innehåller, förutom två föreläsningssalar och lärarrum m. m., två ritsalar med vardera 20 ritbord. En ytterligare ritsal har iordningställt i byggnadens källarvåning med plats för 10 ritbord, varigenom plats erhållits för 25 studerande i envar av de båda högre årskurserna.

Viss utredning av högskolornas kollegienämnder m. m.

Överstyrelsen har härefter redovisat vissa av högskolornas kollegienämnder på uppdrag av överstyrelsen i ärendet företagna utredningar. Sålunda har kollegienämnden vid tekniska högskolan i Stockholm verkställt beräkningar beträffande de besparingar i fråga om personal-, byggnads- och utrustningskostnader, som — med utgångspunkt från en utbyggnad till en årlig antagningskapacitet av 20 ordinarie studerande, inräknat mariningenjörskadetter, vid bibehållen skeppsteknisk utbildning — kunde vinnas, om nämnda utbildning vid högskolan nedlades. Kollegienämnden vid Chalmers tekniska högskola åter har verkställt utredning rörande organisationen av undervisningen inom avdelningen för skeppsbyggnad vid högskolan under förutsättning, att den skeppstekniska undervisningen i sin helhet förlades dit, och därvid gjort en uppskattning av för högskolan uppkommande merkostnader, vid oförändrad antagningskapacitet och — alternativt — vid en

ökning av antagningskapaciteten till 45 ordinarie studerande årligen, inräknat mariningenjörskadetter.

Av handlingarna i ärendet inhämtas härom i huvudsak följande.

A. Tekniska högskolan i Stockholm. Ett bibehållande av den skeppstekniska undervisningen vid högskolan kommer att under alla omständigheter kräva en förstärkning av lärarkrafterna för denna undervisning.

Vad till en början angår undervisningen i skeppsbyggnadsteknik så tillgodoses denna för närvarande genom en specialläraryrkebefattning med ett årsarvode av 11 150 kronor och omfattar 98 timmar föreläsningar och 210 timmar övningar per år. Med hänsyn såväl till teknikens utveckling som till ämnets omfattning måste denna befattning ersättas av en professur, vilket bör ske från och med budgetåret 1954/55, då den nuvarande specialläraren, som är född 1885, av åldersskäl måste lämna sin befattning.

Ett inrättande av denna professur kommer även att medföra behov av en befattning som förste assistent. Däremot avses professuren skola erhålla en så teoretisk inriktning att tillsvidare någon institutionsvaktmästartjänst kan antagas icke bli erforderlig. Skulle emellertid professuren framdeles erhålla en mera praktisk inriktning och institutionen bli utrustad med ett laboratorium för hållfasthetsundersökningar och dylikt uppkommer även behov av en tjänst såsom institutionsvaktmästare.

Vidare är den nuvarande professuren i teknisk hydromekanik förenad med en mycket omfattande undervisningsskyldighet. För att befria professurens innehavare från mera elementär undervisning och samtidigt bereda denne möjlighet att hålla avancerade föreläsningar, särskilt för licentiatstuderande, erfordras inrättande av två befattningar som biträdande lärare, den ena för undervisning i allmän hydro- och aeromekanik och den andra för undervisning i skeppsteori. För vardera av dessa befattningar bör beräknas en undervisningsskyldighet av 28 timmar föreläsningar och 28 timmar övningar per år. Det med vardera befattningen förenade arvodet kommer enligt för beräkning av sådant arvode tillämpade grunder att uppgå till 2 000 kronor.

Med utgångspunkt från att nu angivna nya lärarbefattningar måste inrättas vid bibehållen skeppsbyggeriundervisning vid högskolan har den årliga besparingen under högskolans *avlöningsanslag*, om denna undervisning nedlägges, uppskattats till i runt tal 52 500 kronor. Det rörliga tillägget har därvid beräknats efter 32/33 procent.

Å högskolans *materielanslag* uppskattas den årliga besparingen vid ett nedläggande av ifrågavarande undervisning till omkring 30 000 kronor, varav 15 000 kronor under anslagsposten till samlingar och laborationer och 15 000 kronor under anslagsposten till nyanskaffning av apparater m. m.

Efter samråd med högskolans byggnadskommitté har vidare en uppskattning verkställt av de byggnadskostnader, som uppkommer vid ett bibehållande av skeppsbyggeriundervisningen. De härför erforderliga lokalerna har beräknats omfatta 1 240 kvm. Skulle skeppsbyggeriundervisningen nedläggas erfordras det oaktat lokaler för teknisk hydromekanik med 395 kvm och skillnaden skulle alltså komma att uppgå till 845 kvm. Besparingen i *byggnadskostnader* vid ett nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen kan därför, räknat med en medelhöjd av 3,5 m och ett kubikmeterpris av 120 kronor, uppskattas till $(845 \times 3,5 \times 120 =)$ 350 000 kronor.

Inbesparade kostnader för *inredning och utrustning av nya lokaler* vid bibehållen skeppsteknisk undervisning har slutligen beräknats till 75 000 å 100 000 kronor.

I det föregående angivna kostnader har beräknats med hänsyn till en årlig antagning av 20 ordinarie studerande, inräknat mariningenjörskadetter.

Med avseende å sålunda verkställda kostnadsberäkningar har *överstyrelsen* anmärkt:

Hänsyn har därvid icke tagits till möjliga besparingar i fråga om kostnader för assistenter och materiel för den maskintekniska avdelningens del, inom vars tredje och fjärde årskurs såväl civila skeppsbyggeristuderande som mariningenjörskadetter för närvarande följer undervisningen i vissa ämnen. Såsom av den efterföljande redogörelsen framgår har kollegienämnden vid Chalmers tekniska högskola beräknat merkostnaderna för den maskintekniska avdelningen vid sistnämnda högskola vid ett överförande av 7 mariningenjörskadetter till högskolan till 6 400 kronor för assistentmedel och 9 300 kronor för samlingar och laborationer. Det synes rimligt att beräkna åtminstone motsvarande besparingar för den maskintekniska avdelningen vid tekniska högskolan i Stockholm, om skeppsbyggeriundervisningen där nedlägges. I enlighet härmed skulle för sådant fall den årliga besparingen kunna uppskattas till $(52\,500 + 6\,400 =) 58\,900$ kronor å högskolans avlöningsanslag och $(30\,000 + 9\,300 =) 39\,300$ kronor å högskolans materielanslag.

Avdelningsrådet för avdelningen för flygteknik och skeppsteknik vid högskolan har i ett i ärendet avgivet yttrande i huvudsak anfört:

Avdelningsrådets enhälliga mening är, att undervisning i skeppsteknik måste kvarstanna vid högskolan, om tillräckligt antal kvalificerade skeppsbyggnadsingenjörer skall kunna erhållas till såväl varvsindustrien, så att dennas för närvarande höga standard bibehålles och fyller sin plats i svenska näringslivet bland annat såsom exportindustri, som även marinen och rederinäringen.

Avdelningsrådet anser, att det skulle vara att beklaga, om statsmakterna utan att bärande skäl härför föreligger eller utan att i sak något förändrats, sedan beslut fattats om att skeppsbyggnadsundervisning skulle bedrivas vid båda högskolorna, förmåddes att överflytta all högre skeppsbyggeriundervisning till Chalmers tekniska högskola.

Högskolans kollegienämnd har — med hänvisning till vad avdelningsrådet uttalat och med hänsyn till att kostnaderna därför enligt kollegienämndens mening vore relativt ringa — förordat ett bibehållande av ifrågasvarande undervisning vid högskolan.

B. Chalmers tekniska högskola. *Kollegienämnden* har i huvudsak anfört:

Efter samråd med t. f. marinöverdirektören B. Swenzén och mariningenjören av första graden S. A. Björkenstam har förslag uppgjorts till läroplaner för mariningenjörskadetter. Vid nämnda överläggningar har det årliga rekryteringsbehovet av skeppsbyggare för marinen angivits till 6 å 7. Kollegienämnden har beträffande de civila skeppsbyggarna utgått från nu

gällande kurs- och timplaner. Även om framdeles önskemål möjligen kunna uppkomma om ändringar i dessa planer så står dock icke dylika ändringar i något samband med en ifrågasatt överflyttning av skeppsbyggeriundervisningen i dess helhet till högskolan. Undervisningen för mariningenjörskadetter torde kunna anordnas så, att de kurser i maskinlära för skeppsbyggare, vari alla skeppsbyggare nu deltaga, av mariningenjörskadetterna kan få utbytas mot de kurser i ångteknik och förbränningsmotorteknik, som förekommer inom 3:e årskursen av avdelningen för maskinteknik. De mera avancerade kurserna för 4:e årskursen inom samma avdelning bör göras frivilliga för mariningenjörskadetterna, varvid till undvikande av överbelastning av schemat dock endast ett av ämnena ångteknik och förbränningsmotorteknik bör väljas. I samtliga andra ämnen avses undervisningen skola följa de nu för skeppsbyggarna gällande läroplanerna.

Alltsedan hösten 1943 har eftersträfvats en årlig nyintagning av 25 studerande i avdelningen. Härmed avses det antal studerande, som verkligen påbörjar studierna vid högskolan det ifrågavarande året och icke det större bruttoantalet inskrivna. Den angivna nettointagningssiffran har även nära nog uppnåtts. Sedan 1949 har emellertid en sådan minskning av antalet sökande förekommit, att avdelningen redan på grund härav icke kunnat fyllas. Bland den intresserade allmänheten synes den uppfattningen vara förhärskande, att antalet utbildningsplatser för skeppsbyggeristuderande är alltför stort i förhållande till det verkliga behovet av skeppsbyggnadsingenjörer.

Den förhållandevis stora intagningen av studerande i avdelningen har emellertid icke medfört en motsvarande ökning av antalet studerande i avdelningens båda högsta årskurser. Antalet studerande i fjärde årskursen läroåren 1945/46—1951/52 framgår av följande tabell.

Läroår	Antal studerande		Summa
	närvarande	frånvarande	
1945/46	14	—	14
1946/47	23	—	23
1947/48	14	—	14
1948/49	14	—	14
1949/50	21	—	21
1950/51	14	—	14
1951/52	13	2	15

Orsakerna till den påfallande starka avgången bland de studerande synes vara dels en fruktan för minskade arbetstillfällen för skeppsbyggnadsingenjörer och dels en möjligen därav framkallad strävan att bli överflyttade till antingen andra avdelningar vid högskolan eller till studieriktningen flygteknik vid tekniska högskolan i Stockholm.

Den minskade tillströmningen av studerande till avdelningen under de senare åren samt det faktum, att svenskt skeppsbyggeri under det gångna årtiondet haft en kraftig högkonjunktur och nu synes ha ett mindre behov av nya civilingenjörer talar enligt kollegienämndens mening för att utbildningsbehovet kommer att vara något mindre under en följd av år, såvida icke någon nu oväntad konjunkturvåg skulle uppträda. Kollegienämnden

har därför ansett, att högskolans nuvarande antagningskapacitet, 25 nyintagna ordinarie studerande per år, skall kunna räcka till såväl för utbildning av mariningenjörskadetter som för civila skeppsbyggare.

Vidkommande frågan om personal torde kollegienämnden till en början få erinra, att de befattningar, som av 1940 års sakkunniga föreslagits för avdelningen, numera inrättats, varutöver en professur i maskinlära tillkommit. Inrättandet av sistnämnda professur möjliggör en differentiering av studierna. En utökning av antalet studerande skulle därför icke medföra annan kostnadsökning än som föranledes av ett ökat behov av assistentpersonal. Med en intagning av 25 ordinarie studerande årligen kunna assistentkostnaderna beräknas till 43 000 kronor per år. Vid ett överförande av mariningenjörskadetternas utbildning från tekniska högskolan i Stockholm till Chalmers tekniska högskola tillkommer kostnader för ökad assistenthjälp, särskilt för de lärare inom maskintekniska avdelningen, som med dessa kadetter får mottaga ett ökat antal studerande. Merkostnaderna härför beräknas till 7/60 av nuvarande kostnader för assistenthjälp för ämnena förbränningsmotorteknik, ångteknik samt högtryckskompressor- och gasturbinteknik och uppskattas till i runt tal 6 400 kronor.

Vid en ökning av studerandeantalet till 45 nya studerande årligen erfordras en ökning av assistentmedlen med $(20/25 \text{ av } 43\,000 =)$ 34 400 kronor.

Under högskolans materielanslag har för budgetåret 1951/52 anvisats ett belopp till *samlingar och laborationer* av 40 000 kronor för avdelningen för skeppsbyggnad och 80 000 kronor för avdelningen för maskinteknik. Sistnämnda anslagsmedel torde vid en förläggning av mariningenjörskadetternas utbildning i dess helhet till Chalmers tekniska högskola likaledes böra uppräknas med 7/60 eller i runt tal 9 300 kronor. En utökning av studerandeantalet vid avdelningen för skeppsbyggnad till 45 medför även en proportionell uppräkning av anslagsmedlen till *samlingar och laborationer* för denna avdelning med $(20/25 \text{ av } 40\,000 =)$ 32 000 kronor.

Beträffande lokalfrågan gäller, att den ytterligare ritsal, som iordningstänkts i källarvåningen av skeppsbyggnadsavdelningens institutionsbyggnad, har plats för 10 ritbord, varigenom plats erhållits för 25 studerande i envar av de båda högre årskurserna. Genom att byggnaden är belägen å en brant sluttning har källarvåningen kunnat utföras så, att ena hälften ej har karaktär av källarlokal utan har normal takhöjd och riklig fönsteryta. Denna del av källarvåningen var ursprungligen uppdelad i två rum; ett mindre som står till de studerandes förfogande, och ett större som inretts till ritsal. Då sistnämnda rum emellertid hittills icke erfordrats såsom ritsal, har det genom en provisorisk vägg delats i två rum, varav det ena användes såsom verkstadsrum. Därest behov skulle uppstå för avdelningen av ytterligare ritsalsutrymme, kan lokalerna iordningställas härför utan större tidsutdräkt och kostnader.

Något behov av nybyggnader förefinnes därför icke för närvarande och några merkostnader för ändamålet bör sålunda icke beräknas vid överflyttning till högskolan av utbildningen av mariningenjörskadetter. Vid en beräknad årlig antagning av 45 ordinarie studerande, inräknat mariningenjörskadetter, åter erfordras vissa nybyggnader för avdelningen. På framställning av kollegienämnden har Chalmerska byggnadskommitténs arkitekt beräknat *byggnadskostnaderna* till 380 000 kronor.

Kostnaderna för *inredning och utrustning av nya lokaler* för ifrågavarande avdelning uppskattar kollegienämnden till 60 000 kronor.

Härefter har kollegienämnden med avseende å den principiella frågan om skeppsbyggnadsundervisningens förläggning anfört:

Kollegienämnden har intet intresse av att undervisningen i skeppsbyggnad koncentreras till ena högskolan i syfte att därigenom åstadkomma ett monopol i och för sig.

Upprätthållandet av skeppsbyggeriundervisningen vid både tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola leder emellertid till en dubbelundervisning, som måste medföra ökade kostnader för statsverket. Då kollegienämnden väl vet, att den största sparsamhet är nödvändig i nuvarande statsfinansiella läge, inser kollegienämnden, att den kostnadsökning som denna dubblerade undervisning drager måste motsvaras av kostnadsminskningar eller inskränkningar i undervisningen i övrigt, antingen vid tekniska högskolan i Stockholm eller Chalmers tekniska högskola.

Dessutom är enligt kollegienämndens mening behovet av civilingenjörer, som utbildats inom avdelning för skeppsbyggnad — däri inberäknat mariningenjörskadetter — icke så stort, att det motiverar upprätthållandet av undervisning i skeppsbyggnad vid båda högskolorna. Enligt en på initiativ av ordföranden i avdelningsrådet för skeppsteknik och flygteknik vid tekniska högskolan i Stockholm, t. f. marinöverdirektören Birger Swenzén företagen utredning, har skeppsbyggeriindustrien med närstående industrier, marinen m. m. anställt inalles 161 högskoleutbildade skeppsbyggnadsingenjörer inklusive mariningenjörskadetter under 15-årsperioden 1934—1948. Detta visar ett genomsnittligt årligt behov av omkring 11 civilingenjörer och mariningenjörskadetter. Chalmers tekniska högskola, som för närvarande kan taga emot 25 nya studerande årligen inom avdelningen för skeppsbyggnad, kan täcka det så påvisade behovet med omkring 100 procents marginal. På grund av förhållandena är det tydligt att — därest skeppsbyggeriundervisningen koncentreras till en högskola — Chalmers tekniska högskola bör komma i fråga i första rummet.

Enligt kollegienämndens mening bör sålunda skeppsbyggeriundervisningen i riket koncentreras till Chalmers tekniska högskola.

Med avseende å de av kollegienämnden vid Chalmers tekniska högskola verkställda kostnadsberäkningarna har *överstyrelsen* anmärkt:

Om assistentersättningarna beräknas efter samma normer, som tillämpats för tekniska högskolans i Stockholm del, torde assistentkostnaderna vid en årlig antagning av 25 ordinarie studerande kunna uppskattas till i runt tal 37 000 kronor. Vid en ökning av studerandeantalet till 45 nya ordinarie studerande årligen kan ifrågavarande kostnader antagas stiga med omkring $(20/25 \text{ av } 37\,000 =) 29\,600$ kronor, vartill kommer den av kollegienämnden angivna kostnadsökningen inom avdelningen för maskinteknik för mariningenjörskadetternas utbildning av 6 400 kronor eller sålunda tillhoppa $(29\,600 + 6\,400 =) 36\,000$ kronor. För sistnämnda alternativ kan på liknande sätt kostnadsökningen under materielanslaget uppskattas till omkring $(32\,000 + 9\,300 =) 41\,300$ kronor.

För tekniska högskolans i Stockholm del har i det föregående byggnadskostnaderna beräknats efter ett kubikmeterpris av 120 kronor. Kostnaderna för en tillbyggnad för avdelningen för skeppsbyggnad i Göteborg vid en för avdelningen beräknad antagningskapacitet av 45 ordinarie studerande kan, om samma pris lägges till grund för beräkningarna, uppskattas till 312 000 kronor.

Avdelningsrådet för avdelningen för skeppsbyggnad vid högskolan har vid sammanträde diskuterat förevarande spörsmål. Resultatet av den förda diskussionen ville den fungerande ordföranden sammanfatta i huvudsak sålunda:

Näringslivets representanter anser, att man bör göra allt vad som kan göras för att utbilda ett tillräckligt antal skeppsbyggare, och har ingenting emot att undervisningen fortsätter vid bägge högskolorna. Men då bör undervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm utvidgas och moderniseras. Som det nu är har Chalmers tekniska högskola möjlighet att taga emot det antal skeppsbyggare som anses behövt. Det räcker nu med en intagning av 25 skeppsbyggare. Det billigaste och rationellaste sättet att ordna för vårt behov av skeppsbyggare kan fås genom undervisning vid Chalmers tekniska högskola.

Vissa statistiska undersökningar.

I ärendet har utförts vissa statistiska undersökningar genom *avdelningsrådet för avdelningen för flygteknik och skeppsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm*, nämligen dels en undersökning rörande fördelningen på skilda verksamhetsområden av de skeppsbyggnadstekniker, som avlagt avgångsexamen vid tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola (Chalmers tekniska institut) åren 1934—1948 (statistik 1); dels en undersökning rörande fördelningen på olika grenar inom varvsindustrien av skeppsbyggnadstekniker med avgångsexamen från nämnda lärosäten (statistik 2); dels ock en undersökning rörande nuvarande fyra årskurser skeppsbyggnadstekniker vid tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola samt en från dessa lärosäten utexaminerad årgång, avseende frågan om ekonomiska skäl motiverat valet av högskola m. m. (statistik 3). Avdelningsrådet har gjort följande sammanfattning av de sålunda verkställda undersökningarna:

Av statistik 1 framgår vilka verksamhetsområden de från tekniska högskolan i Stockholm (KTH) och Chalmers tekniska högskola (CTH) under åren 1934—1948 utexaminerade skeppsbyggnadsingenjörerna ägnar sig åt. Verksamhetsområdena har indelats i följande huvudtyper:

- 1) skeppsbyggnadsindustrien,
- 2) skeppsbyggnadsindustrien närstående industrier,
- 3) övriga verksamhetsområden,
- 4) okänt verksamhetsområde.

Denna undersökning visar, att skeppsbyggare, utexaminerade från KTH respektive CTH, i ungefär samma utsträckning är verksamma inom »skeppsbyggnadsindustrien». Av de totalt 215 från de båda högskolorna utexaminerade skeppsbyggnadsingenjörerna under ifrågavarande år kvarstår 150 inom denna industri. 12 är verksamma inom »skeppsbyggnadsindustrien närstående industrier». De angivna siffrorna kan vara högre, med hänsyn till att verksamhetsområdena för 19 icke är kända. En ganska markant skillnad föreligger beträffande de delar inom verksamhetsområdet skeppsbyggnadsindustrien som de från KTH och CTH ägnar sig åt. Sålunda ägnar sig huvudparten av de från KTH utexaminerade åt statlig verksamhet, medan

större delen av de från CTH är sysselsatta inom den privata varvsindustrin. Av undersökningen framgår dessutom, att övergången till övriga verksamhetsområden som regel varit betingad av ekonomiska orsaker samt att i de flesta fall längre eller kortare tids anställning innehafts inom skeppsbyggnadsindustrin.

I *statistik 2* har sökts klarlägga relationen mellan antalet skeppsbyggnadsingenjörer, anställda inom varvsindustrin, rederirörelse och klassificeringssällskap under åren 1920—1949, och en viss produktionsfaktor samt motsvarande relation mellan andra inom samma näringsgrenar anställda personalkategorier och vidare, om någon tendens till förskjutning mellan de olika personalkategorierna visat sig under denna tidsperiod. Av utredningen framgår följande.

Antalet civilingenjörer, skeppsbyggare, inom varvsindustrin, per produktionsenhet (sjösätt tonnage) är relativt stabilt sedan 1930 med tendens till minskning. Antalet tjänstemän och ingenjörer (exklusive civilingenjörer) per produktionsenhet visar klar tendens till ökning.

Antalet civilingenjörer, skeppsbyggare, inom rederirörelsen, per bruttoton ägt tonnage visar klart stigande tendens sedan 1925. Samma är förhållandet med icke högskoleutbildade ingenjörer. Någon kategoriförskjutning har i stort sett icke ägt rum.

Ökningen av antalet civilingenjörer, anställda vid klassificeringssällskap, per bruttoton nyregistrerat tonnage är relativt konstant sedan 1930 med tendens till obetydlig ökning. Motsvarande siffror för icke högskoleutbildade ingenjörer visar starkare ökning.

Om försök till att bedöma behovet av skeppsbyggnadsingenjörer göres med hjälp av i utredningen anförda utvecklingstendenser beträffande för varven producerat tonnage, för rederierna ägt tonnage och för klassificeringssällskapen registrerat tonnage, bör ihågkommas, att varvsindustrin, rederirörelsen och klassificeringssällskap endast är en del av verksamhetsområdet »skeppsbyggnadsindustrin». Härtill kommer enligt definition i *statistik 1* marinen (mariningenjörkåren, civilanställda vid örlogssvarven samt å marinförvaltningens skeppsbyggnadsavdelning), kommerskollegium (inspektörer och skeppsmätare), statens skeppsprovvningsanstalt, å KTH och CTH fackavdelningar för skeppsbyggnad heltidsanställda assistenter, forskningsingenjörer, ingenjörskbyråer inom skeppsbyggnadsfacket, t. ex. konsulterande fartygskonstruktörer. Samtliga dessa verksamhetsområden är stadda under utveckling, som i de flesta fall sammanhänger med varvsindustriens och rederirörelsens utveckling. Detta inverkar även på behovet av skeppsbyggnadsingenjörer inom verksamhetsområdet »skeppsbyggnadsindustrin närstående industrier».

Av *statistik 3* framgår att ganska utpräglade »rekryteringsområden» finns för de studerande vid de båda högskolornas skeppsbyggnadsavdelningar. I stort sett kommer till KTH elever från Stockholm och dess förstäder (65 procent) samt från östra Sverige. Till CTH kommer elever från Göteborg (27 procent) och så gott som uteslutande resterande från västra Sverige.

70 procent av de studerande vid KTH anger ekonomiska skäl för sitt val, vilket sammanhänger med hemorten. Motsvarande för CTH-eleverna är 55 procent, varvid dock är att märka, att härvid de, som icke är bosatta i Göteborg eller dess omedelbara närhet, endast räknar med levnadskostnadsskillnaden mellan Stockholm och Göteborg.

Vidare har 23 procent av eleverna vid KTH uttalat, att de kommer att söka till CTH, för den händelse fackavdelning för skeppsbyggnad icke kommer att finnas vid KTH. För den händelse motsvarande avdelning vid CTH nedlägges, förklarar sig 55 procent av eleverna därstädes ha sökt till KTH.

Jämföres härvid de verksamhetsområden, som eleverna från respektive högskolor ägnar sig åt, synes en ändring i nuvarande förhållanden främst medföra minskad möjlighet för statliga företag att få sitt behov av skeppsbyggnadsingenjörer tillgodosett.

Överstyrelsens förslag.

Med avseende å anledningen till att frågan om skeppsbyggeriundervisningens förläggning nu ånyo aktualiserats har *överstyrelsen* inledningsvis anført:

För täckande av det ökade behovet av antalet flygtekniker har flygforskningskommittén i sitt år 1948 avgivna betänkande beräknat, att omkring 20 flygtekniker årligen behöver utexamineras från tekniska högskolan i Stockholm. Därvid har kommittén dock funnit, att detta antal till en början borde sättas något högre, intill dess att det stadium uppnåddes, då tillgång och behov direkt svarade mot varandra. För att så långt möjligt tillgodose detta behov inom ramen för nuvarande antagningskapacitet hos avdelningen för flygteknik och skeppsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm har överstyrelsen från och med hösten 1949 ansett sig böra tills vidare begränsa intagningen av studerande till den skeppstekniska linjen vid denna högskola.

Det har vidare framstått såsom erforderligt att — vid bibehållande av skeppsbyggeriundervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm — inom de närmaste åren förstärka den för denna undervisning avsedda lärarpersonalen. Sålunda synes det ofrånkomligt, att den professur i skeppsbyggnad, som indrogs genom beslut vid 1941 års riksdag och utbyttes mot en speciallärarbefattning i skeppsbyggnadsteknik, ånyo inrättas från och med budgetåret 1954/55, då den nuvarande specialläraren av åldersskäl nödgas lämna sin befattning. Härtill kommer att vid bibehållen skeppsbyggeriundervisning vid högskolan enligt vad högskolans kollegienämnd i ärendet uttalat i en nära framtid vissa ytterligare förstärkningar av lärarpersonalen blir påkallade.

I detta läge har överstyrelsen med hänsyn till de uttalanden, som vid frågans tidigare behandling — senast vid 1941 års riksdag — gjorts från statsmakternas sida, funnit sig böra återkomma till spørsmålet om skeppsbyggeriundervisningens förläggning, därvid man enligt överstyrelsens mening närmast har att överväga, huruvida denna undervisning framdeles bör bibehållas vid båda de tekniska högskolorna eller nedläggas vid tekniska högskolan i Stockholm och koncentreras till Chalmers tekniska högskola.

För ett ställningstagande till förevarande spørsmål måste — framhåller överstyrelsen — avgörande betydelse tillmätas frågan om *det framtida behovet av civilingenjörer med skeppsteknisk utbildning*. Härom har överstyrelsen anført:

Det ligger i sakens natur, att en siffermässig uppskattning av detta behov på längre sikt är synnerligen vanskelig. Enligt överstyrelsens uppfattning talar emellertid åtskilliga omständigheter för att behovet av skeppsbyggnadstekniker med högre utbildning för den framtid, som kan överblickas, kommer att successivt öka.

Här må till en början framhållas den svenska varvsindustriens avsevärda tillväxt under det årtionde, som förflutit sedan frågan om skeppsbyggeriundervisningens förläggning senast var föremål för statsmakternas prövning. Till belysande av utvecklingen härutinnan — vid de svenska varven sjösattes år 1940 ett tonnage av omkring 150 000 bruttoregister-ton — må här rörande verksamheten vid de svenska varven återgivas följande statistik, som sammanställts av den nuvarande specialläraren i skeppsbyggnadsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm, civilingenjören Nils Ljungzell (artikel i Teknisk tidskrift nr 11/1952).

Å r	Levererade handelsfartyg		Sjösatt handelstonnage	
	Antal	Brt	Antal	Brt
1944	51	192 000		
1945	56	278 750		
1946	58	184 100		
1947	47	190 600	50	227 600
1948	47	294 000	57	246 000
1949	64	307 150	67	326 000
1950	65	372 900	64	354 650
1951	76	407 300	82	420 500

Tidpunkt	Stapelsatt handels-tonnage		Beställda handelsfartyg (förutom stapelsatta fartyg)	
	Antal	Brt	Antal	Brt
1/1 1948	40	155 900	190	1 068 000
1/1 1949	38	184 000	165	1 078 000
1/1 1950	42	204 700	142	842 500
1/1 1951	41	212 400	123	868 300
1/1 1952	36	216 800	139 ¹	1 093 500 ¹

¹ Exklusive vid Götaverken kontrakterade byggen.

Härtill må anmärkas, att det i Sverige år 1951 sjösatta tonnaget kan uppskattas till drygt 11 procent av det i världen totalt sjösatta samt att den svenska varvsindustrien blivit en viktig exportindustri. Enligt den officiella statistiken över Sveriges utrikeshandel uppgick sålunda värdet av exporterade fartyg till 279 800 000 kronor år 1949, till 365 500 000 kronor år 1950 och 351 000 000 kronor år 1951.

Denna utvecklingstendens inom varvsindustrien synes överstyrelsen indycera ett ökat behov av civilingenjörer med skeppsteknisk utbildning även om — med hänsyn till förekomsten av systerfartygsbyggen — de anförda

siffrorna icke får tagas såsom uttryck för en direkt proportionell ökning av detta behov.

En annan omständighet, som här bör uppmärksammas, är den, att kraven på fartygens storlek och fart vuxit samt att fartygsbeställare numera ofta framställer mycket speciella önskemål med avseende å inredning, utrustning och instrumentering. För tillgodoseende av dessa krav och önskemål erfordras vid fartygsbyggandet ett väsentligt ökat ingenjörsarbete av kvalificerad natur.

För varvsindustrien såsom en exportindustri är det vidare av vital betydelse, att så långt möjligt kompensera de i Sverige relativt höga kostnaderna för fartygsbyggandet genom förbättringar och rationaliseringar såväl vid konstruktionsarbetet som ifråga om arbetsmetoder, transporter m. m. I annat fall lär man kunna befara, att den svenska varvsindustrien vid en åtstramning av konjunkturläget kommer att möta stora svårigheter att hävda sig i konkurrensen med de utländska varven. För att kunna genomföra här avsedda förbättringar och rationaliseringar måste varven använda tekniskt högkvalificerad personal i ökad omfattning.

Samtidigt med denna utveckling inom varvsindustrien har en snabb utveckling skett inom rederirörelsen, där behovet av skeppsbyggnadstekniker med högre utbildning, enligt vad en i det föregående omfördäld statistisk undersökning (statistik 2) givit vid handen, visat en klart stigande tendens. Även behandlingen av försäkrings- och klassificeringsfrågor kan enligt överstyrelsens mening antagas komma att kräva att högre teknisk personal anlitas i ökad omfattning.

För marinens vidkommande har ävenledes under och efter det senaste världskriget en stark ökning av den tekniska verksamheten ägt rum såväl inom marinförvaltningen som vid örlogsvärven och ombord på fartygen, vilket kräver en större kader av skickliga skeppsbyggnadsingenjörer.

Jämväl inom andra verksamhetsområden än de nu berörda föreligger efterfrågan å kvalificerade skeppsbyggnadstekniker. Här må nämnas det behov, som härutinnan förefinnes för statens skeppsprovnsanstalt och kommerskollegium (inspektörer och skeppsmätare) samt för enskilda konsulterande ingenjörsbyråer inom skeppsbyggnadsfacket och angränsande fack. Såsom av den nyssnämnda statistiska undersökningen framgår är också dessa områden stadda i utveckling.

Det må vidare framhållas, att utvecklingen tillika medfört ett ökat behov av högkvalificerade tekniker för olika forskningsuppgifter inom skeppsbyggnadskonstens område (ex. hydromekanik, skeppshållfasthet, fartygsvängningar, mätteknik).

Vid överläggningar inför överstyrelsen har från flera håll kraftigt understrukits, att redan den nuvarande tillgången på civilingenjörer med skeppsteknisk utbildning — i motsats till vad som anförts av kollegienämnden vid Chalmers tekniska högskola — är i hög grad otillräcklig. Erfarenheter i denna riktning har sålunda från vederbörandes verksamhetsområde anförts av t. f. marinöverdirektören, av överdirektören och chefen för statens skeppsprovnsanstalt och av företrädare för vissa större varv.

Med hänvisning till i det föregående redovisade sammanställningar över antalet från högskolorna utexaminerade civilingenjörer med skeppsteknisk utbildning, inräknat mariningenjörskadetter, under femårsperioden 1947—1951 samt över antalet antagna skeppsbyggeristuderande under samma period har överstyrelsen vidare anför:

Antalet utexaminerade utgjorde sammanlagt 135, varav 52 från tekniska högskolan i Stockholm och 83 från Chalmers tekniska högskola. Den genomsnittliga årliga utexaminationen har sålunda uppgått till ett antal av 27. Antalet antagna skeppsbyggeristuderande under samma period utgjorde tillhoppa 166 — varav 54 vid tekniska högskolan i Stockholm och 112 vid Chalmers tekniska högskola — vilket motsvarar en antagning av i genomsnitt 33 studerande årligen. Då man alltid har att räkna med en viss årlig avgång under studietiden innebär detta, att antagningen under ifrågavarande period knappast kommer att vara tillräcklig för att i fortsättningen medgiva en utexamination av den omfattning, som samtidigt ägt rum. Det må vidare framhållas, att ett icke obetydligt antal skeppsbyggare efter avgångsexamen mer eller mindre tillfälligt brukar ägna sig åt andra verksamhetsområden än skeppsbyggnadsindustrin och närstående industrier. Detta antal har uppskattats till omkring 25 procent av de utexaminerade. Med utgångspunkt från i det föregående angivna siffror rörande antagningen torde man därför ej kunna räkna med, att ett större antal än c:a 20 av de årligen utexaminerade skeppsteknikerna kommer att omedelbart ägna sig åt varvsindustrin och andra här avsedda verksamhetsområden. Sett mot bakgrunden av den utvecklingstendens, som överstyrelsen enligt vad tidigare anförts funnit sig kunna konstatera, framstår därför antagnings-siffrorna vid högskolorna för den senaste femårsperioden såsom alltför låga för att täcka behovet av högskoleutbildade skeppstekniker.

Vid en siffermässig uppskattning av detta behov, sett på längre sikt, har överstyrelsen funnit den årliga antagningen av ordinarie studerande vid högskolorna böra uppgå till ett antal av sammanlagt 35 à 45, om ej en brist på kvalificerad personal på förevarande område skall uppkomma.

Med denna uppskattning av behovet av högskoleutbildade skeppstekniker förefinnes enligt överstyrelsens mening ingen anledning att med hänsyn till detta behov frångå den ordning med skeppsteknisk utbildning vid båda högskolorna, som enligt statsmakternas beslut vid 1941 års riksdag skulle tills vidare försöksvis tillämpas. Utvecklingen sedan dess måste enligt överstyrelsens åsikt i allt fall anses ha deciderat gått i riktning mot ett ökat behov av kvalificerade ingenjörer inom skeppsbyggnadsfacket.

Överstyrelsen har därefter berört de skäl, som då förevarande spörsmål tidigare varit föremål för statsmakternas prövning, anförts mot en koncentrerings av skeppsbyggeriundervisningen till Chalmers tekniska högskola. Överstyrelsen har härom uttalat:

Överstyrelsen är medveten om, att några av dessa skäl nu försvagats eller bortfallit. En dylik åtgärd kan sålunda enligt vad den anförda statistiken över antalet vid de båda högskolorna antagna skeppsbyggnadstekniker giver vid handen — och detta gäller även för åren 1947 och 1948, innan för tekniska högskolans i Stockholm del några verkningar av överstyrelsens förberörda beslut om en restriktiv intagning av studerande vid den skeppstekniska linjen kunnat framträda — icke längre, såsom på sin tid uttalats, sägas innebära ett slopande av en livskraftig avdelning vid tekniska högskolan i Stockholm till förmån för en tynande avdelning vid Chalmers tekniska högskola. Den successiva utbyggnad av den senare högskolan, som ägt rum under det senaste decenniet, har härjämte medfört en avsevärd

höjning av dess standard i fråga om lärarbefattningar och utrustning även inom andra avdelningar av betydelse för skeppsbyggnadsteknikernas utbildning, vilket icke minst har avseende på högskolans avdelning för maskinteknik. I detta sammanhang må för övrigt framhållas, att inom avdelningen för skeppsbyggnad vid Chalmers tekniska högskola från och med den 1 juli 1948 — utöver de tidigare professurerna i teoretiskt skeppsbyggeri och i praktiskt skeppsbyggeri — inrättats en särskild professur i maskinlära. Vid det samråd, som i ärendet skett mellan kollegienämnden vid Chalmers tekniska högskola och t. f. marinöverdirektören rörande utformningen av särskilda läroplaner för mariningenjörskadetterna vid en eventuell koncentration av skeppsbyggeriundervisningen till högskolan, har vidare konstaterats, att från marinens sida framställda krav på en grundlig utbildning av dessa i vissa maskintekniska ämnen numera väl kan tillgodoses vid denna högskola. Härutöver må anmärkas, att en för mariningenjörskadetterna önskvärd specialkurs i konstruktion av krigsfartyg enligt vad i ärendet blivit upplyst numera lika väl kan anordnas i Göteborg som i Stockholm.

Om sålunda här berörda skäl mot en koncentration av skeppsbyggeriundervisningen till Chalmers tekniska högskola enligt överstyrelsens åsikt ej längre kan tillmätas samma vikt som tidigare vid bedömande av förevarande spörsmål, har överstyrelsen dock funnit starka motiv för ett bibehållande av denna undervisning vid tekniska högskolan i Stockholm alltså jämt föreligga. Överstyrelsen har härom anfört:

Såsom överstyrelsen i det föregående anfört, tenderar utvecklingen mot ett ökat behov av skeppstekniker med högre utbildning. En i ärendet verkställd statistisk undersökning (statistik nr 3) visar bland annat, att studerande med studieriktningen skeppsteknik inom avdelningen för flygteknik och skeppsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm till 65 procent rekryteras bland dem som varit bosatta i Stockholm eller dess omnejd samt till 28 procent bland dem som varit bosatta inom de östligare delarna av riket. Av studerande vid tekniska högskolan i Stockholm, vilka besvarat en i ärendet gjord enquête, har vidare 23 procent förklarat, att de skulle sökt inträde vid skeppsbyggnadsavdelningen vid Chalmers tekniska högskola om skeppsteknisk undervisning ej förekom vid tekniska högskolan i Stockholm, under det att 46,5 procent uttalat, att de i sådant fall skulle sökt inträde vid annan avdelning vid sistnämnda högskola. Övriga har icke avgivit något bestämt svar i detta hänseende. Grundad anledning synes därför föreligga till antagande, att ett nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen i Stockholm skulle komma att minska rekryteringen till ifrågavarande utbildning överhuvudtaget. Eftersom man ej gärna kan räkna med, att från denna studieriktning sålunda bortfallande studerande skulle utgöras enbart av de sämst kvalificerade, torde den minskade rekryteringsbasen därigenom också komma att medföra ett i kvalitativt avseende försämrat urval. Sett mot bakgrunden av det förberörda utbildningsbehovet skulle en sådan utveckling enligt överstyrelsens mening vara i hög grad olycklig. I anslutning härtill vill överstyrelsen också framhålla, att vid överläggningar inför överstyrelsen av t. f. marinöverdirektören uttalats starka farhågor för att rekryteringen av mariningenjörskadetter skulle komma att allvarligt äventyras, därest skeppsbyggeriundervisningen koncentrerades till Göteborg.

För överstyrelsen framstår det vidare såsom angeläget, att undervisning i skeppsbyggeri meddelas vid den högskola, där de flesta studieriktningarna inom teknikens olika områden är företrädde. För skeppsteknikerna är kontakten med flygtekniken särskilt betydelsefull, då skeppsteknik och flygteknik har nära anknytning såväl i fråga om teoretiska som praktiska ämnen. Även teknisk fysik och vissa andra gränsvetenskaper, som på senare tid vunnit ökad aktualitet, är av intresse för skeppsteknikernas vidkommande. Vid Chalmers tekniska högskola finnes nu ingen flygteknisk utbildning och icke heller någon avdelning för teknisk fysik. Det är ej ovanligt, att en studerande önskar bedriva sina studier efter en från den normala något avvikande plan. Den, som exempelvis vill bedriva studier både i skeppstekniska och i flygtekniska ämnen — särskilt licentiatstuderande men även andra — bör ha tillfälle därtill utan att för den skull nödgas förlägga sina studier till två högskolor. Ett flertal för skeppstekniken viktiga undersökningar utföres även bättre och billigare på ett aerodynamiskt än på ett hydrodynamiskt laboratorium och av högskolorna har endast tekniska högskolan i Stockholm möjligheter till aerodynamisk forskning. Det synes också överstyrelsen önskvärt, att vid en och samma högskola undervisning och forskning kan äga rum i ämnen, som är av intresse för såväl marinen som flygvapnet. Att förlägga all undervisning i skeppstekniska ämnen till en högskola och i flygtekniska ämnen till en annan skulle sålunda enligt överstyrelsens mening vara förenat med avsevärda olägenheter ur här angivna synpunkter. Ett nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm skulle härjämte medföra, att myndigheter och industrier i Stockholm ej skulle ha omedelbar tillgång till vetenskaplig teknisk sakkunskap på detta område och att i Stockholm boende ingenjörer, sysselsatta inom varvsindustri och rederinäring eller i statlig tjänst, icke skulle ha möjligheter till fortsatt utbildning i facket genom licentiatstudier eller eliest såsom specialstuderande eller extra studerande.

Överstyrelsen övergår härefter till frågan om *kostnaderna för skeppsbyggeriundervisningen vid en förläggning av densamma i enlighet med i det föregående angivna alternativ*. Med utgångspunkt från sin uppskattning av behovet av högskoleutbildade skeppstekniker har överstyrelsen vid sina kostnadskalkyler ansett sig böra räkna med en sammanlagd årlig antagningskapacitet av 45 studerande vid båda högskolorna, varav — vid bibehållen skeppsbyggeriundervisning vid tekniska högskolan i Stockholm — 20 vid denna högskola och 25 vid Chalmers tekniska högskola. Överstyrelsen har härtill anmärkt, att även om det årliga antagningsbehovet av ordinarie studerande kunde tänkas stanna vid ett antal av 35, viss marginal måste beräknas för eftersläntare samt för special- och extrastuderande. I anslutning härtill har kostnadsbesparingen vid ett nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm samt uppkommande kostnadsökning vid en koncentration av denna undervisning till Chalmers tekniska högskola — alternativt vid en till 25 studerande begränsad antagningskapacitet — på grundval av de i ärendet verkställda kostnadsberäkningarna av överstyrelsen uppskattats i enlighet med vad efterföljande sammanställning utvisar.

Anslag	Tekniska högskolan i Stockholm		Chalmers tekniska högskola			
	Besparing vid nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen (vid bibehållen undervisning beräknad årlig antagningskapacitet 20 ordinarie studerande, inräknat mariningenjörskadetter)		Kostnadsökning vid en koncentration av skeppsbyggeriundervisningen till högskolan			
			Årlig antagningskapacitet 25 ordinarie studerande, inräknat mariningenjörskadetter		Årlig antagningskapacitet 45 ordinarie studerande, inräknat mariningenjörskadetter	
	Årliga kostnader	Engångskostnader	Årliga kostnader	Engångskostnader	Årliga kostnader	Engångskostnader
Avlöningar	58 900		6 400		36 000	
Materiel m. m. . . .	39 300		9 300		41 300	
Inredning och utrustning av nya lokaler		75 000		—		60 000
Byggnader		350 000		—		312 000
S:a kronor	98 200	425 000	15 700	—	77 300	372 000

Härtill har överstyrelsen framhållit, att det låge i sakens natur, att de sålunda verkställda kostnadsberäkningarna vore mer eller mindre approximativa. Minskningen och ökningen å avlöningsanslag, såvitt gällde assistentmedel, samt å materielanslag kunde exempelvis ej med säkerhet antagas komma att stå i direkt proportion till antalet studerande. Även i övrigt syntes man i praktiken ha att räkna med vissa avvikelser från de här verkställda beräkningarna. I stort sett borde dock desamma kunna läggas till grund för en jämförelse ur kostnadssynpunkt mellan olika ifrågakommande alternativ. Överstyrelsen har härutinnan fortsättningsvis anfört:

Vad beträffar den angivna kostnadsbesparingen under tekniska högskolans i Stockholm avlöningsanslag vid ett nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen må framhållas, att — såsom tidigare berörts — vid beräkningen därav förutsatts, att ett bibehållande av skeppsbyggeriundervisningen vid högskolan under alla omständigheter kräver vissa förstärkningar av lärarpersonalen. Sålunda erfordras ett utbyte av befattningen som speciallärare i skeppsbyggnadsteknik med arvode av 11 150 kronor mot en professur i skeppsbyggnad från och med budgetåret 1954/55. Vid nämnda tidpunkt kan nämligen den nuvarande specialläraren, som är född i juni 1885, antagas komma att på grund av sin ålder lämna befattningen. Då det endast är dennes personliga förutsättningar för uppgiften som möjliggjort, att undervisningen i detta viktiga ämne hittills kunnat tillgodoses genom en speciallärarbefattning, synes det ofrånkomligt, att ånyo inrätta en professur i skeppsbyggnad vid högskolan för att en tillräckligt kvalificerad kraft för undervisningen i skeppsbyggnad skall kunna förvärfvas. I anslutning därtill kräves också en ny befattning såsom förste assistent. Här till kommer även ett behov att i en nära framtid bereda professorn i teknisk hydromekanik en avlastning i hans redan nu betydande undervisningsbörda för att möjliggöra licentiatundervisning i ökad omfattning, för vilket ändamål enligt vad högskolans kollegienämnd uttalat, skulle erford-

ras inrättande av två befattningar såsom biträdande lärare, vardera med ett årsarvode av 2 000 kronor, den ena för undervisningen i allmän aero- och hydromekanik och den andra för undervisningen i skeppsteori. Härutinnan ansluter sig kollegienämndens uttalande till flygforskningskommitténs förslag, vari ett inrättande av sistnämnda båda befattningar förordats.

Enligt de sålunda verkställda kostnadsberäkningarna skulle vid ett nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm den årliga besparingen kunna uppskattas till 98 200 kronor och besparingen i fråga om engångskostnader till 425 000 kronor. Å andra sidan skulle en utbyggnad av Chalmers tekniska högskola till en årlig antagningskapacitet av 45 studerande medföra en ökning för denna högskolas vidkommande av 77 300 kronor i årliga kostnader och 372 000 kronor i engångskostnader. Vinsten av ett nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm skulle sålunda vid en samtidigt förutsatt utbyggnad av Chalmers tekniska högskola komma att uppgå till (98 200 — 77 300 =) i runt tal 21 000 kronor i fråga om årliga utgifter och (425 000 — 372 000 =) 53 000 kronor i fråga om engångsutgifter. Skillnaden är enligt överstyrelsens mening ej av den storleken, att den ekonomiska synpunkten kan tillmätas någon avgörande betydelse, då det gäller att taga ställning till frågan om skeppsbyggeriundervisningens förläggning.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, föreligger för närvarande den *skilljaktigheten mellan utbildningen av skeppstekniker vid tekniska högskolan i Stockholm och vid Chalmers tekniska högskola*, att undervisningen vid den förra högskolan givits en mera drifts- och maskinteknisk inriktning, under det att undervisningen vid den senare högskolan huvudsakligen är inriktad på utbildning av fartygskonstruktörer. Vid bibehållen skeppsbyggeriundervisning vid tekniska högskolan i Stockholm ifrågasätter överstyrelsen ingen principiell ändring i högskolornas läroplaner. I anslutning härtill har överstyrelsen anfört:

Det har vid överstyrelsens överläggningar i denna fråga allmänt vitsordats, att skeppsbyggeriundervisningen sådan den för närvarande är utformad vid denna högskola givit ett mycket tillfredsställande resultat och att den fyllt ett viktigt behov. Detta utgör enligt överstyrelsens mening i sig ett skäl för undervisningens bibehållande. Att frångå en hävdvunnen och erkänd organisation utan att konsekvenserna härav kan klart överblickas finner överstyrelsen nämligen rent allmänt sett vara ett steg, som ej bör tagas, om ej synnerligen starka motiv därför kan förebringas.

I detta sammanhang vill överstyrelsen även framhålla, att undervisningen i skeppsbyggeri — i likhet med exempelvis arkitektutbildningen — på grund av sin karaktär kräver individuell undervisning i en större utsträckning än åtskilliga andra studieriktningar, varför det är önskvärt med ett relativt begränsat antal studerande inom varje skeppsteknisk avdelning.

Såsom sammanfattande slutomdöme har överstyrelsen uttalat, att överstyrelsen vid sin prövning av de skilda synpunkter, som gjorde sig gällande vid bedömningen av den föreliggande frågan, kommit till den bestämda uppfattningen, att övervägande och starka skäl talade för att skeppsbyggeriundervisning allttjämt borde förekomma såväl vid tekniska högskolan i Stockholm som vid Chalmers tekniska högskola, varvid överstyrelsen funnit högskolorna böra dimensioneras för en årlig antagningskapacitet, den

förra av c:a 20 ordinarie studerande och den senare av c:a 25 ordinarie studerande.

I den av mig inledningsvis omnämnda reservationen mot överstyrelsens beslut, enligt vilken överstyrelsen bort förorda skeppsbyggeriundervisningens nedläggande vid tekniska högskolan i Stockholm och concentration till Chalmers tekniska högskola, har till en början frågan, huruvida en viss fackavdelning eller studieriktning bör vara företrädd vid båda högskolorna eller allenast endera lärosätet, upptagits till principiellt övervägande. Härom har i reservationen anförts:

Detta spörsmål lärer ur principiell synpunkt böra bedömas med hänsyn till det antal studerande, som kan antagas komma att ägna sig åt utbildningen i fråga. Härutinnan synes anledning icke förefinnas att göra någon åtskillnad mellan skeppsbyggeriundervisning och annan utbildning. En dubblering av en avdelning eller studieriktning kräver sålunda i väsentliga avseenden också — om undervisningen skall ernå en tillfredsställande kvalitet å ömse håll — en dubblering av därför erforderlig lärarpersonal och utrustning. Även om det skulle vara möjligt, att i ett statsfinansiellt läge, då så många för högskolorna trängande behov ej kunnat tillgodoses, utverka tillräckliga anslag för det ifrågakommande ändamålet — vid äventyr att eljest vederbörande avdelningar vid båda högskolorna blir svältfödda — följer härmed ökade svårigheter att rekrytera lärarbefattningarna med fullgoda krafter och — sist men icke minst — ökade kostnader för det allmänna för varje utbildad civilingenjör.

Den lägsta omfattning, som en utbildning för ett visst studiemål sålunda bör äga, för att en uppdelning mellan högskolorna ur allmänna synpunkter skall kunna motiveras, svarar enligt vår mening mot en årlig antagning i första årskursen av omkring 50 ordinarie studerande.

Efter framhållande av att ur dessa allmänna synpunkter en förläggning av skeppsbyggeriundervisningen till båda högskolorna knappast kunde anses motiverad även med det studerandeantal, som överstyrelsen vid sin uppskattning av behovet av högskoleutbildade skeppstekniker beräknat, har reservanterna uttalat, att riktigheten av överstyrelsens uppskattning av detta behov kunde ifrågasättas och att en snävare bedömning därav ej syntes obefogad. I reservationen anføres härom vidare:

Här må till en början anmärkas, att överstyrelsen vid sin beräkning av den årliga antagningskapacitet, som enligt dess mening skulle vara önskvärd för att tillgodose behovet av skeppstekniker med högre utbildning, uttalat, att »ett icke obetydligt antal skeppsbyggare efter avgångsexamen mer eller mindre tillfälligt brukar ägna sig åt andra verksamhetsområden än skeppsbyggnadsindustrin och närstående industrier» samt uppskattat detta antal till omkring 25 procent av de utexaminerade. Den ej närmare angivna orsaken till en så betydande avgångsprocent måste — vill det synas — i stort sett vara, att endast 75 procent av de sålunda utexaminerade kan beredas en tillfredsställande anställning inom verksamhetsområdet, för vilka deras utbildning är avsedd, eller — med andra ord — att antalet utexaminerade skeppstekniker kommer att bli väsentligt mycket större än behovet.

Det är nu ett känt förhållande, att från högskolorna utexaminerade skeppstekniker i betydande omfattning ägnar sig åt annan verksamhet. Till

belysande därav må här återgivas de tabeller utvisande nuvarande verksamhetsområden för från tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola (Chalmers tekniska institut) utexaminerade skeppstekniker (inräknat mariningenjörskadetter) under åren 1934—1948, vilka finnes bifogade i överstyrelsens framställning redovisade statistiska undersökningar (statistik 1).

Tekniska högskolan i Stockholm.

Examensår	Antal utexaminerade civ. ing.	Verksamhetsområden			
		Skeppsbyggnadsindustrien	Skeppsbyggnadsindustrien närst. industrier	Övriga	Okänt
1934	6	3	1	2	—
1935	6	2	—	4	—
1936	10	7	1	1	1
1937	2	1	—	1	—
1938	7	6	1	—	—
1939	7	5	—	2	—
1940	8	4	—	4	—
1941	6	6	—	—	—
1942	14	9	3	2	—
1943	6	4	2	—	—
1944	8	5	1	2	—
1945	8	4	1	1	2
1946	3	2	—	—	1
1947	19	17	1	1	—
1948	9	7	—	1	1
Summa	119	82	11	21	5

Chalmers tekniska högskola (institut).

Examensår	Antal utexaminerade civ. ing.	Verksamhetsområden			
		Skeppsbyggnadsindustrien	Skeppsbyggnadsindustrien närst. industrier	Övriga	Okänt
1934	5	4	—	1	—
1935	1	1	—	—	—
1936	3	3	—	—	—
1937	1	—	—	—	1
1938	—	—	—	—	—
1939	5	5	—	—	—
1940	3	3	—	—	—
1941	5	3	—	1	1
1942	6	6	—	—	—
1943	9	8	—	1	—
1944	9	4	—	1	3
1945	4	3	—	1	—
1946	12	7	—	3	2
1947	19	13	1	2	3
1948	14	8	—	2	4
Summa	96	68	1	12	14

Under femtonårsperioden 1934—1948 har sålunda av tillhopa 215 utexaminerade — om det relativt ringa antalet okända förutsattes ha gått till annan verksamhet — 162 ägnat sig åt skeppsbyggnadsindustrin och densamma närstående industrier, vilket i runt tal innebär en utexamination av 14 och en anställning av 11 i genomsnitt per år. Väljes en närmare liggande tidrymd, exempelvis åttaårsperioden 1941—1948, blir motsvarande siffror för utexaminerade 151 och för anställda 115, vilket i runt tal innefattar en utexamination av 19 och en anställning av 14 i genomsnitt om året.

Det är mot denna bakgrund, som kollegienämnden vid Chalmers tekniska högskola funnit sig kunna uttala, att högskolans nuvarande antagningskapacitet kan täcka det under dessa år på så sätt påvisade behovet av skeppstekniker med omkring 100 procents marginal. Det vill synas som om den sålunda anförda statistiken i allt fall ej giver fog för antagandet, att någon brist på skeppstekniker med högre utbildning för närvarande skulle förefinnas.

Med avseende å överstyrelsens uttalande, att utvecklingen inom varvsindustrin tenderade mot ett ökat behov av här avsedda tekniker har reservanterna framhållit, att de till stöd därför anförda tonnagesiffrorna i icke ringa utsträckning kunde antagas innefatta systerfartygsbyggen samt att den avsevärda tonnageökningen under de senare åren, som åtminstone till en del utgjorde ersättningsbyggen för under kriget förlorade fartyg, knappast kunde förväntas komma att fortsätta i samma takt. Beträffande fartygsbeställarnas särskilda önskemål i fråga om fartygens inredning och utrustning, så kunde vidare framhållas, att deras tillgodoseende måhända främst krävde anlitande av högre teknisk sakkunskap, som representerade andra fack än skeppsbyggeriet.

Reservanterna har sålunda ansett skäl förefinnas för antagandet, att överstyrelsen beräknat behovet av civilingenjörer med skeppsteknisk utbildning alltför högt, och för egen del kommit till den uppfattningen, att det samma bör kunna — åtminstone tills vidare — täckas, om den årliga utexaminationen av dylika ingenjörer stannar vid ett antal av 20 à 25.

Om alltså — uttalar reservanterna — en dubblering av skeppsbyggeriundervisningen ej kan anses motiverad med hänsyn till studerandeantalet, måste ur principiell synpunkt — då ett nedläggande av densamma vid Chalmers tekniska högskola svårligen lär kunna ifrågasättas — slutsatsen bli, att denna undervisning bör nedläggas vid tekniska högskolan i Stockholm och koncentreras till Chalmers tekniska högskola.

Beträffande de särskilda motiv, som överstyrelsen härutöver anført för ett bibehållande av skeppsbyggeriundervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm, har i reservationen i huvudsak uttalats:

Överstyrelsen har framhållit angelägenheten av att undervisning i skeppsbyggeri meddelades även vid denna högskola, där de flesta studieriktningarna inom teknikens olika områden funnes företrädade. Gentemot vad överstyrelsen härutinnan — under särskilt betonande av den nära anknytningen mellan skeppsteknik och flygteknik — anført, synes intet vara att erinra även om någon avgörande vikt ej torde kunna tillmätas denna synpunkt.

Ett ytterligare skäl för ett bibehållande av undervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm har angivits vara, att dess nedläggande kunde befaras medföra rekryteringssvårigheter, icke minst i fråga om mariningenjörskadetterna. Härtill må anmärkas, att självfallet studenter med hemort i eller i närheten av Stockholm, vilka — utan starkare håg för skeppsteknik — avser att bedriva studier vid teknisk högskola, inför de merkostnader en förläggning av studierna till en mera avlägsen ort medför i stor utsträckning kan antagas komma att välja en annan studieriktning. Men detta läser i tillämpliga delar gälla varje val av studiemål och kan principiellt sett ej motivera en dubbling av undervisningen. Om man bortser från den stimulans för rekrytering, som de påräknade utkomstmöjligheterna efter avlagd examen utgör — och skeppsbyggarna torde därvidlag ej tillhöra de bäst ställda civilingenjörerna — läser till underlättande av rekryteringen andra och lämpligare utvägar stå till buds. Närmast erbjuder sig då studentsociala stödätgärder i olika former. Framhållas må i detta sammanhang att de tekniska högskolorna — i likhet med vad som redan är fallet med universiteten och vissa andra lärdomssäten — väl torde kunna förutsättas inom en ej alltför avlägsen framtid komma i åtnjutande av naturastipendier. Å andra sidan torde kunna antagas, att en högt kvalificerad utbildning av skeppsbyggare, oberoende av denna utbildnings förläggning, i och för sig bör vara ägnad att locka begåvade studenter med fallenhet för skeppsteknik och därmed tillförsäkra detta fack bästa möjliga urval. Och särskilda förutsättningar för en sådan utbildning synes — såsom vid frågans tidigare behandling framhållits — Göteborg äga på grund av de möjligheter till ett fruktbringande samarbete med statens skeppsprovvningsanstalt och varvsindustrien, som där erbjuder sig.

I reservationen har härefter i fråga om mariningenjörsutbildningen särskilt anförts:

Vad här anförts får i princip anses gälla såväl civila som marina skeppsbyggare. Nu sker emellertid rekryteringen av mariningenjörer till större delen genom antagning av aspiranter, redan innan dessa vunnit inträde vid teknisk högskola. Om nu marinledningen är övertygad därom, att denna rekrytering alltså är den ändamålsenligaste samt att dess framgångsrika tillämpning — såsom t. f. marinöverdirektören vid överläggningar inför överstyrelsen framhållit — förutsätter möjligheter för högskoleutbildning även i Stockholm, läser det ej ankomma på högskolemyndigheterna att pröva de grunder, på vilka marinledningen kommit till denna slutsats. Mariningenjörskadetternas relativt ringa antal — under åren 1947—1951 har vid tekniska högskolan i Stockholm årligen antagits i genomsnitt 6 — torde dock knappast motivera organiserandet av en särskild skeppsteknisk studieriktning vid denna högskola. Skulle därför vid frågans fortsatta beredning en skeppsteknisk utbildning i Stockholm för mariningenjörskadetterna befinnas erforderlig, vill det synas, som om denna utbildning lämpligen borde kunna ske genom specialkurser vid tekniska högskolan i Stockholm, anordnade efter samråd mellan marinledningen och vederbörande högskolemyndigheter.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har reservanterna vid prövning av frågan om skeppsbyggeriundervisningens förläggning kommit till den uppfattningen, att övervägande skäl talar för denna undervisnings nedläggande

vid tekniska högskolan i Stockholm och koncentration till Chalmers tekniska högskola, varvid — i avvaktan på närmare erfarenheter — någon utbyggnad av sistnämnda högskola tills vidare ej synes dem behöva vidtagas.

Remissyttrandena.

Det övervägande antalet remissinstanser — däribland samtliga i ärendet hörda marinmyndigheter — har ansett, att skeppsbyggeriundervisning alltjämt borde förekomma vid såväl tekniska högskolan i Stockholm som Chalmers tekniska högskola i enlighet med överstyrelsens förslag. Därvid har dock i flera fall förutsatts en sådan förstärkning av lärarbefattningarna för ifrågavarande undervisning vid tekniska högskolan i Stockholm, att de båda lärosätena härutinnan komme på en jämnbördig nivå. I ett par fall föreligger mera obestämda uttalanden. Några remissinstanser åter har anslutit sig till den inom överstyrelsen anförda reservationen och förordat en koncentration av skeppsbyggeriundervisningen till Chalmers tekniska högskola.

Av remissyttrandena må här återgivas följande.

Ingenjörsvetenskapsakademien, som funnit undervisning i skeppsbyggeri böra förekomma vid båda högskolorna, har med avseende å utvecklingen inom varvsindustrien anfört:

Det senaste kriget har medfört, att skeppsvarven såväl i Sverige som i England och på kontinenten ävensom successivt i Japan blivit starkt sysselsatta för att i första hand ersätta under kriget sänkt tonnage. Varven har verkställt utvidgningar, rationaliseringar och tränat upp sin personal på ett sätt, som för blott 10 år sedan knappast skulle ansetts tänkbart. De svenska varven har nu en orderstock på cirka 2 miljarder kronor, ett arbetarantal av cirka 20 000 och en tjänstemannastab av cirka 3 000. Från att ha varit en liten under hårda villkor arbetande näring med huvudsaklig avsättning inom landet har landets varvsindustri vuxit till en industri av stor nationell betydelse dels som leverantör till landets egna rederier och till marinen och dels som stor exportör på världsmarknaden.

I den mån tonnagebehovet i världen successivt fylles kommer konkurrensen att starkt skärpas mellan de skeppsbyggande nationerna. Ett fartyg är ett så internationellt betonat byggnadsverk, att en redare i ett visst land utan större tekniska eller organisatoriska svårigheter kan beställa fartyg vid varv i ett annat land. Han söker sig därvid fram till det skeppsbyggnadsföretag, som med hänsyn tagen till kvaliteten är i stånd att lämna honom det fördelaktigaste priset. Detta förhållande borde kunna ge svenska varv möjlighet att vidga sin marknad men innebär å andra sidan, att i en framtid präglad av skärpt internationell konkurrens endast de varv kommer att erhålla sysselsättning, vilka på grund av tekniskt avancerade konstruktioner och rationella arbetsmetoder kan såväl förbättra utförandet av fartygen som förbilliga deras byggande och utrustande. Detta kommer att medföra svårigheter för svenska varv, som har att räkna med dels högre råvarupriser och dels ett högre löneläge än flertalet konkurrerande företag i utlandet.

Redan nu är fartygen tekniskt sett synnerligen förnämliga byggnadsverk. En mycket stark utveckling har skett på de senaste tiotalen år. Erfarenheten talar för att redarnas krav och den internationella konkurrensen mellan varven kommer att sörja för att denna utveckling snabbt kommer att gå vidare ej blott beträffande själva fartygsskroven, deras utformning och konstruktion utan även i fråga om maskinanläggningar, inredning, instrumentering, anordningar för bättre lasthantering samt ökad hygienisk standard. För att Sverige skall kunna följa med i denna utveckling krävas högkvalificerade tekniska insatser, baserade på goda specialutbildade ingenjörskrafter såväl i varvens tekniska och försäljningstekniska ledning, ritkontor och verkstäder som i forskningslaboratorier.

Akademien finner det under sådana förhållanden synnerligen angeläget ur nationalekonomisk synpunkt, att åtgärder vidtages för att stärka utbildningen på tekniskt-vetenskaplig bas av ingenjörer inom skeppsbyggnadsfacket. Med hänsyn till de stora ekonomiska värden, som står på spel, bör enligt akademiens mening, en ökning av de relativt begränsade kostnader, själva utbildningen drager, ej tillmätas alltför stor betydelse. Särskilt vill akademien varna för att i nuvarande läge genomföra besparingsåtgärder, som kan äventyra eller försvåra rekryteringen av elever för utbildning till högkvalificerade skeppsbyggnadsingenjörer och därigenom i en framtid medföra förluster av en helt annan och högre storleksordning. Ju bredare underlaget för antagning av elever göres desto större anser akademien förutsättningarna bli för ett gott urval för såväl teoretiskt som praktiskt arbetande ingenjörer samt för den relativt lilla men allt betydelsefullare nya typ av ingenjörer, som forskarna inom skeppsbyggeriet utgör.

Efter att ha framhållit såsom sin uppfattning, att utvecklingen efter år 1937 visat det berättigade i högre skeppsteknisk utbildning vid båda högskolorna, har akademien vidare anfört:

Akademien, som har att i särskild grad bevaka tillgodoseendet av forsknings- och utvecklingsarbetets behov, vill betona vikten av att båda högskolornas speciella möjligheter tillgodogöras vid den fortsatta utvecklingen av avancerad undervisning och forskning i skeppsbyggeri.

På grund av att många både teoretiska och praktiska tillämpningar av ingenjörsvetenskap ingår i ett modernt fartyg, är det angeläget att undervisningen i skeppsbyggeri bedrivs i miljöer, där livgivande kontakt bekvämt kan hållas med andra forsknings- och undervisningsgrenar, exempelvis flygteknik och teknisk fysik. För sådant samarbete finnes gynnsamma förutsättningar i tekniska högskolan i Stockholm, där undervisning i dessa ämnen sker. Vidare kan samarbete ske med flygtekniska försöksanstalten och andra vetenskapliga institutioner i Stockholm.

Den särskilda forskning, som avser marinens fartyg, måste till sin huvudsak ombesörjas av marinens personal. Detta arbete, som i mindre grad än annat forskningsarbete kan hämta stöd från främmande länder, är beroende av ett samarbete med forskningen och undervisningsinstitutionerna vid tekniska högskolan i Stockholm.

Det skulle vidare vara beklagligt om den provningstank, som redan finnes vid tekniska högskolan i Stockholm, icke skulle kunna utnyttjas för forsknings- och undervisningsändamål inom skeppsbyggnadskonsten.

Även vid Chalmers tekniska högskola finnes speciella förutsättningar av stort värde. Närheten till storföretag inom varvs- och redarinäringarna samt statens skeppsprovvningsanstalt kan starkt stimulera de unga, som där studerar skeppsbyggnadsteknik. Det torde dock beaktas, att den tid skeppsprovvningsanstalten för närvarande måste avstå för undervisningsändamål vid Chalmers tekniska högskola redan nu menligt inkräktar på tillgänglig tid för tankens merkantila uppdrag och forskningsuppgifter, varför i en framtid en särskild ränna kan komma att erfordras för högskolans laborationer, om skeppsbyggeriavdelningen där utökas att omfatta flera elever.

Som sammanfattande omdöme har akademien slutligen uttalat:

Av här anförda skäl finner akademien det uppenbart, att ett nedläggande av undervisningen i skeppsbyggnad vid endera högskolan skulle spolia stora värden och vara till allvarlig skada för varvsnäringen i vårt land ävensom för det marina försvaret. Om statsmakterna, oavsett detta, skulle anse det nödvändigt att koncentrera undervisningen i skeppsbyggnad, torde det vara mycket svårt att avgöra, huruvida skadan blir större, om denna undervisningsgren slopas i Stockholm eller i Göteborg.

Även om antalet av de till undervisning inom skeppsbyggnadsfacket intagna i och för sig skulle möjliggöra undervisningens koncentration på en högskola, vill akademien således med hänsyn till de speciella förhållanden som råder bestämt uttala sig för, att denna undervisning i likhet med vad som varit fallet under en följd av år bibehålles vid landets båda högskolor. Akademien förutsätter härvid, att de båda högskolorna utrustas så att de utexaminerade ingenjörerna kvalitativt motsvarar de krav som framgår av ovanstående. De merkostnader detta krav kan komma att medföra måste anses utgöra en god placering med hänsyn till de ökade möjligheter som skapas för vår skeppsbyggnadsindustri att behålla och utvidga sin marknad.

Sveriges redareförening har likaledes uttalat sig mot ett nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm och därvid anför:

Den tekniska utvecklingen har gått mycket snabbt framåt under senare år icke minst då det gäller skeppsbyggeriet. För att kunna följa med i utvecklingen är det ett oeftergivligt villkor för varvsindustrien att ha tillgång till ett tillräckligt antal personer med högre teknisk utbildning. Denna del av frågan har utförligt belysts i överstyrelsens framställning.

Behov av personal med högre teknisk utbildning å skeppsbyggnadsområdet föreligger emellertid icke blott för varvsindustrien utan jämväl inom olika grenar av sjöfarten. Allteftersom fartygstyperna utvecklats, maskinerna blivit mer och mer komplicerade och specialfartyg av olika slag tillkommit, har det krävts en ökad tillgång till inspektörer inom rederierna med högre kompetens. De svenska rederierna måste numera i allt större utsträckning anställa sådan kvalificerad arbetskraft. I samband härmed bör erinras därom, att efter det andra världskriget upptagits ett alltmer omfattande internationellt samarbete rörande sjöfartssäkerheten m. m., som resulterat i internationella konventioner å bland annat sjöfartssäkerhetsområdet. Handläggning av lithörande spörsmål för sjöfartens vidkommande kräver personal, som har icke blott ingående praktisk utan även högre teoretisk utbildning. Brist på sådan personal rader för närvarande.

Redareföreningen kan med hänsyn till vad sålunda anförts icke finna det

lämpligt eller försvarligt, att undervisningen i skeppsbyggeri nedlägges vid tekniska högskolan i Stockholm. Skulle så bli fallet, måste man räkna med en nedgång i antalet elever på skeppsbyggerilinjén inom den högre tekniska utbildningen. Det torde kunna förutsättas, att många ynglingar, som har sin hemvist i Stockholm eller dess omgivning och som ämnat utbilda sig till skeppsbyggare vid tekniska högskolan där, säkerligen skulle komma att välja annan bana av ekonomiska skäl, därest undervisningen komme att indragas i Stockholm. Även om ett system med s. k. naturastipendier skulle komma att genomföras, torde detta icke råda bot härför.

Vidare må framhållas, att varvsindustrien på ostkusten under de senaste årtiondena i hög grad utvidgats. Numera finnas sålunda såväl i Stockholm som på ostkusten flera betydande varv. Jämväl detta talar enligt föreningens uppfattning för ett bibehållande av undervisningen i skeppsbyggeri i Stockholm.

Det har framhållits, att besparingar skulle göras vid en indragning av undervisningen i skeppsbyggeri i Stockholm. Någon större besparing torde dock i själva verket icke uppstå, enär en utbyggnad av motsvarande undervisning vid Chalmers tekniska högskola måste vidtagas, försåvitt denna högskola skall kunna mottaga samma antal elever, som nu åtnjuter undervisning vid båda högskolorna.

Jämväl *Sveriges varvsindustriförening* har funnit ett växande behov av civilingenjörer med skeppsteknisk utbildning föreligga och motsatt sig ett nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm. Föreningen har härvid anfört:

Den till utredningen fogade statistiken angående rekryteringsområden visar tydligt risken för att rekryteringen av skeppsbyggeristuderande kommer att minska, om skeppsbyggeriundervisningen nedlägges vid tekniska högskolan i Stockholm. Föreningen kan icke frigöra sig från intrycket, att en sådan åtgärd skulle komma att äventyra den för näringslivet erforderliga nyrekryteringen samtidigt som kvaliteten troligen skulle sänkas till allvarligt förfång för varvsindustrien. I många fall kan man icke hos de inträdessökande till de tekniska högskolorna påvisa en utpräglad fallenhet för den ena eller andra studiegrenen, utan andra faktorer, företrädesvis av ekonomisk natur, är avgörande vid valet av studieriktning.

Anmärkas må i detta sammanhang, att med den faktiska inkomstutjämning, som ägt rum och allttjämt äger rum i vårt land och med den allmänna önskan som numera råder att inom alla studieområden bereda begåvningar från samtliga inkomstgrupper lika studiemöjligheter, kommer de ekonomiska faktorerna att bli av en allt större betydelse, vilket icke talar för en koncentring av den högre undervisningen i skeppsbyggeri till en ort i landet. Utvecklingen bör i stället principiellt leda till en spridning av undervisningsmöjligheterna och denna åtgärd ter sig mer tilltalande än de i reservationen antydningssvis nämnda student-sociala stödåtgärderna. Vilken väg man därvid än väljer tillstötter dock kostnadsökningar och man kan ifrågasätta, om icke kostnaden för av reservanterna antydda stödåtgärder bort medtagas i någon form vid det av dem förordade alternativet i kostnadsuppställningen.

Den besparing, som ett nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm skulle medföra kan icke bedömas vara av avgörande natur.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker föreningen överstyrelsens förslag, att skeppsbyggeriundervisningen bibehålles vid tekniska högskolan i Stockholm och sålunda även framdeles meddelas vid landets båda tekniska högskolor. Antalet nyintagna studerande per år bör kunna beräknas till 20 vid tekniska högskolan i Stockholm och 25 vid Chalmers tekniska högskola. Detta antal torde vara erforderligt för tillgodoseende av behovet under hänsynstagande till att man har att räkna med en viss avgång under studietiden. Även efter studietidens slut måste man räkna med en icke obetydlig flyttning mellan olika fackområden, varvid skeppsbyggeriet på grund av dess speciella natur måste räkna med större avgång till andra fack än tillskott från dessa.

Emellertid vill föreningen kraftigt understryka vikten av att undervisningen i skeppsbyggeri vid tekniska högskolan i Stockholm uppläggas på fullt rationella grunder. Minst en professur i skeppsbyggnadslära bör inrättas därstädes och sådana anslag erhållas från staten, att undervisning i skeppsbyggeri vid båda läroanstalterna kan bedrivas effektivt.

Också *tekniska samfundet i Göteborg* har förordat, att skeppsbyggeriundervisningen vid högskolorna i huvudsak organiserades i enlighet med överstyrelsens förslag, varvid samfundet — i likhet med ingenjörsvetenskapsakademien och Sveriges varvsindustriförening — betonat angelägenheten av en utbyggnad av lärarorganisationen vid tekniska högskolan i Stockholm till samma nivå som vid Chalmers tekniska högskola. Samfundet har i övrigt anfört:

Särskilt må framhållas, att utvecklingen inom skeppsbyggnadskonsten icke endast kvantitativt utan även kvalitativt för närvarande synes vara synnerligen snabb, och att det därför torde vara uppenbart, att varken näringslivet eller med skeppsbyggnadskonst sysslande institutioner i dag med säkerhet kan bedöma, i vilken omfattning högre utbildade teknici kommer att erfordras för upprätthållandet av vårt lands ställning inom skeppsbyggeriet. Det är därför ej tillrådligt, att innan denna behovssituation klarnat utan tvingande skäl frångå den föreslagna organisationen av undervisningen för en ny, som kanske inom kort tid åter måste ändras.

I samband härmed vill samfundet emellertid icke underlåta framhålla som en nödvändighet, att Kungl. Maj:t i framtiden vidtager sådana åtgärder, att erforderliga professurer och lärarbefattningar i skeppsbyggnadskonstens olika grenar kan besättas med högt kvalificerade krafter.

Härutöver må framhållas, att då svetstekniken numera har den största betydelse för skeppsbyggnadskonsten bör undervisningen i detta ämne givas mera plats och eventuellt professur inrättas.

Svenska teknologföreningen har erinrat, att föreningen vid frågans tidigare behandling med bestämdhet hävdat, att skeppsbyggeriundervisning borde bedrivas vid båda högskolorna. Några nya skäl av sådan betydelse, att de givit föreningen orsak till ett ändrat ståndpunktstagande, har föreningen ej funnit förebragta. Föreningen har förklarat sig helt ansluta sig till överstyrelsens förslag och den därför lämnade motiveringen samt vidare anfört:

Det skäl, som i främsta rummet talar mot ett fortsatt bedrivande av skeppsbyggeriundervisning vid tekniska högskolan i Stockholm, är den

merkostnad, som härigenom uppkommer, då det är erforderligt att bland annat lärarkrafterna förstärkes på sätt som överstyrelsen föreslår. Det står för teknologföreningen alldeles klart, att statsmakterna måste visa en stark återhållsamhet i statsutgifterna, men föreningen vill samtidigt framhålla, att man självfallet måste väga utgifternas storlek mot de värden som står på spel. Den merkostnad det här är fråga om belöper sig på i runt tal 21 000 kronor i fråga om årliga utgifter och 53 000 kronor engångsutgift. Det synes föreningen uppenbart, att dessa summor icke är av den storleksordning, att de i ett fall som detta bör tillmätas avgörande betydelse sett mot bakgrunden av bland annat den betydande exportnäring som varvsindustrien är och de betydande rekryteringssvårigheter statliga myndigheter kan komma i. Härutöver vill föreningen endast framhålla den stora nackdel, som ett eventuellt nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen komme att medföra för de i Stockholm med omnejd boende ingenjörerna av olika kategorier inom skeppsbyggerifacket, som önskar bedriva vidare utbildning. En sådan har i relativt stor omfattning förekommit såväl bland högskole- som andra kategorier av ingenjörer, anställda inom varvsindustrien, rederinäringen och de statliga myndigheterna i Stockholm.

Sektionen för flyg- och skeppsteknik av tekniska högskolans studentkår, som även framhållit risken för minskad rekrytering av skeppstekniska studerande vid ett nedläggande av ifrågavarande undervisning i Stockholm, har förmenat, att kostnadsbesparingen skulle bli av samma storleksordning som de merutgifter, studerande från Norrland och östra Sverige, vilka då måste studera i Göteborg, åsamkades.

I allt väsentligt har *t. f. marinöverdirektören* anslutit sig till överstyrelsens förslag och därvid uttalat farhågor för att rekryteringen av mariningenjörskadetter skulle komma att allvarligt äventyras, därest skeppsbyggeriundervisningen koncentrerades till Göteborg. Härutöver har *t. f. marinöverdirektören* bland annat anfört:

Det synes sannolikt, att den alltmer komplicerade krigsfartygstekniken framdeles kommer att nödvändiggöra inrättande av en särskild professur i krigsfartygsbyggnad, helt skild från den i överstyrelsens underdåniga skrivelse för budgetåret 1954/55 varslade — och nödvändiga — professuren i skeppsbyggnad. Innehavaren av förstnämnda professur skulle i så fall åligga — förutom undervisning vid tekniska högskolan i Stockholm — även undervisning vid sjökrigshögskolan samt vid behov verkställa utredningar för marinförvaltningen. Kostnaderna för sagda professur torde därför böra bestridas från fjärde huvudtiteln.

Samma ståndpunkt har intagits av *chefen för marinen*, som bland annat anfört:

De nuvarande stora vakanserna inom mariningenjörskåren är ett högst allvarligt problem för marinens verksamhet, och alla krafter spänns för att förbättra rekryteringssituationen. Det vore därför ytterst betänkligt att vidtaga en åtgärd, som bedömes direkt motverka försöken att stimulera en bättre anslutning till mariningenjörskåren.

Ur marinens speciella synpunkter skulle förläggningen av all skeppsbygnadsundervisning till Göteborg innebära betydande nackdelar.

Marinförvaltningen, som jämväl funnit undervisning i skeppsbyggeri allt framgent böra meddelas vid båda högskolorna, har anfört:

Inom marinen bedrivs en varvs- och verkstadsrörelse, som sammanlagt sysselsätter 2 800 arbetare, verksamma inom skeppsbyggeriet. Den centrala ledningen av verksamheten utövas av marinförvaltningen. Sammanlagt finnes inom marinen ett hundratal tjänster, som bekläds av eller är avsedda enbart för skeppsbyggnadsingenjörer utexaminerade från teknisk högskola inklusive mariningenjörer.

Såväl marinförvaltningens som varvens verksamhet hämmas i hög grad av otillräcklig tillgång på högskoleutbildade skeppsbyggare och detta gäller såväl beträffande mariningenjörkårens som de civilt anställdas personalgrupper. Marinförvaltningen har såväl för egen del som för underlydande myndigheter sedan många år dragits med svårigheter inom berörda område och vill framhålla nödvändigheten av att tillräckligt antal skeppsbyggare utbildas vid landets tekniska högskolor. Marinen skulle komma i en synnerligen svår situation, därest utbildningen av dylika ingenjörer skulle inställas vid någon av de tekniska högskolorna. Marinförvaltningen instämmer därför i de synpunkter, som överstyrelsen för de tekniska högskolorna framfört.

Chefen för flygvapnet har uttalat, att frågan om skeppsbyggeriundervisningens förläggning numera ej syntes inverka på den flygtekniska undervisningen, varför nämnda frågor helt borde bedömas efter marinens, varvsindustriens och rederinäringens önskemål.

Av *styrelsen för statens skeppsprovvningsanstalt* har anförts:

På grund av att skeppsprovvningsanstalten icke har samma möjligheter som de privata företagen att avlöna kvalificerade högskoleingenjörer, har det visat sig svårt för anstalten att erhålla dylik arbetskraft. Det är därför av vikt, att icke sådana åtgärder beträffande den högre undervisningen i skeppsbyggeri vidtages, att därav kan följa en nedgång i antalet skeppsbyggnadsingenjörer, då därigenom anstaltens möjligheter att erhålla kvalificerad personal ytterligare skulle försvåras. Huruvida detta skulle bli förhållandet, om undervisningen förlades till allenast en högskola, torde emellertid vara ovisst, och styrelsen anser sig icke kunna göra något uttalande i denna fråga. Styrelsen vill emellertid framhålla att det ur skeppsprovvningsanstaltens synpunkt vore av värde, att de blivande skeppsbyggnadsingenjörerna kunde erhålla undervisning i mätteknik jämsides med undervisningen i skeppsbyggeri.

Det av styrelsen för skeppsprovvningsanstalten sålunda gjorda uttalandet har ej varit enhälligt.

I ett särskilt yttrande har sålunda *ledamöterna, professorn E. Hogner, överdirektören H. F. Nordström och t. f. marinöverdirektören B. Swenzén* ansett styrelsen ha bort biträda den uppfattning, som uttalats av överstyrelsen för de tekniska högskolorna och förorda skeppsbyggeriundervisning såväl vid tekniska högskolan i Stockholm som vid Chalmers tekniska högskola.

Kommerskollegium har erinrat, att från kollegium redan tidigare framhållits, att skeppsbyggeriundervisningens koncentration till Chalmers tekniska högskola skulle utgöra den lämpligaste lösningen av detta organisa-

toriska spörsmål, i all synnerhet som — även för det helt tänkta fall att en stegring i fartygsbyggandet skulle inträda — sistnämnda högskola syntes kunna ha möjlighet att tillgodose behovet av utbildning av skeppsbyggnadsingenjörer. Denna uppfattnings riktighet har kollegium nu funnit ytterligare bestyrkt genom en av chefen för dess fartygsinspektionsbyrå, kommerserådet Sjöholm gjord utredning, vars resultat framlagts i en vid kollegiets utlåtande fogad promemoria. Med hänsyn härtill har kollegium ansett skeppsbyggeriutbildningen böra förläggas till en enda högskola, nämligen Chalmers tekniska högskola.

Statskontoret har funnit starka skäl — ej minst av ekonomisk art — tala för bifall till det inom överstyrelsen reservationsvis framförda förslaget att koncentrera skeppsbyggeriundervisningen till Göteborg och förordar därför en sådan centralisering av ifrågavarande undervisning. Något hinder mot en dylik omläggning bör — uttalar ämbetsverket — frågan om marin-ingenjörskadetternas utbildning icke utgöra. Enligt statskontorets mening kan och bör deras utbildning överföras från Stockholm till Göteborg.

Lokalstyrelsen för Chalmers tekniska högskola har ävenledes ansett skeppsbyggeriundervisningen böra koncentreras till Göteborg i enlighet med den inom överstyrelsen reservationsvis framförda meningen, därvid lokalstyrelsen bland annat anför:

När det göres gällande att varvsindustriens och rederinäringens tillväxt kommer att kräva ett ökat behov av högskoleutbildade skeppsbyggnadsingenjörer gentemot vad som nu utexamineras, så ifrågasätter lokalstyrelsen hållbarheten i ett sådant resonemang. Överstyrelsen har själv framhållit en del skäl, varför icke antalet skeppsbyggnadsingenjörer behöver växa direkt i proportion till varvsindustriens utveckling. Det framföres sålunda att fartygens storlek vuxit samt att fartyg numera i stor utsträckning tillverkas som systerfartyg. Förutom dessa påpekanden önskar lokalstyrelsen understryka, att de värden som fartygen representerar endast till en mycket ringa — låt vara mycket betydelsefull — del härrör från den tekniska sakkunskap, som vinnes vid renodlad skeppsbyggeriundervisning. Ett modernt fartyg är i dag resultatet av teknisk kunskap på praktiskt taget alla ingenjörsvetenskapens grenar. Det synes därför felaktigt att överhuvudtaget leda i bevis att de stora värden, som varvsindustriens produkter representerar, skall ge något som helst uttryck för behovet av skeppsbyggnadsingenjörer. Lokalstyrelsen är medveten om att inom de göteborgska skeppsvarven den nödvändiga rekryteringen av högskoleutbildade skeppsbyggnadsingenjörer är ytterst obetydlig. Som följd härav har lokalstyrelsen icke funnit några skäl föreligga, som skulle motivera en väsentlig stegring av kapaciteten för utbildning av skeppsbyggnadsingenjörer. Den möjlighet som Chalmers tekniska högskola erbjuder i detta hänseende kan med visshet anses vara tillräcklig för en mycket lång följd av år.

Svenska mekanisters riksförbund, som utgör en sammanslutning av civilingenjörer inom facken maskinteknik, skeppsbyggnad, flygteknik och teknisk fysik, har funnit behovet av högskoleutbildade skeppsbyggnadsingenjörer icke motivera skeppsbyggeriundervisning vid två högskolor. Förbundet har till stöd för denna uppfattning åberopat en av förbundet våren

1952 rörande nämnda behov verkställd utredning, beträffande vilken jag tillåter mig hänvisa till handlingarna i ärendet. I anslutning härtill har förbundet anfört:

Av överstyrelsens nu föreliggande utredning att döma har överstyrelsen icke gjort någon prognos angående det framtida behovet av högskoleutbildade skeppsbyggnadsingenjörer utan vid sitt ståndpunktstagande stött sig på ett allmänt resonemang rörande varvsindustriens produktionsresultat och den svenska handelsflottans tillväxt. Man har ej heller visat, i vilket förhållande till dessa faktorer behovet av högskoleutbildade skeppsbyggnadsingenjörer står. Det synes förbundet betänkligt att endast på sådan grund föreslå ökning av högskolornas utbildningskapacitet inom detta område med 60 procent. Det är inom förbundet sedan flera år tillbaka känt, att en överproduktion av högskoleutbildade skeppsbyggnadsingenjörer för närvarande och sedan ett flertal år tillbaka rått. Detta har visat sig bland annat genom att flertalet yngre högskoleutbildade skeppsbyggnadsingenjörer har lägre lön och ofta placeras på mindre kvalificerat arbete med sämre avancemangsmöjligheter än ingenjörer inom andra industriella verksamhetsfält. Förbundet tolkar detta såsom ett tydligt tecken på att företagen för närvarande är väl tillgodosedda med högskoleutbildade skeppsbyggnadsingenjörer.

Förbundet har sedan länge ansett, att förhållandena är sådana, att åtgärder för att minska det årliga antalet utexaminerade skeppsbyggnadsingenjörer är påkallade. Framställningar härom har tidigare gjorts såväl till rektor för tekniska högskolan i Stockholm som Chalmers tekniska högskola i Göteborg, vilka i princip ställt sig förstående men icke vidtagit några åtgärder. Våren 1952 beslöt förbundet att göra en möjligast fullständig utredning av det framtida behovet av högskoleutbildade skeppsbyggnadsingenjörer, såvitt detsamma nu kan förutses. Utredningen visar, att även om man antager, att 60 procent av de elever, som börjar sina studier vid de tekniska högskolornas avdelning för skeppsbyggnad kommer skeppsbyggeriet till godo och att skeppsbyggnadsindustrien under en 10-årsperiod ökar sitt behov med 45 procent, så erfordras en intagning av totalt endast 14 elever per år vid de tekniska högskolornas fackavdelning för skeppsbyggnad för att fylla det förutsedda behovet.

Mot bakgrund av denna utredning ter sig överstyrelsens förslag om bibehållande av skeppsbyggnadsundervisningen och med en föreslagen intagning av sammanlagt 45 elever per år för högt, och även reservanternas förslag med 25 elever synes tilltaget i överkant.

Förbundet finner, med stöd av vad sålunda anförts, att ett bibehållande av skeppsbyggnadsundervisningen vid två tekniska högskolor i landet svårigen kan motiveras, då utredningen ger vid handen, att det torde vara tillfyllest med utbildandet av inalles c:a 15 elever per år inom högskolornas avdelning(ar) för skeppsbyggnadskonst.

Departementschefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgått har frågan om organisationen och förläggningen av den högre undervisningen i skeppsbyggeri vid upprepade tillfällen under åren 1936—1941 varit föremål för statsmakter-

nas prövning. Någon principiell ändring av den vid 1941 års riksdag beslutade organisationen av denna undervisning har sedan dess ej förekommit. I enlighet härmed är den högre skeppsbyggeriundervisningen organiserad på sådant sätt, att undervisningen inom avdelningen för flygteknik och skeppsteknik vid tekniska högskolan i Stockholm har en maskin- och driftsteknisk inriktning, under det att undervisningen vid avdelningen för skeppsbyggnad vid Chalmers tekniska högskola är inriktad på utbildning av fartygskonstruktörer. Sistnämnda avdelning har en årlig antagningskapacitet av 25 ordinarie studerande, medan inom förstnämnda avdelning årligen kan mottagas ett 30-tal ordinarie studerande. Antalet årligen intagna studerande vid den skeppstekniska linjen vid tekniska högskolan i Stockholm har under senare år begränsats till omkring 10.

Då riksdagen år 1941 godkände Kungl. Maj:ts förslag, att avdelningen för skeppsbyggnad vid tekniska högskolan i Stockholm skulle med ingången av läsåret 1941/42 ändras till avdelning för flygteknik och skeppsteknik, ansåg riksdagen dess ställningstagande icke utgöra en slutgiltig lösning av frågan om denna avdelnings organisation. Den då av riksdagen godkända organisationen borde enligt riksdagens mening uppfattas som en försöksanordning i syfte att samla erfarenheter om avdelningens lämpligaste organisationsform och verksamhetssfär. Avdelningens organisation borde därför bli så elastisk, att, därest en skeppsteknisk undervisning i Stockholm visade sig icke längre fylla en nödvändig uppgift, denna undervisning — till den del, den ej erfordrades för flygteknikernas vidkommande — utan större svårigheter eller tidsutdräkt kunde avföras ur högskolans utbildningsprogram.

Anledningen till att frågan, huruvida skeppsbyggeriundervisningen framtiden bör bibehållas vid båda högskolorna eller nedläggas vid tekniska högskolan i Stockholm och koncentreras till Chalmers tekniska högskola, nu åter aktualiserats, är närmast den, att vederbörande högskolemyndigheter ansett det erforderligt att — vid bibehållande av skeppsbyggeriundervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm — förstärka den för denna undervisning avsedda lärarpersonalen. Sålunda har det ansetts ofrånkomligt, att den professur i skeppsbyggnad, som indrogs genom beslut vid 1941 års riksdag och utbyttes mot en speciallärartjänst i skeppsbyggnadsteknik, ånyo inrättas från och med budgetåret 1954/55. Vid denna tidpunkt har den nuvarande specialläraren, som är född år 1885, antagits komma att på grund av sin ålder lämna befattningen.

Efter verkställd utredning i ämnet har överstyrelsen för de tekniska högskolorna funnit övervägande och starka skäl tala för att undervisning i skeppsbyggeri bör förekomma vid såväl tekniska högskolan i Stockholm som vid Chalmers tekniska högskola. Överstyrelsen har funnit den årliga antagningen av ordinarie studerande vid högskolorna böra uppgå till ett sammanlagt antal av 35 å 45, om ej brist på kvalificerad personal på före-

varande område skall uppkomma, och ansett, att högskolorna bör dimensioneras för en årlig antagningskapacitet, den förra av cirka 20 ordinarie studerande och den senare av cirka 25 ordinarie studerande. Mot överstyrelsens beslut har reservation avgivits. Reservanterna har ansett, att överstyrelsen bort förorda, att skeppsbyggeriundervisningen skall nedläggas vid tekniska högskolan i Stockholm och koncentreras till Chalmers tekniska högskola. Reservanterna har för egen del kommit till den uppfattningen, att behovet av civilingenjörer med skeppsteknisk utbildning bör kunna — åtminstone tills vidare — täckas, om den årliga utexaminationen av dylika ingenjörer stannade vid ett antal av 20 à 25. Reservanterna har vidare ansett att — i avvaktan på närmare erfarenheter — någon utbyggnad av sistnämnda högskola tills vidare icke behöver vidtagas.

Jag vill här fästa uppmärksamheten på att de av överstyrelsen angivna siffrorna avse den årliga antagningen och antagningskapaciteten, medan de av reservanterna angivna siffrorna avser antalet utexaminerade. Av utredningen i ärendet synes emellertid klart framgå, att antalet utexaminerade skeppsbyggeristuderande icke oväsentligt understiger antalet intagna. Där-
est icke en radikal förändring sker i detta avseende, synes det därför erforderligt att räkna med en högre årlig antagningskapacitet än 25, om man vill vinna den utexamination, varmed reservanterna räknat. Vid en koncentration av skeppsbyggeriundervisningen till Chalmers tekniska högskola måste man därför enligt min mening inom en nära framtid räkna med en utbyggnad av denna högskola.

Enligt föreliggande, av överstyrelsen verkställda kostnadsberäkningar, som givetvis är mer eller mindre approximativa men dock synes kunna läggas till grund för en jämförelse ur kostnadssynpunkt mellan olika ifrågakommande alternativ, skulle vid ett nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm den årliga besparingen kunna uppskattas till omkring 98 000 kronor och besparingarna i fråga om engångskostnader till 425 000 kronor. Å andra sidan skulle en utbyggnad av Chalmers tekniska högskola till en årlig antagningskapacitet av 45 studerande medföra en ökning för denna högskolas vidkommande av cirka 77 000 kronor i årliga kostnader och 372 000 kronor i engångskostnader. Vinsten av ett nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm skulle sålunda vid en samtidigt förutsatt utbyggnad av Chalmers tekniska högskola komma att uppgå till 21 000 kronor i fråga om årliga utgifter och 53 000 kronor i engångsutgifter. Jag vill här påpeka, att i kostnadskalkylerna medtagits beräknade utgifter för en viss förstärkning av lärarpersonalen vid tekniska högskolan i Stockholm, bland annat för utbyte av speciallärarbefattningen i skeppsbyggeriteknik mot en professur i skeppsbyggnad.

En central fråga vid ställningstagandet till spørgsmålet om den högre skeppsbyggeriundervisningen är frågan om det framtida behovet av civil-

ingenjörer med skeppsteknisk utbildning. Såsom av den lämnade redogörelsen framgått har detta behov såväl inom överstyrelsen som i remissvaren bedömts olika. Icke från något håll har dock gjorts gällande, att man för framtiden har att räkna med ett minskat behov. Däremot har från vissa håll förmenats, att ett för stort antal civilingenjörer med skeppsteknisk utbildning hittills utexaminerats, medan från andra håll bestämt hävdats, att den nuvarande tillgången på civilingenjörer med skeppsteknisk utbildning är i hög grad otillräcklig.

För egen del har jag kommit till den uppfattningen, att någon minskning av utexaminationen under alla förhållanden icke är tillrådlig och att man i varje fall på längre sikt har anledning räkna med ett ökat behov av civilingenjörer med skeppsteknisk utbildning. Under sådana omständigheter anser jag det icke möjligt att koncentrera skeppsbyggeriundervisningen till Chalmers tekniska högskola utan att en utbyggnad av denna högskola därvid sker. Vid sådant förhållande kan enligt min mening den något lägre kostnaden vid en koncentration av utbildningen till Chalmers tekniska högskola icke tillmätas någon avgörande betydelse, då det gäller att taga ställning till skeppsbyggeriundervisningens förläggning. Härtill kommer, att man synes ha anledning befara, att ett nedläggande av skeppsbyggeriundervisningen i Stockholm skulle komma att minska rekryteringen till ifrågasvarande utbildning överhuvudtaget.

Det övervägande antalet remissinstanser — däribland samtliga i ärendet hörda marinmyndigheter — har ansett, att skeppsbyggeriundervisning alltjämt bör förekomma vid såväl tekniska högskolan i Stockholm som Chalmers tekniska högskola. Åtskilliga av de skäl, som av överstyrelsen och i remissvaren anförts till stöd för ett bibehållande av skeppsbyggeriundervisning i Stockholm synes mig vara tungt vägande. Jag anser mig därför böra förorda, att så sker. Jag biträder därför överstyrelsens förslag, att undervisning i skeppsbyggeri alltjämt bör förekomma vid båda högskolorna.

Frågan om erforderliga lärarkrafter för den fortsatta skeppsbyggeriundervisningen vid tekniska högskolan i Stockholm torde få prövas på grundval av anslagsäskandena för budgetåret 1955/56.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att besluta, att skeppsbyggeriundervisning även framdeles skall vara anordnad vid såväl tekniska högskolan i Stockholm som vid Chalmers tekniska högskola.

II. Anslagsberäkningar.

1. Göteborgs universitet: Avlöningar.

I propositionen 1953: 122 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att godkänna av mig angivna riktlinjer för en förening av Göteborgs högskola och medicinska högskolan i Göteborg till ett universitet samt bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa erforderliga överenskommelser med Göteborgs stad och Göteborgs högskola för genomförande av en dylik åtgärd. Jag räknade därvid med att sammanslagningen av högskolorna skulle komma till stånd från och med budgetåret 1954/55.

Statsutskottet tillstyrkte i sitt utlåtande 1953: 137 bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag och riksdagen godkände vad statsutskottet i ärendet hemställt (rskr. 1953: 274).

I underdånig skrivelse den 8 december 1953 har *kanslern för rikets universitet*, sedan förslag i ämnet avgivits av *organisationskommittén för medicinska högskolan i Göteborg* och *styrelsen för Göteborgs högskola*, gjort framställning om anslag till universitetets verksamhet under nästa budgetår. Sedermera har *kanslern* med underdånig skrivelse den 5 januari 1954 överlämnat en av *styrelsen för Göteborgs högskola* gjord framställning om anslag för nästa budgetår till undervisning i sociologi.

Stadsfullmäktige i Göteborg har tillstyrkt, att stat för Göteborgs högskola eller filosofiska fakulteten vid Göteborgs universitet fastställas i överensstämmelse med av högskolans styrelse framlagt förslag.

I det följande redogör jag mera utförligt huvudsakligen endast för de framställningar av kanslern, vilka jag funnit mig kunna biträda helt eller delvis.

M e d i c i n s k a f a k u l t e t e n.

Undervisningen vid medicinska högskolan, som påbörjats höstterminen 1949 med ämnet anatomi, har sedermera successivt utbyggt. Under budgetåret 1954/55 kommer undervisningen enligt gällande studieplan att påbörjas i pediatrik, hygien samt rätts- och statsmedicin. — Det närmare förhållandet mellan staten och Göteborgs stad i vad avser medicinska högskolan regleras i ett mellan parterna ingånget avtal, beträffande vars innehåll torde få hänvisas till propositionen 1948: 221, s. 52 ff. Den omedelbara ledningen av högskolan handhaves tillsvidare av en av Kungl. Maj:t utsedd organisationskommitté, vars verksamhet avsetts skola upphöra med utgången av innevarande budgetår.

Medicinska högskolans avlöningsanslag är nu uppfört med 2 075 000 kronor och disponeras på sätt framgår av s. 514 ff. i statsläggaren.

Professur i pediatrik. *Organisationskommittén* har föreslagit, att en dylik professur måtte enligt planen för högskolans utbyggnad inrättas från och med den 1 juli 1954. *Universitetskanslern* tillstyrker detta förslag.

Laboratur i klinisk fysiologi. I planen för högskolans utbyggnad ingår inrättandet av en dylik laboratur. *Organisationskommittén* har framhållit, att kommittén hittills icke ansett sig kunna framlägga förslag om befattningens inrättande på grund av avsaknaden av lokaler för ett kliniskt-fysiologiskt laboratorium. Kommittén har emellertid nu upplyst om att i och med färdigställandet av de nya köks- och personalbyggnaderna vid Sahlgrenska sjukhuset öppnades möjlighet att i de ledigblivna utrymmena inrätta provisoriska lokaler för klinisk fysiologi, detta för såväl sjukvården som den kliniska forskningen och undervisningen viktiga ämne. Genom sjukhusdirektionens försorg och utan kostnad för staten hade erforderligt inredningsarbete igångsatts, och detta arbete beräknades vara färdigt under hösten 1953, varvid 7—8 rum i direkt förbindelse med röntgendiagnostiska avdelningen kunde ställas till förfogande för ett kliniskt-fysiologiskt laboratorium. Kommittén har erinrat om att enligt planen för högskolans uppbyggnad skulle överläkartjänsten vid detta laboratorium vara förenad med laboratur vid högskolan. Under hänvisning till att 1948 års läkarutbildningskommitté i sitt betänkande (SOU 1953: 7, s. 167—168) föreslagit, att en professur i klinisk fysiologi omedelbart skulle inrättas vid högskolan, har organisationskommittén hemställt, att i stället för en laboratur en professur i förevarande ämne nu måtte komma till stånd.

Kanslern förklarar sig i sin petitaskrivelse icke vara beredd att taga ställning till frågan om inrättandet av en professur i stället för laboratur i klinisk fysiologi och förordar för sin del, att den planenligt avsedda laboraturen inrättas från och med den 1 juli 1954. Till innehavaren av denna tjänst borde, anför kanslern vidare, särskilt överläkararvode utgå.

Kanslern har sedermera i avgivet yttrande över nämnda betänkande föreslagit, att laboraturen i klinisk fysiologi ändras till professur.

Laboratur i medicinsk radiofysik. Sedan 1941 finnes vid Konung Gustaf V:s Jubileumsklinik i Göteborg ett radiofysiskt laboratorium. 1947 års organisationskommitté räknade i sitt betänkande med en befattning som extra laborator i radiofysik med arvode motsvarande det till biträdande lärare i icke kliniska ämnen vid universitet och högskolor utgående arvodet (då 9 660 kronor). *Organisationskommittén* har nu i stället föreslagit, att en ordinarie laboratur i medicinsk radiofysik inrättas från och med den 1 juli 1954. Kommittén har därvid erinrat om, att en ordinarie befattning som laborator i radiofysik inrättats vid Lunds universitet från och med budgetåret 1947/48, samt vidare anført:

I skrivelse år 1952 till sjukhusdirektionen i Göteborg framhöll kommittén med skärpa behovet av en heltidsanställd laborator vid radiofysiska laboratoriet och hemställde, att staden utan att avvakta riksdagens beslut tillsvidare på egen bekostnad måtte inrätta denna tjänst. Samtidigt förklarade kommittén sig ämna i petita hemställa, att tjänsten överfördes på högskolans stat med hänsyn till dess betydelse både för forskningen och undervisningen i ämnet och behovet av expertis för de teoretiska institutionerna i deras arbete med radioaktiva isotoper etc. Med utgångspunkt härifrån inrättades redan år 1952 på stadens bekostnad vid Sahlgrenska sjukhuset en befattning som heltidsanställd radiofysiker. Till denna lyckades staden förvärva filosofie doktorn Sven Benner, en av vårt lands främsta experter på området. Kommittén hemställer, att radiofysikertjänsten från och med den 1 juli 1954 överföres på det blivande universitetets stat och ändras till laboratur i Ca 34.

Kanslern biträder organisationskommitténs nu framlagda förslag.

Biträdande lärare. *Kanslern* tillstyrker, att två i planen för medicinska högskolans uppbyggnad ingående befattningar som biträdande lärare i pediatrik inrättas från och med den 1 september 1954. För vardera befattningen har kanslern räknat med ett arvode av 4 400 kronor per år.

Kursanslag. I medicinska högskolans stat finnes nu uppfört ett kursanslag, att fördelas av kanslern, å 11 550 kronor, av vilket belopp 8 000 kronor hänför sig till kursundervisning genom speciallärare och 3 350 kronor till den propedeutiska undervisningen. *Organisationskommittén* har nu hemställt, dels att nämnda anslag måtte för avlönande av speciallärare höjas med 14 400 kronor, dels ock att arvoden, ett vart å 2 200 kronor, måtte anvisas för kursundervisningen vårterminen 1955 i hygien samt rätts- och statsmedicin.

Kanslern tillstyrker, att kursanslaget höjes med 14 400 kronor till 25 950 kronor. Härvid utgår kanslern från att i nämnda belopp å 14 400 kronor även inräknas de till 4 400 kronor beräknade medlen för kursundervisning i hygien samt rätts- och statsmedicin.

Kursamanuenser. För undervisningen i hygien samt rätts- och statsmedicin har *organisationskommittén* äskat sammanlagt 1 500 kronor för två kursamanuenser under vårterminen 1955. *Kanslern* tillstyrker detta förslag.

Förste amanuens vid farmakologiska institutionen. Denna institution förfogar nu i överensstämmelse med planen för högskolans uppbyggnad över en förste assistent, en förste amanuens och en tredje amanuens. Institutionen i Uppsala har samma besättning biträdande lärarkrafter, medan institutionen i Lund förfogar över ytterligare en tredje amanuensbefattning. *Organisationskommittén* har föreslagit, att ytterligare en befattning som förste amanuens inrättas. Till stöd härför har framhållits, att den farmakologiska undervisningen numera skedde i väsentlig grad i form av laborationer. Detta medförde ökat arbete för insti-

tutionens personal i synnerhet i Göteborg, där laborationerna ägde rum på djur (i Lund: inga laborationer, i Uppsala: självförsök). Därtill komme svårigheterna vid Göteborgs-institutionen i fråga om lokal och utrustning, som endast medgäve sex studenter att laborera åt gången. Varje laboration måste därför utföras fyra till fem gånger. Behovet av ytterligare en förste amanuens vore på grund härav framträdande.

Kanslern biträder organisationskommitténs förslag.

Docentbefattningar. Medicinska högskolan förfogar nu över tre docentbefattningar. *Organisationskommittén* har begärt ytterligare tre dylika befattningar från och med nästa budgetår. *Kanslern* framhåller vikten av att docentinstitutionen successivt utbygges. För nästa budgetår tillstyrker kanslern två nya docentbefattningar.

Kliniska amanuenser. Jämlikt planen för högskolans utbyggnad och i enlighet med *organisationskommitténs* därom framställda förslag hemställer *kanslern*, att ytterligare fyra kliniska amanuensbefattningar måtte inrättas, nämligen två vid pediatrika kliniken från och med den 1 september 1954 samt en vid obstetrisk-gynekologiska kliniken och en vid kliniskt-fysiologiska centrallaboratoriet från och med den 1 juli 1954.

Personlig befattning som försöksassistent för S. E. Bourghardt. Preparatorsbefattningen i lönegraden Ce 14 vid histologiska institutionen innehaves nu av Bourghardt. *Organisationskommittén* har hemställt, att en personlig forskningsassistentbefattning i lönegraden Ce 21 måtte inrättas för Bourghardt i stället för den nu av honom innehavda preparatorstjänsten. Till stöd härför har anförts följande.

Bourghardt, som är född år 1908, avlade 1928 examen vid Stockholms tekniska instituts högre fackavdelning för elektroteknik och kemisk teknologi med goda betyg. Under följande år var Bourghardt såsom extrastuderande inskriven vid tekniska högskolan i Stockholm och deltog i undervisningen i matematik. 1953 deltog Bourghardt såsom extrastuderande i kurserna i elektroteknik vid Chalmers tekniska högskola. Under vårterminen 1949 följde Bourghardt kursen i histologi vid karolinska institutet och deltog med gott resultat i samtliga förhör.

Bourghardt har en grundlig praktisk utbildning i elektroteknik och har under tjuogoett år varit verksam inom svagströms- och starkströmstekniken. Under mer än sex år var Bourghardt anställd såsom ingenjör på konstruktionsavdelningen för röntgenapparatur vid en av landets största elektrotekniska firmor. Ett flertal egna apparatkonstruktioner vittnar om Bourghardts uppslagsrikedom och praktiska skicklighet.

Under sin anställning vid histologiska institutionen har Bourghardt konstruerat ett antal apparater för biofysisk forskning såsom en ny typ av röntgenspektrograf och ultraviolett spektrograf samt en självregistrerande mikrofotometer. Dessa nykonstruktioner är publicerade. Särskilt inom det röntgenspektrografiska området har Bourghardt genom sin uppslagsrikedom och tekniska skicklighet gjort bestående insatser. Bourghardt har sålunda en för histologisk forskning lämplig utbildning och erfarenhet och

är en utomordentlig tillgång för på institutionen arbetande studenter och forskare. Hans kompetens är å andra sidan vida högre än den för preparatorer vanliga och erforderliga, varför en personlig forskningsassistentbefattning i Ce 21 synes vara väl motiverad.

Med hänsyn till Bourghardts kvalifikationer och arten av de arbetsuppgifter, som åvilar honom, finner *kanslern* det motiverat att för honom inrättas en personlig befattning som försöksassistent i Ce 20. Preparatorsbefattningen bör, anför *kanslern* vidare, så länge Bourghardt innehar ifrågasvarande personliga tjänst, hållas vakant.

Laboratoriebiträden. Högskolan disponerar för närvarande endast över tre laboratoriebiträden vid klinikerna, nämligen ett för en var av de två medicinska klinikerna samt ett gemensamt för de kirurgiska klinikerna. Enligt planen för högskolans uppbyggnad beräknades sammanlagt nio laboratoriebiträden för klinikernas del.

Organisationskommittén har föreslagit inrättandet av tio nya laboratoriebiträdesbefattningar i lönegraden Ce 13. Av dessa avses ytterligare ett laboratoriebiträde för de kirurgiska klinikerna och ett laboratoriebiträde för en var av de psykiatriska, neurologiska, dermato-venereologiska, obstetrisk-gynekologiska, oto-rhino-laryngologiska, pediatrika, radioterapeutiska och ftisiologiska klinikerna samt ett dylikt biträde för kliniskt-fysiologiska laboratoriet. Den föreslagna löneställningen har motiverats dels med att laboratoriebiträdena vid klinikerna utförde högkvalificerat arbete i undervisningens och forskningens tjänst, dels ock med att de samtidigt borde vara sköterskor för att enligt gällande sjukhusförfattningar ha rätt att ge injektioner på patienter. Samtliga laboratoriesköterskor vid Sahlgrenska sjukhuset vore placerade i en lönegrad motsvarande lägst Ce 12.

Kanslern förordar, att fem laboratoriebiträdestjänster inrättas från och med nästa budgetår, varvid det borde få ankomma på *kanslern* att efter förslag av vederbörande universitetsmyndigheter fatta beslut om dessa befattningars fördelning. På av organisationskommittén anförda skäl tillstyrker *kanslern*, att tjänsterna placeras i lönegraden Ce 13.

Kanslibiträden. Medicinska högskolan disponerar nu över tre kontoristbefattningar, åtta kanslibiträdesbefattningar och en kontorsbiträdestjänst. *Organisationskommittén* hemställer om inrättande av tolv nya kanslibiträdesbefattningar, därav två nya befattningar för bakteriologiska och patologiska institutionerna samt tio för vissa kliniker, varvid en biträdesbefattning i befodringsgången samtidigt föreslås indragen.

För tillgodoseende av behovet av skriv- och registreringspersonal anser *kanslern* sig böra förorda, att fem nya biträdestjänster inrättas, att framdeles på förslag av vederbörande myndigheter fördelas av *kanslern*. En av dessa tjänster anser *kanslern* böra placeras som kontorist i lönegraden Ce 13 och de övriga fyra i lönegraden Ce 11.

Vissa tjänster i övrigt. *Kanslern* föreslår vidare nyinrättande eller ändring av tjänster enligt följande.

1. Instrumentmakare i Ce 16 vid radiofysiska laboratoriet;
2. Preparator i Ce 14 vid farmakologiska institutionen;
3. Institutionsvaktmästare i Ce 12 vid den till Vasa sjukhus förlagda gemensamma verkstaden för fysiologiska, medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna;
4. Uppflyttning av ett laboratoriebiträde i Ce 13 vid bakteriologiska institutionen till Ce 15 som första laboratoriebiträde;
5. Uppflyttning av ett laboratoriebiträde i Ce 11 vid kliniskt-kemiska laboratoriet till Ce 13.

Filosofiska fakulteten.

Den i huvudstaten för Göteborgs högskola ingående anslagsposten till avlöningar är nu uppförd med 1 300 000 kronor och disponeras på sätt framgår av s. 529 ff. i statsliggaren.

Biträdande lärare i geografi. *Styrelsen* för Göteborgs högskola har föreslagit inrättande av en befattning som biträdande lärare i geografi och till stöd härför anfört följande.

Undervisningen i geografi vid högskolan ombesörjes av en professor och en docent. För geografiens ämnesområden finns nu i både Lund och Uppsala å stat uppförda två professurer, en docent och två biträdande lärare. Högskolan är således avsevärt sämre tillgodosedd med lärare i geografi än universiteten. På grund härav måste antalet undervisningstimmar vid högskolan bli betydligt mindre än vid de andra lärosätena, vilket i sin tur medför en förlängning av studietiden och sämre studieresultat även i övriga avseenden. *Styrelsen* finner det nödvändigt med en förstärkning av lärarpersonalen och får därför hemställa, att en befattning som biträdande lärare i geografi inrättas.

Kanslern biträder detta förslag.

Nya docentbefattningar. Forskardocentbefattning. Högskolan förfogar nu över elva docentbefattningar. *Styrelsen* har erinrat, att en docentbefattning i det viktiga ämnet nordiska språk alltså saknades, och hemställt om en förstärkning av docentinstitutionen i detta ämne. *Kanslern* tillstyrker detta förslag.

Styrelsen har begärt ytterligare en docentbefattning, vilken icke skulle knytas till något bestämt ämne. *Kanslern* anser *styrelsens* begäran i och för sig välmotiverad men anser, att med inrättande av denna tjänst likväl kan anstå till budgetåret 1955/56. *Kanslern* finner det nämligen i nuvarande läge angelägnare, att fakulteten i enlighet med *styrelsens* därom framställda förslag utrustas med en forskardocenttjänst.

Pedagogisk lektor i franska. *Styrelsen* har ånyo hemställt, att 10 000 kronor måtte anvisas såsom arvode till en pedagogisk lektor i

franska. *Kanslern* biträder ifrågavarande förslag och framhåller, att det samma innebär, att en läroverkslektor i franska, som tillika är docent, skulle dela sin tjänstgöring mellan det läroverk, där han är anställd, och universitetet. Genom en dylik anordning, anför kanslern vidare, skulle erhållas en önskvärd förstärkning av universitetets undervisning i franska.

Kursanslag. Kursanslaget utgör nu 57 500 kronor och fördelas av kanslern. *Styrelsen* har begärt en förstärkning av kursanslaget med 27 700 kronor. Med hänsyn till den nya stadgan angående filosofiska examina beräknar *kanslern* ett ökat medelsbehov av 2 600 kronor för nationalekonomi och 1 800 kronor för statskunskap. För lektoratsundervisning i slaviska språk tillstyrker kanslern vidare en medelsanvisning av 3 000 kronor, för undervisning i tyska, motsvarande den som avses för de pedagogiska universitetslektoraten, ett belopp av 5 600 kronor samt för förstärkning av undervisningen i nordiska språk ett belopp av 7 500 kronor. Sammanlagt tillstyrker kanslern sålunda en höjning av kursanslaget med 20 500 kronor.

Assistenter och amanuenser. Vid högskolan finnes nu anställda 2 förste assistenter, varav en i geografi samt en i psykologi och pedagogik, 4 förste amanuenser, varav en i marin botanik, en i psykologi och pedagogik, en i statistik och en i konsthistoria med konstteori, ävensom 9 andre amanuenser, varav en i engelska språket, en i geografi, en i historia, en i klassisk fornkunskap, en i nordiska språk, en i romanska språk, en i statskunskap, en i statistik och en i tyska språket.

Styrelsen har för nästa budgetår hemställt, att befattningen som förste amanuens i marin botanik måtte utbytas mot en förste assistentbefattning samt att nya assistent- och amanuensbefattningar måtte inrättas i enlighet med följande sammanställning:

- a) 3 förste assistenter, avsedda för 1) matematik, 2) sociologi och 3) nordiska språk, särskilt ortnamnsforskning;
- b) 1 andre assistent i statistik;
- c) 1 förste amanuens i geografi;
- d) 4 andre amanuenser, avsedda för 1) klassiska språk, 2) litteraturhistoria, 3) nationalekonomi och 4) sociologi;
- e) 1 tredje amanuens i psykologi och pedagogik.

Kanslern, som anser, att Göteborgs högskola alltjämt lider stor brist på assistent- och amanuenspersonal, tillstyrker följande förstärkning av ifrågavarande personal:

- 1) Omändring av befattningen som förste amanuens vid marinbotaniska institutionen till förste assistent;
- 2) En förste assistent i matematik;
- 3) En förste assistent i nordiska språk;
- 4) En andre amanuens i litteraturhistoria;
- 5) En andre amanuens i nationalekonomi.

Förstärkning av personalen vid seminariebiblioteket m. m. Vid detta bibliotek utgöres nu personalen av en bibliotekarie med ett årsarvode av 3 300 kronor och en amanuens med ett årsarvode av 2 650 kronor. *Styrelsen* har nu hemställt, att bibliotekariens arvode måtte höjas till 5 000 kronor och amanuensens till 4 000 kronor. I samband härmed skulle tjänstgöringsskyldigheten för den senare utökas med en timme per dag. *Styrelsen* har vidare föreslagit inrättande av en tjänst som biblioteksassistent i Ce 15. Till stöd för sistnämnda förslag har *styrelsen* anfört följande.

På grund av accessionens ständiga tillväxt vid seminariebiblioteket — f. n. 35 hyllmeter per år — har det visat sig omöjligt att hinna med katalogisering och vidare behandling av det inkomna bokmaterialet. Depåer av böcker, som icke är tillgängliga för de studerande, har därför måst uppläggas. I ett bibliotek som seminariebiblioteket, där systemet med öppna hylor tillämpas, måste vidare ständiga revisioner och kontroller företagas. Detta arbete, som är ytterligt tidskrävande, medhinner tyvärr nu ej i önskvärd omfattning. För kopiering av katalogkort, utskrivning av nyförvärvslistor, desideratalistor och annat skrivarbete har, i den mån medel härför kunnat disponeras, måst anlitas extra arbetskraft. Den nuvarande amanuensens tjänstgöringstid är alldeles för kort för allt detta löpande arbete, och de 2 000 kronor, som för budgetåret 1953/54 anvisats till extra arbetskraft vid seminariebiblioteket är avsedda för annat biblioteksarbete. *Styrelsen* finner det under rådande förhållanden nödvändigt, att en befattning som biblioteksassistent i lönegrad Ce 15 inrättas. Förutom skötseln av seminariebiblioteket skulle denna befattningshavare även kunna ha uppsikt över de olika institutionernas bibliotek. Bokbeståndet vid dessa skulle kunna inarbetas i seminariebibliotekets nominalkatalog till en centralkatalog för hela högskolan. En sådan centralkatalog skulle i hög grad underlätta inköpen och för såväl lärare som studenter möjliggöra en samlad överblick för de olika institutionernas bokbestånd. Anställandet av en biblioteksassistent skulle dessutom vara till stor fördel för studenterna, vilka därigenom skulle kunna få välbehövlig hjälp och vägledning.

Kanslern förordar, att bibliotekariens arvode höjes med 300 kronor till 3 600 kronor och amanuensens med 1 350 kronor till 4 000 kronor. Därjämte tillstyrker *kanslern*, att en befattning som biblioteksassistent i Ce 15 inrättas vid seminariebiblioteket.

Nya kanslibiträdestjänster. Endast vid statistiska institutionen finnes nu en kanslibiträdestjänst; samtliga övriga ämnen disponerar tillsammans över allenast ett kontorsbiträde. *Styrelsen* har hemställt, att kontorsbiträdestjänsten måtte omändras till kanslibiträdestjänst i Ce 11 och att sex nya kanslibiträdestjänster i Ce 11 måtte inrättas, avsedda en för geografiska institutionen, en för konsthistoriska institutionen, en för psykologisk-pedagogiska institutionen, en för historiska och ekonomisk-historiska institutionerna, en för nationalekonomiska och statsvetenskapliga institutionerna samt en för en sociologisk institution.

Kanslern biträder styrelsens förslag om ombildning av kontorsbiträdestjänsten till kanslibiträdestjänst. Därjämte tillstyrker *kanslern*, att tre kanslibiträdestjänster i Ce 11 inrättas, och föreslår, att dessa skola fördelas av *kanslern* efter förslag av vederbörande myndigheter.

Vissa befattningar i övrigt: *Kanslern* framlägger vidare förslag om följande utökning av personalorganisationen:

1. Precepturen i ekonomisk historia ombildas till professur i ämnet;
2. Biträdande lärare i slaviska språk;
3. Biträdande lärare i statistik;
4. Universitetslektor i amerikansk filologi;
5. Kartbiträde i Ce 11 vid geografiska institutionen;
6. Räknebiträde i Ce 8 vid statistiska institutionen.

Universitetets administration.

Vid Göteborgs högskola utgöres nu den administrativa personalen av en kamrerare i Ce 27, två kontorister i Ce 13, en förste vaktmästare i Ce 13, en andre vaktmästare i Ce 12 och ett kanslibiträde i Ce 11.

Vid medicinska högskolan åter finnes en byrådirektör i Ce 31, en kassör i Ce 17, ett kanslibiträde i Cg 11 och en expeditionsvakt i Ce 10. Utgifterna för kanslibiträdet belastar anslaget till förvaltningskostnader m. m. vid högskolan och för övrig personal högskolans avlöningsanslag.

Kanslern föreslår följande personalorganisation för universitetets administration.

Kansliet.

1 byrådirektör	Ce 31
1 amanuens	Cf 19—Ce 25
1 kansliskrivare	Ce 15
1 kontorist	Ce 13
1 kanslibiträde	Ce 11
1 kontorsbiträde	Cf 4—Ce 8

Kontoret.

1 akademikamrerare	Ce 29
1 kontorsskrivare	Ce 19
1 kanslibiträde	Ce 11
1 kontorsbiträde	Cf 4—Ce 8

Gemensamt.

1 förste vaktmästare	Ce 13 ¹
1 andre vaktmästare	Ce 12 ²
1 expeditionsvakt	Ce 10

¹ Vid nuvarande innehavarens avgång skall denna tjänst ersättas av en befattning som förste expeditionsvakt i Ce 12.

² Vid nuvarande innehavarens avgång skall denna tjänst ersättas av en befattning som expeditionsvakt i Ce 10.

Kanslerns förslag innebär, *dels* en utökning av den nuvarande personalen med en amanuens och två kontorsbiträden, *dels* uppflyttning av tjänsten som kamrerare från Ce 27 till Ce 29 under benämningen akademikamrerare, av tjänsten som kassör från Ce 17 till Ce 19 under benämningen kontorsskrivare och av en tjänst som kontorist i Ce 13 till Ce 15 under benämningen kansliskrivare, *dels ock* extra-ordinariesättning av en tjänst som kanslibiträde i Cg 11.

Till honorarium åt rektor och prorektor beräknar kanslern 3 600 kronor, respektive 1 000 kronor och till arvoden åt två valda ledamöter av det mindre konsistoriet, vilket enligt kanslerns förslag skall omhänderha jämväl de uppgifter, som vid universiteten i Uppsala och Lund ankommer på universitetets drätselnämnd, ett belopp av 800 kronor.

Särskilda uppbördsmedel.

I avlöningsstaten för medicinska högskolan i Göteborg är nu under rubriken Särskilda uppbördsmedel upptaget ett belopp av 125 000 kronor, avseende bidrag från Göteborgs stad till avlönande av de kliniska amanuenserna.

I huvudstaten för Göteborgs högskola är nu under rubriken Inkomster — förutom bidrag från staten — följande inkomstbelopp upptagna:

1. Avkastning från högskolans fonder	197 000
2. Avgifter från de studerande	32 000
3. Diverse inkomster	4 500
4. Bidrag från Göteborgs stad	400 000
	Summa kronor 633 500

Universitetskanslern upptar i sitt förslag till avlöningsstat för universitetet under rubriken Särskilda uppbördsmedel följande poster:

1. Bidrag från Göteborgs stad till avlönande av kliniska amanuenser	145 000
2. Bidrag från Göteborgs stad till filosofiska fakulteten	400 000
3. Avkastningen av vissa donationsfonder	163 000
4. Studentinskrivnings- och examinationsavgifter samt diverse inkomster	6 000
	Summa kronor 714 000

Av handlingarna inhämtas bland annat följande.

Posten 3. *Kanslern* har räknat med att den ordinarie professur i konsthistoria, som genom beslut av 1953 års riksdag inrättats vid Göteborgs högskola, kommer att bli tillsatt under budgetåret 1954/55. Det belopp å 27 680 kronor, som för närvarande utgår ur dispositionsfonden för en personlig professur i konsthistoria för professorn S. Strömbom som bidrag till dennes avlönning, bortfaller därvid från inkomstsidan. Kanslern har vidare med hänsyn till donationsbestämmelserna ansett, att avkastningen, tillhoppa

3 500 kronor, av professorn Johan Visings högskolefond och av Gustaf-Adolfsfonden bör tagas till uppbörd under universitetets anslag till materiel m. m.

Posten 4. Göteborgs högskolas styrelse har utgått från att de studerande vid filosofiska fakulteten skall vara befriade från terminsavgifter i likhet med de studerande vid universiteten i Uppsala och Lund. De hittillsvarande inkomsterna av terminsavgifter bortfölla därvid. Övriga nuvarande avgifter från de studerande — inskrivnings- och examensavgifter — bör enligt styrelsens förmenande tills vidare bibehållas. Styrelsen beräknar dessa avgifter till i runt tal 3 500 kronor och vissa hyresinkomster till i runt tal 2 500 kronor. Kanslern beräknar i anslutning till styrelsens förslag inkomsterna under denna post till 6 000 kronor.

Departementschefen. Då jag i fjol tillstyrkte, att Göteborgs högskola skulle sammanföras med medicinska högskolan i Göteborg till ett lärosäte, benämnt universitetet i Göteborg, vari Göteborgs högskola skulle ingå som en filosofisk fakultet och den medicinska högskolan som en medicinsk fakultet, gjorde jag detta under förbehåll av att det nya lärosätet helt erhöle karaktär av ett statligt universitet och att Göteborgs stad lämnade bidrag till den filosofiska fakulteten med ett belopp av lägst 400 000 kronor för år. Efter det att överläggningar i ämnet ägt rum med representanter för Göteborgs stad och Göteborgs högskola, anser jag mig nu kunna förorda, att sammanslagningen av högskolorna kommer till stånd från och med ingången av nästa budgetår. Därvid bör vid Göteborgs högskola nu anställda befattningshavare beredas motsvarande anställning vid universitetet.

För det nya universitetet bör personalförteckning fastställas. Å denna personalförteckning bör i första hand upptagas de befattningar, som nu är uppförda å personalförteckningen för medicinska högskolan i Göteborg. Å personalförteckningen för Göteborgs högskola är nu upptagna samtliga såväl ordinarie som extra ordinarie tjänster vid högskolan. Å personalförteckningen för universitetet bör uppföras — förutom ordinarie tjänster vid sistnämnda högskola — endast de extra ordinarie tjänster vid högskolan, som är placerade i högre lönegrad än Ce 25.

Under nästa budgetår skall enligt gällande studieplan undervisningen i pediatrik, hygien samt rätts- och statsmedicin påbörjas i Göteborg. I enlighet med kanslerns förslag förordar jag, att vid det blivande universitetet från och med nästa budgetår inrättas den i planen för medicinska högskolans utbyggnad ingående professuren i pediatrik.

I sagda utbyggnadsplan ingår vidare en laboratur i klinisk fysiologi. Jag är icke beredd att nu taga ställning till den av 1948 års läkarutbildningskommitté väckta frågan om inrättandet av en professur i klinisk fysiologi i stället för sagda laboratur. Till berörda spörsmål torde jag framdeles få återkomma vid anmälan av läkarutbildningskommitténs betän-

kande. Jag föreslår nu, att den planenligt avsedda laboraturen inrättas från och med den 1 juli 1954.

Å karolinska institutets stat är nu uppförd en professur i radiofysik och å Lunds universitets stat en laboratur i ämnet. Förslag har nu ånyo framlagts om inrättande av en laboratur i medicinsk radiofysik jämväl i Göteborg. Jag tillstyrker, att denna laboratur inrättas från och med nästa budgetår. Jag förutsätter, att den nuvarande radiofysikern vid jubileumskliniken i Göteborg, filosofie doktorn Sven Benner må utan laboraturens ledigförklarande utses till innehavare av densamma.

De två i planen för medicinska högskolans utbyggnad ingående befattningarna som biträdande lärare i pediatrik bör i enlighet med kanslerns förslag inrättas från och med den 1 september 1954. För vardera av dessa befattningar har kanslern räknat med ett arvode av 4 400 kronor per år. I detta sammanhang vill jag emellertid erinra om att jag i fjol vid anmälan av frågan om anslag för innevarande budgetår till avlöningar vid Lunds universitet fann det angeläget, att en översyn för vinnande av enhetliga normer rörande arvodessättningen för biträdande lärare m. fl. vid samtliga medicinska lärosäten komme till stånd. Jag förutsatte därvid, att det skulle få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring av utgående arvoden, vartill översynen kunde ge anledning. En dylik översyn pågår för närvarande. Vid denna översyn bör jämväl nyssnämnda arvode närmare övervägas.

Medicinska högskolans kursanslag, som fördelas av kanslern, utgör nu 11 550 kronor. Jag tillstyrker, att kursanslaget i enlighet med vad kanslern förordat höjes med 14 400 kronor till 25 950 kronor. Till ersättning åt två kursamanuenser för undervisningen i hygien samt stats- och rättsmedicin beräknar jag i enlighet med föreliggande förslag 1 500 kronor.

Förslaget om inrättande av ytterligare en befattning som förste amanuens vid farmakologiska institutionen biträder jag.

Vid medicinska högskolan finnes nu tre docentbefattningar, av vilka en tillkommit från och med budgetåret 1952/53 och två från och med innevarande budgetår. Jag förordar nu, att ytterligare en docentbefattning inrättas.

I fråga om kliniska amanuenser tillstyrker jag kanslerns förslag, innebärande inrättande av fyra nya befattningar, varav två från och med den 1 juli 1954 och likaledes två från och med den 1 september 1954.

Med hänsyn till preparatorn S. E. Bourghardts kvalifikationer och arten av de arbetsuppgifter, som åvilar honom, anser jag mig böra förorda, att för honom inrättas en personlig tjänst som assistent i lönegraden Ce 19. Den preparatorstjänst i lönegraden Ce 14, som Bourghardt nu innehar, bör därvid hållas obesatt, så länge han kvarstår vid den personliga tjänsten.

Förslaget om uppflyttning av ett laboratoriebiträde i lönegraden Ce 11 vid kliniskt-kemiska laboratoriet till lönegraden Ce 13 anser jag mig bö-

ra biträda. Medicinska högskolan disponerar nu endast över tre laboratoriebiträden för klinikerna. Med hänsyn härtill föreslår jag, att ytterligare fyra laboratoriebiträdestjänster inrättas från och med nästa budgetår. De föreslagna nya laboratoriebiträdestjänsterna torde böra placeras i högst lönegraden Ce 13. Lönegradsplaceringen bör slutligt prövas först, sedan förslag till tjänsternas placering avgivits av vederbörande.

Jag anser mig slutligen i frågan om den blivande medicinska fakulteten böra tillstyrka, att tre kanslibiträdestjänster i lönegraden Ce 11 inrättas från och med nästa budgetår.

Vid såväl universiteten i Uppsala och Lund, där ämnet geografi är företrätt av två professorer, som vid Stockholms högskola, där professuren i geografi är odelad, finnes nu två befattningar som biträdande lärare i geografi, medan någon dylik befattning icke finnes vid Göteborgs högskola. Behovet av en befattning som biträdande lärare i geografi även i Göteborg gör sig starkt gällande. Jag förordar därför, att en dylik befattning inrättas från och med nästa budgetår.

Då jag funnit en viss förstärkning av högskolans docentorganisation motiverad, förordar jag, att ytterligare en docentbefattning inrättas från och med nästa budgetår. Däremot är jag icke nu beredd att understödja förslaget om inrättande av en forskardocentbefattning.

Högskolans kursanslag, som fördelas av kanslern, är nu uppfört med 57 500 kronor. Med anledning av förslaget om anvisande av medel till arvode åt en pedagogisk lektor i franska föreslår jag, att kursanslaget höjes med 10 000 kronor. Härutöver förordar jag en höjning av kursanslaget med 18 000 kronor, varvid jag med hänsyn till den nya stadgan angående filosofiska examina beräknat 1 500 kronor för en kurs i grekiska språket och samma belopp för en kurs i klassisk fornkunskap och antikens historia.

Förslag har nu framlagts om en ganska avsevärd förstärkning av högskolans assistent- och amanuenspersonal, som för innevarande budgetår utökats med två förste amanuenser och fyra andre amanuenser. Jag anser mig nu endast kunna förorda, att medel beräknas för ytterligare två andre amanuenser, varav en i litteraturhistoria och en i nationalekonomi.

Högskolan är nu dåligt tillgodosedd med biträdeshjälp för skrivgöromål m. m. Endast vid statistiska institutionen finnes nu en kanslibiträdestjänst. Till övriga institutioners förfogande står nu endast ett kontorsbiträde. Jag biträder förslaget om ombildning av kontorsbiträdestjänsten till kanslibiträdestjänst i lönegraden Ce 11. Därjämte förordar jag, att ytterligare en kanslibiträdestjänst i samma lönegrad nu inrättas.

Då jag blivit övertygad om behovet av en förstärkning av personalen vid seminariebiblioteket, finner jag mig böra biträda förslaget om inrättande av en tjänst som biblioteksassistent i lönegraden Ce 15. Däremot anser

jag mig icke kunna tillstyrka någon höjning av nu utgående arvoden till bibliotekarien och amanuensen vid biblioteket.

I årets statsverksproposition har chefen för civildepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor förordat, att till rektor vid universitetet i Göteborg skall utgå befattningsarvode med 2 400 kronor och representationsbidrag med likaledes 2 400 kronor för år samt att till prorektor vid universitetet skall utgå befattningsarvode med 1 200 kronor för år.

Såsom framgår av propositionen 1953:122 (s. 14 f.) har universitetskanslern ifrågasatt, huruvida drätselnämnd och mindre konsistorium skall upprätthållas som självständiga organ vid här ifrågavarande universitet, och förordat, att den ekonomiska förvaltningen skulle överlåtas på det mindre konsistoriet. Riksräkenskapsverket har däremot förordat, att drätselnämnd inrättas liksom vid universiteten i Uppsala och Lund. För egen del ansluter jag mig till riksräkenskapsverkets mening. I drätselnämnden synes böra ingå — jämte andra — två genom val utsedda ordinarie lärare vid universitetet. I anslutning till föreliggande förslag förordar jag, att till sålunda vald ledamot av drätselnämnden skall utgå arvode med 400 kronor för år.

I samband med universitetsbildningen är det erforderligt, att den personal, som nu står till förfogande för administrativa och kamerala göromål vid de båda högskolorna förstärkes. Därjämte bör vissa förändringar vidtagas beträffande nu förefintliga tjänster. Jag tillstyrker, att personalen utökas med en amanuens och ett kontorsbiträde i den reglerade befordringsgången. Vidare förordar jag, att en befattning som kanslibiträde i lönegraden Cg 11 förändras till extra ordinarie kanslibiträdestjänst. Härjämte bör i enlighet med föreliggande förslag en tjänst som kontorist i lönegraden Ce 13 uppflyttas till lönegraden Ce 15 under tjänstebenenämningen kansliskrivare och tjänsten som kamrerare i lönegraden Ce 27 uppflyttas till lönegraden Ce 29 under tjänstebenenämningen akademikamrerare. Vid bifall till sist angivna tjänstebenenämning bör jämväl den nuvarande byrådirektörstjänsten i lönegraden Ce 31 förändras till tjänst som akademisekreterare med oförändrad löneställning.

I gällande avlöningsstat för medicinska högskolan är utgifterna upptagna med 2 200 000 kronor. Från högskolans anslag till förvaltningskostnader m. m. bestrides härjämte nu vissa utgifter, uppgående till i runt tal 10 000 kronor, av beskaffenhet att i fortsättningen böra tillgodoses från universitetets avlöningsanslag. Utgiftsposten för avlöningar är i gällande huvudstat för Göteborgs högskola upptagen med 1 300 000 kronor. Sammanlagt uppgår sålunda de för innevarande budgetår beräknade utgifterna till 3 510 000 kronor. Vid anslagsavvägningen för innevarande budgetår har emellertid hänsyn icke tagits till den från och med innevarande bud-

getår genomförda arvodesregleringen för universitetslektorer och vissa biträdande lärare. Genom beslut den 5 juni 1953 har Kungl. Maj:t medgivit, att ett ekonomibiträde med placering i högst lönegraden Cg 4 finge anställas från och med budgetåret 1953/54 vid medicinska högskolans bakteriologiska institution. Medel för avlönande av detta biträde bör nu beräknas. För vissa tjänster och befattningar vid medicinska högskolan har medel beräknats endast för viss del av innevarande budgetår. Uppflyttning i löneklass av vissa befattningshavare föranleder jämväl ökade utgifter. Med hänsyn till nämnda förhållanden och de av mig i det föregående förordade ändringarna i personalorganisationen och ökade medelsanvisningarna för vissa ändamål, beräknar jag utgifterna för nästa budgetår under universitetets avlöningsanslag till 3 991 700 kronor med den fördelning å de särskilda posterna, som framgår av efterföljande avlöningsstat.

Såsom likaledes framgår av avlöningsstaten beräknar jag de särskilda uppbördsmedlen till 731 700 kronor. Endast beträffande posten 3. »Avkastningen av vissa donationsfonder» skiljer sig min beräkning från kanslerns förslag. Denna post har av kanslern upptagits med 163 000 kronor. Enligt vad jag underhand erfarit torde professorn S. Strömbom komma att under nästa budgetår kvarstå vid sin personliga professur i konsthistoria. På grund härav bör posten höjas med i runt tal 27 700 kronor i förhållande till kanslerns förslag. Genom beslut förut denna dag har Kungl. Maj:t bifallit en av styrelsen för Göteborgs högskola gjord framställning om medgivande att inköpa viss fastighet i stadsdelen Lorensberg i Göteborg för en köpeskilling av 280 000 kronor, att utgå av medel dels ur Edvard Magnus' donationsfond och dels ur högskolans dispositionsfond. Med hänsyn härtill bör å andra sidan ifrågavarande post minskas med i runt tal 10 000 kronor i förhållande till kanslerns förslag. Jag vill slutligen nämna, att jag vid beräkningen av uppbördsmedlen i likhet med kanslern utgått från att de studerande vid filosofiska fakulteten skall vara befriade från terminsavgifter. De studerande vid medicinska högskolan erlägger icke några terminsavgifter.

Vid bifall till vad jag anfört och föreslagit bör ifrågavarande anslag för nästa budgetår uppföras med 3 260 000 kronor.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad jag i det föregående anfört fastställa personalförteckning för Göteborgs universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55,

b) godkänna följande avlöningsstat för Göteborgs universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55:

A v l ö n i n g s s t a t .

Utgifter:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 064 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	710 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	1 140 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1 077 700
	Summa kronor 3 991 700

Särskilda uppbördsmedel:

1. Bidrag från Göteborgs stad till avlönande av de kliniska amanuenserna	145 000
2. Bidrag från Göteborgs stad till filosofiska fakulteten	400 000
3. Avkastning från vissa donationsfonder	180 700
4. Studentinskrivnings- och examinationsavgifter samt diverse inkomster	6 000
	Summa kronor 731 700
	Nettoutgift kronor 3 260 000

c) till *Göteborgs universitet*: *Avlöningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 3 260 000 kronor.

2. Göteborgs universitet: Omkostnader.

Förslagsanslaget till omkostnader vid medicinska högskolan i Göteborg är nu uppfört med 140 000 kronor och disponeras på sätt framgår av s. 516 i statsliggaren.

I huvudstaten för Göteborgs högskola är nu uppförd en förslagsvis be-tecknad anslagspost till omkostnader å 125 500 kronor. Dispositionen av denna anslagspost framgår av s. 532 i statsliggaren.

Universitetskanslern föreslår, att till omkostnader vid Göteborgs univer-sitet för nästa budgetår anvisas ett förslagsanslag av 323 000 kronor. Kanslerns beräkning av medelsbehovet framgår av följande sammanställ-ning:

	Medicinska fakulteten	Filosofiska fakulteten	Omkostnads- stat för uni- versitetet i Göteborg
1. Sjukvård m. m. <i>förslagsvis</i>	2 000	3 000	5 000
2. Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	191 150	30 000	221 150
3. Städning och rengöring, <i>förslagsvis</i>	15 000	15 000	30 000
4. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	3 500	4 500	8 000
5. Nattbevakning av vissa medicinska fakul- tetens lokaler, <i>förslagsvis</i>	3 600	—	3 600
6. Telefonavgifter vid medicinska fakulteten, <i>förslagsvis</i>	9 000	—	9 000
7. Underhåll av filosofiska fakultetens bygg- nader och inventarier	—	20 000	20 000
8. Försäkringar, <i>förslagsvis</i>	—	500	500
9. Siffergranskning och revision	—	2 150	2 150
10. Hyror, <i>förslagsvis</i>	2 600	21 000	23 600
Summa kronor	226 850	96 150	323 000

I fråga om omkostnadsstatens uppställning m. m. har kanslern anfört följande.

Omkostnadsstaten för det nya universitetet i Göteborg bör enligt min mening uppställas enligt för universitetet och karolinska institutet veder-
tagna principer. Anslagsmedel till sjukvård m. m., till bränsle, lyse och
vatten, till städning och rengöring samt till reseersättningar bör i enlighet
härmed uppföras såsom särskilda delposter under omkostnadsanslaget. De
å medicinska högskolans omkostnadsstat nu upptagna, förslagsvis beteck-
nade delposterna till telefonavgifter och till nattbevakning av vissa lokaler
bör ävenså upptagas å universitetets omkostnadsstat.

Jag förutsätter att de hyresutgifter, som nu regleras direkt av vederbö-
rande högskoleförvaltning, i framtiden komma att bestridas ur medel, som
för sådant ändamål ställes till byggnadsstyrelsens förfogande. Då det syns
mig tveksamt, huruvida en dylik ordning kan genomföras redan från och
med nästa budgetår, har jag ansett mig böra övergångsvis beräkna medel
härfor under omkostnadsanslaget.

Förvaltningen av Göteborgs högskolas fastigheter torde böra övertagas
av byggnadsstyrelsen så snart ske kan efter universitetsbildningen. De för-
handlingar och överväganden i övrigt, som utgöra förutsättningar härfor,
torde emellertid ännu icke ha slutförts. Med hänsyn härtill och till att
inordnandet av ifrågavarande fastigheter under statens allmänna fastig-
hetsfond medför vissa förarbeten synes det mig tveksamt, huruvida över-
tagandet av fastigheterna lämpligen kan äga rum redan vid kommande
budgetårsskifte. Jag uppför därför övergångsvis medel för underhåll av
byggnader och inventarier såsom en särskild delpost under omkostnads-
anslaget. Även till försäkringar samt till siffergranskning och revision, för
vilka ändamål särskilda medel nu är anvisade å Göteborgs högskolas om-
kostnadsstat, bör övergångsvis beräknas särskilda delposter.

Av organisationskommittén beräknade medel för annonsering torde i
överensstämmelse med förut angivna princip böra överflyttas till medi-

cinska fakultetens materielanslag. Av samma anledning bör de å Göteborgs högskolas omkostnadsstat nu uppförda delposterna till tryckningskostnader samt till expenser och övriga utgifter överföras till filosofiska fakultetens materielanslag.

Kanslern har vidare framhållit, att den ökade medelsanvisning, som han i vissa fall förordnat, genomgående vore av automatisk natur.

Departementschefen. I enlighet med kanslerns förslag bör övergångsvis i omkostnadsstaten för universitetet upptagas en anslagspost till underhåll av filosofiska fakultetens byggnader och inventarier. För motsvarande ändamål disponeras nu 10 000 kronor. Sagda post bör uppföras med 15 000 kronor, vilket innebär en minskning med 5 000 kronor i förhållande till kanslerns förslag. Utgifterna för hyror bör bestridas från vederbörlig anslagspost i staten för allmänna fastighetsfonden. Detta medför en minskning av det av kanslern beräknade medelsbehovet under förevarande anslag med 23 600 kronor. I övrigt har kanslerns anslagsberäkning icke givit mig anledning till erinran. För avrundning av anslaget slutsumma torde emellertid posten till bränsle m. m. böra minskas med 400 kronor. Jag beräknar sålunda anslagsbehovet till (323 000 — 5 000 — 23 600 — 400 =) 294 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Göteborgs universitet: Omkostnader* för budget-
året 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 294 000 kronor.

3. Göteborgs universitet: Materiel m. m.

Medicinska högskolans anslag till materiel m. m. är nu uppfört med 350 000 kronor och disponeras på sätt framgår av s. 517 i statsliggaren.

Organisationskommittén har för nästa budgetår för medicinska fakulteten begärt ett materielanslag av 625 100 kronor, innebärande en ökning av motsvarande till medicinska högskolan nu utgående anslag med 275 100 kronor.

Universitetskanslern beräknar medelsbehovet för medicinska fakulteten till 552 750 kronor, vilket innebär en höjning av det nuvarande materielanslaget med 202 750 kronor. Sammanfattningsvis har den förordade ökningen beräknats sålunda.

1. Generell uppräknig av vissa poster till följd av inträdda prisstegringar	17 100
2. Annonsering (medel härför utgår nu från annat anslag)	3 500
3. Anslag för tidigare beräknade, hittills helt eller delvis icke tillgodosedda ändamål	182 150
	202 750

Kanslern framhåller, att han beräknat materielanslaget för medicinska fakulteten med huvudsakligt hänsynstagande till vad han i motsvarande avseende i sina anslagsäskanden för nästa budgetår förordat för de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund.

I huvudstaten för Göteborgs högskola är nu uppförd en anslagspost å 57 000 kronor till materiel m. m. Denna post disponeras på sätt framgår av s. 532 i statsliggaren.

Styrelsen för Göteborgs högskola har för nästa budgetår för filosofiska fakulteten begärt ett materielanslag av 137 000 kronor.

Kanslern beräknar utgifterna under förevarande anslag för filosofiska fakulteten till 152 200 kronor. Till expenser och övriga utgifter för filosofiska fakulteten beräknar kanslern härvid 48 000 kronor. I sistnämnda belopp ingår nuvarande medelsanvisning under Göteborgs högskolas anslagspost till omkostnader *dels* till tryckningskostnader (28 350 kronor), *dels ock* till expenser och övriga utgifter (14 000 kronor). Vid beräkningen av medelsbehovet till expenser har kanslern förutsatt, att Göteborgs universitet skulle erhålla tjänstebrevsrätt. Kanslern har vidare vid anslagsberäkningen tagit hänsyn till behovet av en allmän upprustning av fakultetens resurser på förevarande område.

I fråga om materielanslaget för filosofiska fakulteten har kanslern erinrat om att enligt donationsbestämmelser dels avkastningen av professorn Johan Visings högskolefond skall användas för litteraturinköp, i första hand för ämnet romanska språk, dels avkastningen av Gustaf-Adolfsfonden skall användas för högskolans årsskrift (tryckningskostnader). Med anledning härav har kanslern uppfört avkastningen av dessa fonder, tillhoppa 3 500 kronor, såsom särskilda uppbördsmedel under materielanslaget.

Departementschefen. Medicinska högskolans materielanslag utgör nu 350 000 kronor. För det blivande universitetets medicinska fakultet anser jag mig för nästkommande budgetår böra föreslå ett anslagsbelopp av 480 000 kronor. Anslagsposten till materiel m. m. vid Göteborgs högskola är nu upptagen med 57 000 kronor. Under sistnämnda högskolas anslagspost till omkostnader disponeras nu dels 28 350 kronor till tryckningskostnader, dels ock 14 000 kronor till expenser och övriga utgifter. Medel för dessa ändamål bör i enlighet med kanslerns förslag beräknas under nu ifrågavarande anslag. För filosofiska fakulteten föreslår jag för nästa budgetår en medelsanvisning av 120 000 kronor. Jag har därvid räknat med att avkastningen, tillhoppa 3 500 kronor, av de av kanslern angivna donationsfonderna skall tillgodoföras vederbörliga anslagsposter under nu förevarande anslag. Vid bifall till vad jag sålunda förordat bör anslaget uppföras med $(480\,000 + 120\,000 =) 600\,000$ kronor. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles, efter förslag av vederbörande hög-

skolemyndigheter, närmare fördela anslaget. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Göteborgs universitet: Materiel m. m.* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

4. Göteborgs universitet: Anskaffning av apparater m. m.

Organisationskommittén har begärt, att till anskaffning av apparatur m. m. måtte anvisas ett anslag av 50 000 kronor. Kommittén understryker därvid starkt behovet för såväl undervisningen som forskningen av en planmässig förnyelse och modernisering av utrustningen. Även om till en början ett belopp av 50 000 kronor torde vara tillräckligt, anför kommittén vidare, kommer en successiv höjning av anslaget att visa sig erforderlig.

Styrelsen för Göteborgs högskola har för sin del äskat ett belopp av sammanlagt 64 000 kronor till engångskostnader för materielanskaffning. I högskolans huvudstat ingår nu en anslagspost å 51 000 kronor till nämnda ändamål, vilken post disponeras på sätt framgår av s. 532 i statsliggaren. Av det nu begärda beloppet avses 7 500 kronor skola disponeras för geografiska institutionen, 12 000 kronor för konsthistoriska institutionen, 5 000 kronor för matematiska institutionen, 2 000 kronor för pedagogiska institutionen, 17 500 kronor för statistiska institutionen och 20 000 kronor för seminariebiblioteket.

Universitetskanslern förordar för sin del, att i likhet med vad är förhållandet beträffande universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet för Göteborgs universitets vidkommande å riksstaten uppföres ett reservationsanslag under förut angivna rubrik. Detta anslag torde enligt kanslerns mening för nästa budgetår böra upptagas med 100 000 kronor, att fördelas med 40 000 kronor för den medicinska fakulteten och 60 000 kronor för den filosofiska.

Departementschefen. Till ifrågavarande ändamål anser jag mig för nästa budgetår icke böra förorda högre anslag än 75 000 kronor. Det synes mig lämpligt, att kanslern får besluta om fördelningen av anslaget efter förslag av vederbörande vid universitetet. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Göteborgs universitet: Anskaffning av apparater m. m.* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 75 000 kronor.

5. Göteborgs universitet: Bokinköp och bokbindning för medicinska fakultetens bibliotek.

Under rubriken Medicinska högskolan i Göteborg: Bokinköp och bokbindning är nu uppfört ett reservationsanslag av 75 000 kronor, varav 50 000 kronor för bestridande av löpande utgifter och 25 000 kronor till bibliotekets uppbyggande. För sistnämnda ändamål föreslog kanslern i sina anslagsäskanden för innevarande budgetår en ytterligare medelsanvisning av 75 000 kronor, att fördelas med lika belopp på de närmaste tre budgetåren.

Organisationskommittén och *kanslern* föreslår oförändrad medelsanvisning för nästa budgetår.

Departementschefen. Jag förordar, att detta anslag i enlighet med föreliggande förslag för nästa budgetår uppföres med 75 000 kronor, och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Göteborgs universitet: Bokinköp och bokbindning för medicinska fakultetens bibliotek* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 75 000 kronor.

6. Göteborgs universitet: Bidrag till Göteborgs stad för verksamheten vid medicinska fakultetens bibliotek.

I det mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Göteborgs stad ingångna avtalet angående samordnande av medicinska högskolans bibliotek med Göteborgs stadsbibliotek har bestämts, bland annat, att personalen vid det medicinska biblioteket skall anställas av staden samt avlönas och pensioneras enligt för stadens tjänstemän gällande bestämmelser samt att staden skall av staten budgetårsvis i efterskott erhålla ersättning för sina utgifter i sagda hänseende. Det å riksstaten nu uppförda förslagsanslaget av 82 000 kronor till Medicinska högskolan i Göteborg: Bidrag till Göteborgs stad för verksamheten vid högskolans bibliotek avses för gäldande av nämnda ersättning.

Enligt vederbörligt medgivande är följande personal anställd vid biblioteket under innevarande budgetår, nämligen en förste bibliotekarie, en amanuens, en förste assistent, en assistent, en vaktmästare, ett kontorsbiträde samt en kontorsvakt. *Organisationskommittén* har för avlönande av denna personal samt för vikariatsersättningar beräknat ett medelsbehov av 83 000 kronor.

Kanslern förordar, att anslag för ändamålet uppföres med oförändrat belopp.

Departementschefen. I enlighet med kanslerns förslag bör detta anslag för nästa budgetår uppföras med 82 000 kronor. Anslaget avser ersättning till Göteborgs stad för dess utgifter för avlöning av personalen vid det medicinska biblioteket under budgetåret 1953/54. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Göteborgs universitet: Bidrag till Göteborgs stad för verksamheten vid medicinska fakultetens bibliotek* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 82 000 kronor.

7. Göteborgs universitet: Utrustning.

Under rubriken Medicinska högskolan i Göteborg: Utrustning är nu uppfört ett reservationsanslag av 505 000 kronor. Anslaget disponeras på sätt framgår av s. 517 i statsliggaren. Av efterföljande sammanställning framgår de belopp för härefter angivna ändamål, som föreslagits av *organisationskommittén* respektive tillstyrkts av *kanslern* för nästa budgetår.

	Kommittén	Kanslern
1. Anatomiska och histologiska institutionerna ...	24 000	—
2. Medicinsk-kemiska institutionen	52 100	50 000
3. Fysiologiska institutionen	25 000	—
4. Farmakologiska institutionen	40 000	25 000
5. Institutionerna för allmän och speciell patologi ..	73 000	50 000
6. Bakteriologiska institutionen	88 000	50 000
7. Medicinska kliniken II	11 200	5 000
8. Kliniskt-bakteriologiska laboratoriet	60 000	60 000
9. Dermato-venereologiska kliniken	58 500	50 000
10. Radioterapeutiska kliniken och radiofysiska laboratoriet	32 000	32 000
11. Pediatriska kliniken	19 800	19 000
12. Ortopediska kliniken	9 000	—
13. Medicinska fakultetens bibliotek	6 250	6 000
Summa kronor	498 850	347 000

Av handlingarna i ärendet inhämtas bland annat följande.

2. *Medicinsk-kemiska institutionen.* Till utrustning av denna institution har anvisats sammanlagt 341 500 kronor, varav 50 000 kronor för innevarande budgetår. Den av organisationskommittén föreslagna ytterligare medelsanvisningen, 52 100 kronor, avses för viss komplettering av institutionens apparatutrustning för vetenskapliga ändamål. Kanslern anser det viktigt, att institutionens apparatutrustning för vetenskapliga arbeten kompletteras i av organisationskommittén närmare angivna avseenden, och tillstyrker, att för nästkommande budgetår ett belopp av 50 000 kronor ställes till förfogande härför. Därmed skulle medicinsk-kemiska institutionens behov av grundutrustning enligt kanslerns mening vara tillgodosett.

4. **Farmakologiska institutionen.** Till utrustning av denna institution har hittills anvisats i runt tal 305 000 kronor. Vid organisationskommitténs petita har fogats av institutionens föreståndare avgivna redogörelser beträffande dels användningen av hittills anvisade medel till institutionens utrustning, dels förefintliga allvarigare brister i institutionens utrustning. Av nämnda redogörelse framgår bland annat att av hittills beviljade medel ett belopp av omkring 9 000 kronor återstår odisponerat och att omkring 64 000 kronor erfordras för ytterligare apparatanskaffning. Härav begäres ett belopp av 40 000 kronor för budgetåret 1954/55, varvid förutsättes att viss utrustning kan byggas å den egna verkstaden.

Framför allt med hänsyn till behovet av utrustning för experimentalkurs i farmakologi finner kanslern sig böra tillstyrka, att medel beviljas till anskaffande av ytterligare apparatur till institutionen. Av statsfinansiella skäl synes emellertid, anför kanslern, medelsanvisningen för nästa budgetår böra inskränkas till 25 000 kronor.

5. **Institutionerna för allmän patologi och speciell patologi.** Till utrustning av dessa institutioner har för budgetåren 1950/51—1952/53 anvisats tillhopa 372 000 kronor. Organisationskommittén hemställde år 1952 om beviljande av ytterligare 269 000 kronor för ändamålet, därav 75 000 kronor som kompensation för inträdda prisstegringar, 54 000 kronor till verkstadsutrustning och 140 000 kronor till komplettering av grundutrustningen och anskaffning av viss forskningsutrustning. För innevarande budgetår utgör medelsanvisningen 69 100 kronor.

Under åberopande av i bilaga till organisationskommitténs petitaskrivelse intagna förteckningar har kommittén hemställt om anvisande för nästa budgetår av 73 000 kronor för anskaffning av viss såsom oundgänglig be-tecknad utrustning dels för verkstaden och dels allmän apparatutrustning m. m.

Enligt kanslerns mening är en komplettering av de patologiska institutionernas utrustning erforderlig. Kanslern anser emellertid, att härför erforderlig medelsanvisning kan uppdelas på två budgetår, och tillstyrker, att för budgetåret 1954/55 för ändamålet uppföres ett belopp av 50 000 kronor.

6. **Bakteriologiska institutionen.** För utrustning av denna institution har beräknats ett belopp av 320 000 kronor, som anvisats för budgetåren 1950/51—1953/54, varav för sistnämnda budgetår 75 000 kronor.

I 1952 års petitaframställning anförde organisationskommittén, att prisstegringarna under senare år träffat särskilt hårt i detta fall, enär anskaffning av utrustning till institutionen kunnat påbörjas först våren 1951. Kommittén beräknade på grund härav ett tilläggsanslag erforderligt med 35 000 kronor. Kanslern fann sig kunna ansluta sig till kommitténs uppfattning, att prisstegringarna under de senaste åren i särskild grad inverkat ogynnsamt vid anskaffning av utrustning för institutionen. Ett tilläggsanslag borde därför enligt hans mening få utgå till anskaffning av utrustning. Det borde emellertid ankomma på högskolans vederbörande myndighet att i petita för budgetåret 1954/55 avgiva redogörelse dels för den utrustning, som kunnat eller beräknades kunna anskaffas för medel, som ställts till förfogande för ändamålet till och med budgetåret 1953/54, dels ock för de

allvarligare brister i institutionens utrustning för undervisning och forskning, som kunde komma att förefinnas.

Redogörelse i nämnda hänseenden finnes fogad som bilaga till organisationskommitténs nu föreliggande petitaskrivelse. Härav framgår, bland annat, att för medel som ställts till förfogande till och med budgetåret 1952/53 utrustning anskaffats till ett sammanlagt belopp av 222 700 kronor och att ytterligare utrustning beställts eller avses skola beställas med anlitande av för innevarande år given medelsanvisning för sammanlagt 73 100 kronor. Det sammanlagda anskaffningsbeloppet uppgår sålunda till i runt tal 300 000 kronor. Av redogörelsen framgår slutligen, att ytterligare utrustning anses erforderlig för ett sammanlagt belopp av 88 000 kronor.

Kanslern tillstyrker, att för ändamålet för budgetåret 1954/55 anvisas ett belopp av 50 000 kronor.

7. Medicinska kliniken II. Till utrustning för kliniken, som är provisoriskt förlagd till Vasa sjukhus, har för innevarande budgetår anvisats ett belopp av 23 900 kronor. Organisationskommittén har nu hemställt, att ytterligare 11 200 kronor måtte anvisas för ändamålet. För hittills till förfogande ställda medel har inretts föreläsningssal, laboratorier, omklädnads- och lärum för de studerande samt anskaffats viss apparatur.

Kanslern, som finner en viss ytterligare medelsanvisning för utrustning till kliniken erforderlig, tillstyrker ett belopp av 5 000 kronor. Kanslern förutsätter därvid, att vidare krav på medel för anskaffning av utrustning till denna klinik icke skall komma i fråga förrän i samband med klinikens överflyttning till nya lokaler inom Sahlgrenska sjukhuset.

8. Kliniskt-bakteriologiska laboratoriet. Till utrustning av detta laboratorium beräknade kanslern i anslagsäskandena för budgetåret 1953/54 i anslutning till vad organisationskommittén föreslagit ett engångsanslag av 120 000 kronor. Härav har för innevarande budgetår anvisats 60 000 kronor. Organisationskommittén har nu begärt, att för nästa budgetår återstoden av ifrågavarande engångsanslag eller 60 000 kronor måtte ställas till förfogande. Kommittén har därjämte anført, att laboratorn i ämnet anmält, att härutöver ett ytterligare belopp av 58 700 kronor erfordrades för institutionens utrustning men att härför behövlig medelsanvisning kunde uppskjutas till något senare år.

Kanslern erinrar om att den bakteriologiska institutionen för närvarande är inrymd i provisoriska och otillräckliga lokaler och sålunda icke kan erhålla full utrustning, förrän den för institutionen avsedda nybyggnaden, till vilken även det kliniskt-bakteriologiska laboratoriet avses skola förläggas, kommit till stånd. Både institutionen och laboratoriet finge därför tills vidare arbeta under mera provisoriska förhållanden. Kanslern är icke beredd att nu förorda, att medel utöver tidigare beräknade 120 000 kronor ställes till förfogande till anskaffning av utrustning för laboratoriet förrän i sammanhang med överflyttning till nya lokaler. Kanslern inskränker sig sålunda till att tillstyrka, att för nästa budgetår för ändamålet anvisas ett belopp av 60 000 kronor.

9. Dermato-venereologiska kliniken. Till utrustning av denna klinik har för innevarande budgetår anvisats ett belopp av 14 450 kronor. Vid tidpunkten för avgivandet av petita för budgetåret 1953/54 var den dåvarande överläkarebefattningen, avsedd att förenas med professur i dermato-venereologi, vakant. Professuren är numera tillsatt, och äm-

nesrepresentanten har anmält behov av anskaffning av i bilaga till nu föreliggande petitaframställning upptagen utrustning till ett sammanlagt belopp av 73 000 kronor. Då 14 450 kronor hittills anvisats för ändamålet, skulle sålunda ytterligare omkring 58 500 kronor erfordras.

För den ytterligare utrustning till kliniken, som synes kanslern nödvändig, förordar han anvisande av ett belopp av 50 000 kronor.

10. Radioterapeutiska kliniken och radiofysiska laboratoriet. Kanslern anför:

Vid högskolan finnes från och med detta budgetår en för M. P. T. Strandqvist inrättad personlig professur i radioterapi. Jag har i det föregående tillstyrkt ett av organisationskommittén framlagt förslag om inrättande vid högskolan från och med den 1 juli 1954 av en laboratoriefattning i medicinsk radiofysik. I samband härmed aktualiseras frågan om upprättandet av ett radiofysiskt laboratorium i anslutning till radioterapeutiska kliniken. De senare årens vetenskapliga rön har, såsom organisationskommittén anför, resulterat i nya metoder och ny apparatur för såväl diagnos som terapi av maligna tumörer. Härigenom har framkommit krav på större materiella resurser för undervisning och forskning och därmed på ett radiofysiskt laboratorium. Redan har betydande medel, tillhoppa 75 000 kronor, ställts till förfogande av Göteborgs stad och av privat fond. En viss komplettering av apparatur, avsedd för undervisningen men även för forskningen, måste likväl ske. För innevarande budgetår är under förevarande anslag uppförd en delpost av 6 000 kronor till kliniken, vilket belopp åtgår huvudsakligen för inredning av föreläsningssal och kandidatrum m. m. Medelsbehovet för ytterligare utrustning till kliniken och laboratoriet har beräknats till 32 000 kronor. Med hänsyn till vikten av att för undervisning och vetenskaplig forskning på förevarande område erforderlig utrustning ställes till förfogande tillstyrker jag, att det begärda beloppet av 32 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Pediatrisk kliniken. Under anslaget till Medicinska högskolan i Göteborg: Provisoriska anordningar för den kliniska undervisningen har för innevarande budgetår beräknats ett belopp av 25 000 kronor till iordningställande av vissa lokaler för undervisningen i pediatrik. Till utrustning av dessa lokaler och anskaffande av laboratoriemateriel begär nu organisationskommittén ett belopp av 19 800 kronor. Kommittén framhåller, att det begärda beloppet endast avser oundgängligen nödvändig materiel. Kanslern tillstyrker framställningen.

13. Medicinska fakultetens bibliotek. Den begärda medelsanvisningen avses för ytterligare hyllinredning.

Departementschefen. Jag föreslår, att förevarande utrustningsanslag för nästa budgetår uppföres med 325 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma om dispositionen av anslaget. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till Göteborgs universitet: Utrustning för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 325 000 kronor.

8. Göteborgs universitet: Bidrag till kostnaderna för uppförande av patologisk-anatomisk institution m. m.

Med anledning av framställning i ämnet av *organisationskommittén*, över vilken framställning yttrande avgivits av *byggnadsstyrelsen*, har *universitetskanslern* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 januari 1954 hemställt, att bidrag måtte för nästa budgetår utverkas till härefter angivna ändamål med följande belopp:

1. Uppförande av patologisk-anatomisk institution m. m.	410 000
2. Utökning av personalkök och personalmatsalar vid Sahlgrenska sjukhuset	85 000
3. Tillbyggnad av oftalmiatriska och oto-rhino-laryngologiska klinikerna	287 500
4. Ändringsarbeten inom radioterapeutiska kliniken	25 000
	Kronor 807 500

Av handlingarna inhämtas bland annat följande.

1. Uppförande av patologisk-anatomisk institution m. m. Enligt gällande avtal mellan staten och Göteborgs stad angående anordnande av medicinska högskolan skall genom stadens försorg och med bidrag av statsmedel vid Sahlgrenska sjukhuset uppföras ett byggnadskomplex, den s. k. östra institutionsbyggnaden, inrymmande en patologisk-anatomisk och en bakteriologisk institution samt kapell och föreläsningssal. Hittills har endast en del av byggnadsföretaget utförts, nämligen den patologisk-anatomiska institutionen jämte kapell och föreläsningssalsbyggnad samt förbindelsebyggnad till den blivande bakteriologiska institutionen ävensom underjordisk kulvertförbindelse till den närliggande kvinnokliniken. Såsom av redogörelsen i 1951 års åttonde huvudtitel, s. 104 ff., framgår beräknades ursprungligen den totala byggnadskostnaden för denna första etapp till 3 455 000 kronor, varav enligt avtalet hälften skulle belöpa på staten. I skrivelse den 9 november 1950 anmälde emellertid *organisationskommittén*, att de verkliga kostnaderna komme att avsevärt överstiga nämnda belopp, och beräknade för sin del de totala kostnaderna vid nämnda tidpunkt till 4 218 300 kronor, varav 2 109 150 kronor belöpte på staten. Till bestridande av dessa kostnader har för budgetåren 1950/53 anvisats tillhopa 2 110 000 kronor.

Organisationskommittén har nu anmält, att arbetet på grund av förhållandena på byggnadsmarknaden starkt försenats och att kostnaderna till följd av prisstegringar, främst beträffande arbetslöner, betydligt överskridit även det av *kommittén* år 1950 beräknade beloppet. Enligt vad *kommittén* upplyst uppgick de sammanlagda kostnaderna för ifrågavarande

byggnadsföretag per den 15 april 1953 till 4 914 556 kronor. Statens andel härav utgjorde i runt tal 2 457 300 kronor. Härtill borde emellertid läggas ett belopp av i runt tal 63 500 kronor, utgörande kostnader för vissa nyinrednings- och omändringsarbeten för undervisningen i bakteriologi, vilka tills vidare skulle åvila staten men för vilka partiell gottgörelse skulle lämnas av staden vid inredningen av det bakteriologiska laboratoriet. De på statsverket belöpande kostnaderna uppginge alltså för närvarande till $(2\,457\,300 + 63\,500 =) 2\,520\,800$ kronor. Då hittills för ifrågavarande ändamål anvisats sammanlagt 2 110 000 kronor, skulle det ankomma på staten att ytterligare utgiva ett belopp av $(2\,520\,800 - 2\,110\,000 =)$ i runt tal 410 000 kronor.

Organisationskommittén har nu hemställt, att ett anslag av nämnda storleksordning måtte anvisas för nästa budgetår. Tillika har kommittén anmält, att sedan definitiv efterkalkyl föreligger angående byggnadsföretaget äskande komme att framställas rörande det återstående belopp, som erfordrades för slutuppgörelse med Göteborgs stad.

Byggnadsstyrelsen har icke funnit något att erinra mot storleken av det av organisationskommittén för nämnda ändamål begärda beloppet.

Kanslern tillstyrker för sin del bifall till kommitténs ifrågavarande förslag.

2. **U t ö k n i n g a v p e r s o n a l k ö k o c h p e r s o n a l m a t s a l a r.** Enligt förutnämnda avtal skall på grund av medicinska högskolans tillkomst erforderlig utökning av personalkök och personalmatsalar vid Sahlgrenska sjukhuset utföras genom statens försorg i samband med till- och ombyggnad av sjukhuset och staten lämna bidrag härtill med 50 procent av de verkliga kostnaderna.

Anläggningskostnaderna för nya lokaler för personalkök och personalmatsalar beräknades ursprungligen till 3 972 000 kronor, exklusive väg- och planeringsarbeten; statens andel i denna summa uppskattades — enligt vad organisationskommittén uppgivit — till 71 500 kronor. Ifrågavarande byggnader är numera färdigställda och tagna i bruk sedan mer än ett år tillbaka. Anläggningskostnaderna har emellertid på grund av stegrade löne- och materialkostnader med omkring 738 000 kronor överstigit de beräknade och torde komma att belöpa sig till ett belopp av sammanlagt 4 710 000 kronor.

Organisationskommittén har för sin del funnit det rimligt, att statens bidrag till följd av föreliggande förhållanden något ökades, och har i sådant avseende förordat ett bidrag av 85 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har icke funnit anledning till erinran mot kommitténs förslag. Jämväl *kanslern* ansluter sig till detsamma.

3. **O f t a l m i a t r i s k a o c h o t o - r h i n o - l a r y n g o l o g i s k a k l i n i k e r n a.** Enligt förutnämnda avtal skall i samband med Sahlgrenska sjukhusets till- och ombyggnad genom stadens försorg bland annat an-

ordnas två kurssalar med tillhörande utrymmen för undervisningen i oftalmiatrik respektive oto-rhino-laryngologi. Staten skulle lämna bidrag här till med 50 procent av de verkliga kostnaderna. I sina anslagsäskanden för innevarande budgetår begärde organisationskommittén ett anslag å 30 000 kronor för inredande av provisoriska undervisningslokaler i souterrängvåningen av den för nämnda kliniker gemensamma klinikbyggnaden, avsedda att användas till dess en planerad tillbyggnad av de två klinikerna kunde verkställas. Det sålunda äskade beloppet har beräknats under det för innevarande budgetår anvisade anslaget till provisoriska anordningar för den kliniska undervisningen vid medicinska högskolan i Göteborg. *Organisationskommittén* har i sina petita anmält, att tillbyggnadsfrågan aktualiserats och att förslag föreläge om denna tillbyggnad. Kommittén hade funnit det i hög grad angeläget, att vid uppgörande av detta förslag forskningens och undervisningens intresse bleve tillgodosett. Enligt förslaget skulle för forsknings- och undervisningsändamål disponeras två halva våningar i tillbyggnaden, motsvarande ett utrymme på omkring 600 kvm golvyta. Kostnaderna för staten härför beräknas till 287 500 kronor, vilket belopp föreslås anvisat för nästa budgetår. *Byggnadsstyrelsen* och *kanslern* ansluter sig till kommitténs förslag.

4. *R a d i o t e r a p e u t i s k a k l i n i k e n.* *Organisationskommittén* föreslår i avvaktan på uppförandet av en radiofysisk institution inrättandet av vissa provisoriska lokaler i jubileumsklinikens vinds- och källarvåningar. Dessa lokaler avses skola omfatta mekanisk verkstad, övningslaboratorium, två allmänna laboratorier, mörkrum, kursrum och kandidatrum. Kostnaderna härför har beräknats till 61 000 kronor. Enligt preliminär beräkning skulle härav 25 000 kronor falla på staten. Kommittén begär detta belopp för nästa budgetår. *Byggnadsstyrelsen* har ej framställt erinran mot kommitténs förslag, vilket jämväl biträdades av *kanslern*.

Departementschefen. Kanslerns förslag har i huvudsak icke givit mig anledning till erinran. Som av den lämnade redogörelsen framgått har det nu äskade ytterligare bidraget å 410 000 kronor till uppförande av den patologisk-anatomiska institutionen m. m. beräknats på grundval av de per den 15 april 1953 föreliggande, men då ännu ej avslutade räkenskaperna för byggnadsföretaget. Enligt uppgift under hand torde — utöver nyssnämnda belopp — komma att erfordras ytterligare högst 90 000 kronor för bestridande av statens andel i kostnaderna för byggnadsföretaget. Vid anslagsavvägningen för nästa budgetår torde hänsyn böra tagas till detta ytterligare medelsbehov. För innevarande budgetår har 30 000 kronor anvisats för inredande av provisoriska undervisningslokaler i den för oftalmiatrika och oto-rhino-laryngologiska klinikerna gemensamma klinikbyggnaden. En tillbyggnad för dessa två kliniker är emellertid nu under utförande. Med hänsyn härtill torde enligt underhandsuppgift endast cirka

10 000 kronor av sistnämnda belopp behöva tagas i anspråk för därmed avsett ändamål. Återstoden av beloppet torde böra få disponeras för bestridande av statens andel i kostnaderna för sagda tillbyggnad. Vid bifall till vad jag sålunda föreslagit, förordar jag, att till bidrag till i det föregående angivna byggnadsföretag för nästa budgetår anvisas ett anslag av 880 000 kronor. Anslaget torde böra erhålla karaktär av reservationsanslag. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Göteborgs universitet: Bidrag till kostnaderna för uppförande av patologisk-anatomisk institution m. m.* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 880 000 kronor.

9. Bidrag till Stockholms högskola.

	Anslag	Nettoutgift
1949/50	1 572 500	1 572 500
1950/51	2 028 600	1 903 369
1951/52	2 607 300	2 733 302
1952/53	3 936 000	4 406 003
1953/54 (statsliggaren s. 519)	6 125 000	
1954/55 (förslag)	4 700 000	

Enligt det av 1948 års riksdag godkända avtalet mellan staten, Stockholms stad och högskolan rörande högskolans finansiering, vilket trätt i kraft den 1 juli 1949, skall av högskolans styrelse upprättat förslag till stat för högskolan ingivas dels till Kungl. Maj:t och dels till stadsfullmäktige, som över förslaget avgiver yttrande till Kungl. Maj:t. Stat för högskolan fastställs av Kungl. Maj:t. Till bestridande av den utgiftssumma, som enligt den fastställda staten icke täckes av högskolans egna medel — (*anslagssumman*) — skall staten och staden bidra enligt vissa i avtalet angivna grunder. Enligt den för högskolan för innevarande budgetår fastställda huvudstaten uppgår Stockholms stads bidrag till det för staden avtalsenliga maximibeloppet 1 200 000 kronor, och statens bidrag, som redan nämnts, till 6 125 000 kronor.

I skrivelse den 27 maj 1953 har *styrelsen för Stockholms högskola* — på grundval av förslag i ämnet från högskolans lärarråd — framlagt förslag till stat för högskolan för budgetåret 1954/55, utmynnande i förslag om statsbidrag med 7 652 100 kronor och bidrag från Stockholms stad med 1 200 000 kronor. Förslaget innebär alltså en höjning av statens bidrag med 1 527 100 kronor.

Stockholms stadsfullmäktige har enligt beslut den 15 oktober 1953 tillstyrkt det av styrelsen framlagda statförslaget.

Vidare har styrelsen för högskolan framlagt följande särskilda förslag, nämligen den 22 maj 1953 om uppförande över stat vid högskolan av en personlig professur i nationalekonomi för förutvarande statsrådet, f. d. professorn vid högskolan Gunnar Myrdal, den 30 september 1953 om anvisande av ett engångsanslag till inredning och utrustning av det meteorologiska institutet samt den 30 september 1953 om ändring av ämnesområdet för professuren i statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt m. m.

Såsom framgår av propositionen nr 123 till 1953 års riksdag (s. 3 f.) fann jag i likhet med universitetskanslern, att en av högskolans rektorsnämnd — efter framställning i ämnet av 1952 års riksdag — uppgjord upprust-

ningsplan för högskolan, avseende budgetåren 1953/58, i åtskilliga avseenden måste göras till föremål för en ytterligare översyn och bearbetning, om den skulle kunna tjäna det av riksdagen angivna syftet. Med anledning därav har högskolans *rektorsämbete* med skrivelse den 28 juli 1953 avlätit en inom ämbetet upprättad promemoria, innehållande en sammanställning för de särskilda ämnena över för budgetåret 1953/54 inrättade tjänster och anvisade anslag, erforderliga nya tjänster och anslagsökningar under femårsperioden 1953/58 ävensom av lärarrådet eller andra vederbörande organ framförda motiveringar till de i upprustningsplanen angivna behoven m. m. Därjämte har rektorsämbetet framställt följande förslag, nämligen den 26 oktober 1953 angående beräkningen för nästa budgetår av anslagsmedlen till hyror och den 4 november 1953 angående uppförande å högskolans stat av en befattning som förste assistent vid geografiska institutet.

Universitetskanslern har — med överlämnande av samtliga förenämnda av högskolemyndigheterna i ärendet gjorda framställningar och väckta förslag — den 26 november 1953 avgivit utlåtande över högskolans anslagsbehov för nästa budgetår och därvid inledningsvis anført bland annat följande.

Med anledning av innehållet i en till mig överlämnad skrivelse från statssekreteraren i finansdepartementet med preliminära direktiv för höstens budgetarbete har jag sett mig nödsakad att starkt beskära de i och för sig i flertalet fall mycket väl motiverade äskanden, som framlagts av vederbörande universitetsmyndigheter. I fråga om Stockholms högskola vill jag emellertid kraftigt understryka angelägenheten av en avsevärd upprustning i såväl personellt som materiellt hänseende. Lärarorganisationen vid högskolan är mycket svagt utbyggd i anseende till det stora antalet studerande. Studenternas legitima krav på en mera individuell handledning i sina studier kan sålunda icke i rimlig utsträckning tillgodoses. I förhållande till föreliggande behov är till de olika läroämnenas förfogande ställda materielanslag otillräckliga och genomgående uppförda med betydligt lägre belopp än för motsvarande institutioner i Uppsala och Lund. Tillströmningen av studerande till högskolan ökar årligen. I efterföljande tabell angives antalet nyinskrivna studerande innevarande hösttermin vid högskolans olika avdelningar. Inom parentes angivna siffror avser antalet nyinskrivna hösten 1952. Såsom jämförelse lämnas uppgift på antalet nyinskrivna höstterminen 1953 vid motsvarande fakulteter (sektioner) i Uppsala och Lund:

	Stockholms högskola	Uppsala	Lund
Stats- och rättsvetenskapliga avd.	86 (114)	42	44
Humanistiska avd.	729 (650)	516	348
Matematisk-naturvetenskapliga avd. ...	181 (177)	132	142
Summa	996 (941)	690	534

Härtill kommer vid Stockholms högskola 14 (22) studerande, som avser att avlägga distriktsaklagarexamen. Medräknas de teologiska och medicinska fakulteterna utgör hela antalet nyinskrivna 766 i Uppsala och 583 i Lund.

De nya bestämmelserna om vidgat tillträde till högre studier (SFS 1953: 626) torde komma att medföra en ytterligare ökning av tillströmningen av studerande till högskolan. Dessa s. k. studentlikställda, som i flera avseenden icke når upp till studenternas kunskapsnivå, beräknas komma att erfordra mer handledning än de senare även för elementära studier och därigenom betunga undervisningsarbetet. Lärarstaben är med nuvarande studentantal underdimensionerad för att kunna motsvara berättigade krav på undervisning och handledning. En ökad tillströmning av studerande kommer att skärpa svårigheterna. Även den icke vetenskapliga personalen är alltför fåtalig. Behovet av en förstärkning av personalorganisationen är sålunda synnerligen trängande. Jag framlägger därför förslag om en betydande utökning av den vetenskapliga personalen och en viss förstärkning även av övriga personalkategorier. Jag har jämväl funnit en viss höjning av materielanslaget ofrånkomlig. Trots de betydande utgiftsökningar, som jag funnit mig böra förorda, kan statens bidrag till högskolan för nästa budgetår sänkas med i runt tal 460 000 kronor beroende framför allt därpå, att jag ansett anslag för uppförande av nybyggnad för fysiska institutet icke böra med mer än 100 000 kronor belasta utgiftsstaten för nämnda budgetår.

Härjämte har kanslern med eget yttrande den 11 december 1953 överlämnat en av styrelsen för högskolan den 22 maj 1953 gjord framställning angående anvisande av ett särskilt från högskolans stat fristående anslag till en central statistisk institution i Stockholm, anknuten till högskolan.

Jag övergår nu till en granskning av högskolans anslagsbehov för nästa budgetår. I stort sett ingår jag därvid närmare endast på de anslagsfrågor, vartill kanslern intagit en positiv ställning, och redogör mera utförligt allenast för sådana framställningar, som jag ansett mig kunna helt eller delvis biträda. I övrigt torde jag få hänvisa till handlingarna i ärendet.

Huvudstatens utgiftssida.

1. Avlöningar.

Denna utgiftspost är nu uppförd med förslagsvis 4 035 000 kronor och disponeras på sätt framgår av s. 519 f. i statsliggaren.

Högskolans styrelse föreslår i sitt statförslag, att denna utgiftspost höjes med i runt tal 1 080 000 kronor. Ett bifall till vad *kanslern* föreslagit skulle påkalla en höjning av posten med 915 000 kronor, varav inemot 75 000 kronor avser ökningar av automatisk natur.

Ä n d r i n g a v ä m n e s o m r å d e t f ö r p r o f f e s s u r e n i s t a t s r ä t t , f ö r v a l t n i n g s r ä t t o c h f o l k r ä t t m. m. Å högskolans stat är nu uppförda dels en professur i statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt, dels ock en professur i internationell rätt (Carl Lindhagens professur). Innehavare av professurerna i fråga är för närvarande N. Herlitz respektive T. Gihl, vilka emellertid beräknas avgå från sina ämbeten i och med utgången av juni 1955.

Högskolans styrelse har nu hemställt, att Carl Lindhagens professur i internationell rätt måtte få ledigkungöras i författningsenlig ordning samt att den nuvarande professuren i statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt måtte få ledigförklaras såsom professur i statsrätt och förvaltningsrätt.

Kanslern anför med anledning därav i huvudsak följande.

Under läsåren 1939/40—1946/47 var dåvarande docenten T. Gihl anställd såsom biträdande lärare i folkrätt vid Stockholms högskola. Till och med läsåret 1944/45 bestreds kostnaderna härför av medel, som ställts till förfogande av Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. Då emellertid anslag av enskilda medel från och med budgetåret 1945/46 icke längre kunde påräknas, beviljade riksdagen för nämnda budgetår enligt i propositionen 1945: 224 framlagt förslag ett riksstatsanslag av 6 500 kronor för att möjliggöra fortsättande av Gihls verksamhet. Detta anslag, som uppfördes under rubriken Bidrag till undervisning i folkrätt vid Stockholms högskola, beviljades även för budgetåret 1946/47. Stadsfullmäktige i Stockholm beslöt den 1 juli 1946 att till hedrande av framlidne borgmästaren Carl Lindhagens minne inrätta en professur i internationell rätt (folkrätt och internationell privaträtt) vid Stockholms högskola. Som förutsättning för detta beslut skulle dock gälla, att statens dåvarande penningbidrag till undervisningen i folkrätt vid högskolan fortsättningsvis finge disponeras för den nya professuren. I propositionen 1947: 272 (s. 444 f.) anförde dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, bland annat, att det för såväl den vetenskapliga forskningen som undervisningen inom den internationella rättens område otvivelaktigt skulle vara till betydande gagn, om ifrågavarande professur komme till stånd. För egen del tillstyrkte departementschefen, att det statsanslag, som utginge till undervisningen i folkrätt vid högskolan i fortsättningen beviljades såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för professuren men fann — i likhet med min företrädare i ämbetet — att ett beslut i denna riktning, vilket komme att innebära utfästelse för framtiden, borde avse endast professurens förste innehavare. Frågan om statens bidrag till professuren borde vid inträffande ledighet i ämbetet upptagas till förnyat övervägande. Kungl. Maj:ts efter hemställan av departementschefen framställda förslag om anvisande för budgetåret 1947/48 av ett anslag av 6 500 kronor till Stockholms högskola: Bidrag till professur i internationell rätt bifölls av riksdagen (skrivelse 330). Nämnda anslag utgick med oförändrat belopp även för budgetåret 1948/49.

Statsmakterna godkände år 1948 (propositionen 219, statsutskottets utlåtande 146 och riksdagens skrivelse 326) ett den 12 januari 1948 dagtecknat förslag till avtal mellan staten, Stockholms stad och Stockholms högskola om högskolans framtida ställning. Avtalet, som trätt i kraft den 1 juli 1949, är gällande till och med den 30 juni 1964. Under det att staten och Stockholms stad tidigare bidragit till vissa utgiftsändamål vid högskolan med för dylika ändamål angivna belopp, träffades genom ifrågavarande avtal överenskommelse därom, att staten och Stockholms stad under avtalstiden skulle påtaga sig var sin procentuella del av det årliga tillskott (anslagssumman), som det allmänna prövades bära lämna högskolan. Staden skulle därvid bidraga med en fjärdedel av den årliga anslagssumman, dock lägst 700 000 kronor och högst 1 200 000 kronor. Numera bokföres varken statens eller stadens bidrag på särskilda utgifterposter. Man torde sålunda icke efter den 1 juli 1949 kunna säga, att pro-

fessuren i internationell rätt bekostas av Stockholms stad med bidrag av statsmedel. Professuren innehaves alltsedan tillkomsten av Gihl, som av högskolestyrelsen medgivits kvarstå vid sin professur intill utgången av juni 1955. Då professuren skall ledigförklaras ett år i förväg måste beslut, som kan ankomma på riksdagen, fattas senast vid 1954 års riksdag.

Såsom de sakkunniga för utredning av de juridiska och statsvetenskapliga examina samt i samband därmed stående utbildningsfrågor anfört i sitt den 27 april 1953 avgivna betänkande rörande juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning I (s. 206 f.), har de internationella frågorna under senare år alltmer ökat i betydelse. Jag anser mig därför böra tillstyrka styrelsens framställning, att Carl Lindhagens professur i internationell rätt vid högskolan må återbesättas i vederbörlig ordning.

Professuren i statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt vid högskolan omfattar efter tillkomsten av nyssnämnda professur i internationell rätt ämnena statsrätt och förvaltningsrätt. Professurens nuvarande innehavare, professorn N. Herlitz, har av högskolestyrelsen medgivits att kvarstå vid sin professur intill utgången av juni 1955. Professuren skall sålunda kunngöras till ansökan ledig samtidigt med professuren i internationell rätt. Vid bifall till framställningen om återbesättande av sistnämnda professur bör såsom högskolemyndigheterna anfört ämnet folkrätt utgå ur professuren i statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt. Jag tillstyrker sålunda under nämnda förutsättning, att ifrågavarande professur må återbesättas såsom professur i statsrätt och förvaltningsrätt.

Ytterligare en professur i nordiska språk. Högskolans lärarkrafter i detta ämne utgöres för närvarande av en professor, en biträdande lärare och en docent.

Från *högskolans* sida har nu återigen framförts krav på inrättandet av ytterligare en professur i nordiska språk, benämnd professur i nordiska språk, särskilt svenska språket. Till stöd härför har åberopats en redan i högskolans petitaframställning för innevarande budgetår förebragt motivering, av vilken här torde böra återgivas följande.

Antalet lärjungar för lägre examina i nordiska språk har avsevärt ökat. I kurserna för nybörjare höstterminen 1952 deltog sålunda 57 studerande. Det genomsnittliga antalet deltagare i proseminariets övningar var ännu högre. Antalet deltagare i licentiatseminariet var omkring 15. Därtill borde emellertid läggas ett ungefär lika stort antal studerande, som på grund av lärartjänst eller annat arbete icke uppehölle sig i Stockholm men som förberedde sig för licentiatexamen eller doktorsdisputation och därför hade regelbunden förbindelse med professorn i nordiska språk. Om dessa medräknades kunde antalet studerande på högre stadium uppskattas till omkring 25. Nordiska språk är ett i hög grad omfattande och vittförgrenat ämne. Det innehåller icke blott nordisk och svensk språkforskning i egentlig mening utan även allmän språkvetenskap (särskilt med hänsyn till modersmålet) och nordisk kulturforskning. Ämnet är sålunda alldeles för stort för att vid Stockholms högskola i längden kunna representeras av en enda fast anställd lärare. Det avsevärda antalet studerande på högre stadium gör ävenledes en uppdelning av professuren till en trängande nödvändighet.

Därjämte har i petita för nästa budgetår framhållits bland annat följande.

Högskolans möjligheter att tillgodose särskilt den högre undervisningens krav på detta vidsträckta och centrala ämnesområde är för närvarande synnerligen otillfredsställande. Den starka spridning av elevernas intresse, som utmärker arbetet inom det nordiska seminariet, skapar ständigt ökade svårigheter för den ende ordinarie läraren att lämna den ledning, som är önskvärd för ett ändamålsenligt utnyttjande av studenternas arbetskrafter och tid. Till den omständigheten att antalet lärostolar i ämnet är i Uppsala tre och i Lund två kommer, att tillgången på övriga lärarkrafter i ämnet vid universiteten är mer än dubbelt så stor som vid Stockholms högskola. I detta sammanhang bör även uppmärksammas, att högskolan saknar lärartjänst i allmän och jämförande språkforskning, vilket ämne vid såväl universiteten i Uppsala och Lund som Göteborgs högskola är företrätt av särskild professur. Avsaknaden av en dylik tjänst vid Stockholms högskola medför ytterligare arbetsuppgifter för lärarna i övriga filologiska ämnen, i främsta rummet nordiska språk.

Kanslern anför för sin del huvudsakligen följande.

Nordiska språk utgör ett centralt ämne inom läroverkslärarutbildningen. Denna omständighet synes mig böra särskilt beaktas i detta sammanhang. Antalet studerande för lägre examina fortsätter att stiga; i kurserna för nybörjare deltagar sålunda höstterminen 1953 105 studerande (höstterminen 1952 57 studerande). Även antalet studerande för högre betyg, även som deltagare i licentiatseminariet och doktorander är betydande. Det är enligt min mening icke möjligt för den nuvarande fåtaliga lärarstaben att lämna de studerande den handledning, som är erforderlig. På grund av vad jag sålunda anfört tillstyrker jag, att en professur i nordiska språk inrättas vid Stockholms högskola från och med nästa budgetår. Med hänsyn till att vid ett vart av universiteten i Uppsala och Lund finnes en professur i nordiska språk och en professur i svenska språket tillstyrker jag, att den nu föreslagna professuren benämnes professur i nordiska språk, särskilt svenska språket.

Ytterligare två forskardocentbefattningar och tio docentbefattningar. Högskolans docentorganisation utgöres nu av en forskardocentur och tjugusex docenturer. Av de tjugusex docenturerna tillhör tio matematisk-naturvetenskapliga avdelningen, fem stats- och rättsvetenskapliga avdelningen och elva humanistiska avdelningen.

För nästa budgetår föreslår *högskolemyndigheterna* inrättandet av ytterligare två forskardocenturer och tio docenturer. Av de tio docenturerna avses tre för matematisk-naturvetenskapliga avdelningen, två för stats- och rättsvetenskapliga avdelningen och fem för humanistiska avdelningen.

Kanslern biträder ifrågavarande förslag och framhåller därvid, att högskolans docentorganisation enligt hans mening oundgängligen tarvar en väsentlig förstärkning.

P e d a g o g i s k a l e k t o r a t. För närvarande företrädes vid högskolan tyska språket av en professur och ett lektorat (nuvarande arvode 17 040 kronor) samt engelska språket av två professurer, en docentur och två lektorat (nuvarande arvode 17 040 kronor).

Från *högskolans* sida framställs nu önskemål om en förstärkning av lärarkrafterna i vartdera av tyska och engelska språken med ett pedagogiskt lektorat av samma typ som de nuvarande universitetslektoraten i svenska respektive engelska språket i fråga om anställnings- och avlöningsförhållanden. Till stöd härför åberopas, att behovet av dylika lektorat gjort sig starkt gällande jämväl vid högskolan, framförallt i tyska och engelska språken. Antalet studerande i dessa ämnen har, framhålles vidare, ökat starkt på såväl låg- som högstadiet, samt uppgick vårterminen 1953 till cirka 125 i tyska språket och omkring 200 i engelska språket.

Kanslern tillstyrker inrättandet av de ifrågasatta två lektoraten och anför därvid bland annat följande.

Jag är ense med högskolemyndigheterna om att en förstärkning av lärarkrafterna i tyska och engelska språken måste komma till stånd. Den mest ändamålsenliga anordningen härvidlag skulle enligt min mening vara inrättandet av ett pedagogiskt universitetslektorat i vartdera språket.

Biträdande lärare samt förste assistent i stället för andre assistent vid genetiska institutet. För detta institut finnes för närvarande å högskolans stat uppförda en andre assistent, en förste amanuens och en andre amanuens. Någon vetenskapligt utbildad arbetskraft har i övrigt icke ställts till professorns i ärtflichetslära förfogande. Det nu framställda förslaget har motiverats med att den genetiska institutionen i Stockholm i fråga om tillgång till personal konstaterats vara i hög grad underdimensionerad i förhållande till motsvarande institution i Lund. Därjämte har framhållits, att ytterligare arbetsbelastning vid institutionen i fråga torde vara att förvänta i anledning av den nya stadgan angående filosofiska examina. Enligt nämnda stadga skulle nämligen, då zoologi och botanik inginge som huvudämne i filosofisk ämbetsexamen, denna omfatta en särskild kurs i genetik.

Biträdande lärare i statskunskap. Detta ämne förfogar nu — förutom över en professur — allenast över en andre amanuens-tjänst. Ämnet äger dessutom företrädesrätt till en av högskolans docent-befattningar. Denna disponeras emellertid för närvarande för ett annat ämne.

Högskolemyndigheterna har nu anhållit, att lärarkrafterna i statskunskap måtte förstärkas med en biträdande lärare, och till stöd härför framhållit i huvudsak följande.

Antalet studerande i ämnet är avsevärt. Sålunda har licentiatseminariet under vårterminen 1953 haft en anslutning av omkring 30 studerande och

de tre proseminarierna tillsammans omkring 120. Med hänsyn till de aktuella kursplanerna för läroverken, enligt vilka samhällsläran skulle beredas avsevärt större utrymme på schemat, finge man räkna med betydligt ökad tillströmning av studerande till ämnet statskunskap. Betyg i samhällslära förväntas bli obligatoriskt för nya lärare i historia. Samhällsläran kräver stor koncentration vid studierna för att kunna medhinnas under en termin, varför det blir nödvändigt att anordna särskilda kurser eller vidtaga andra anordningar till hjälp för de studerande.

Kanslern tillstyrker ifrågakvarande framställning och anför därvid följande.

Enligt den nya nådiga stadgan angående filosofiska examina, är, bland andra, historia och statskunskap eller historia och nationalekonomi huvudämnen i filosofisk ämbetsexamen. I förra fallet, där ämnet statskunskap ingår med minst ett betyg, skall examen omfatta särskild kurs i nationalekonomi, i senare fallet kurs i statskunskap. Tillströmningen av studerande till ämnet statskunskap, som redan är högst betydande med hänsyn till antalet lärarkrafter, torde komma att ytterligare öka. Enligt min mening är en befattning såsom biträdande lärare i ämnet nödvändig för ordnandet av den elementära undervisningen däri.

Ytterligare en biträdande lärare i nationalekonomi. Detta ämne företrädes vid högskolan av två professorer, den ena i nationalekonomi med finansvetenskap och anknuten till stats- och rättsvetenskapliga avdelningen samt den andra i nationalekonomi och socialpolitik och anknuten till humanistiska avdelningen. Dessutom har en för E. F. Lundberg personlig professor i nationalekonomi, särskilt konjunkturforskning, uppförts å högskolans stat. Professorn Lundberg tillkommande löneförmåner bestrides dock tills vidare från anslaget till avlöningar vid konjunkturinstitutet. I övrigt representeras nationalekonomien vid högskolan allenast av en biträdande lärarbefattning, anknuten till humanistiska avdelningen. Ämnet äger därjämte företrädesrätt till en av högskolans docentbefattningar. Kungl. Maj:t har emellertid genom beslut den 9 juli 1953 medgivit, att med ledigförklarande av nyssnämnda docentbefattning finge anstå tills vidare intill utgången av juni 1954 samt att de för berörda befattning avsedda medlen finge budgetåret 1953/54 tagas i anspråk till avlöning åt en extra biträdande lärare i nationalekonomi. Härigenom har sålunda det enligt högskolans mening förefintliga behovet av ytterligare lärarkrafter i ämnet kunnat provisoriskt tillgodoses för innevarande budgetår.

Från *högskolans* sida äskas nu ånyo medel till ytterligare en biträdande lärare i nationalekonomi. Till stöd härför åberopas en redan i petita för innevarande budgetår anförd motivering, av vilken här torde böra återgivas följande.

Tillströmningen av studerande till undervisningen i nationalekonomi har under de senare åren varit mycket stor. En betydande del av dessa stu-

derande har förvärvsarbete, vilket komplicerar studiehandledningen och upplägget av undervisningen. För närvarande disponerar högskolan över allenast en biträdande lärare i ämnet, vilket med hänsyn till elevantalet icke är tillräckligt. Härtill kommer, att antalet professurer i nationalekonomi numera minskat med en, sedan den hittillsvarande professuren i nationalekonomi, företrädesvis näringsekonomi, upphört i och med att innehavaren av densamma utnämnts till professor i nationalekonomi och finansvetenskap vid högskolans stats- och rättsvetenskapliga avdelning. Jämväl detta förhållande accentuerar behovet av ytterligare en biträdande lärare.

Kanslern tillstyrker inrättandet av den ifrågasatta befattningen. *Kanslern* erinrar därvid om att han redan i sin petitaframställning för innevarande budgetår uttalat, att en ökning av antalet lärare i nationalekonomi erfordrades, och anför ytterligare följande.

Där historia och statskunskap utgör huvudämne i filosofisk ämbetsexamen, skall denna omfatta jämväl en särskild kurs i nationalekonomi. Härigenom kommer det redan nu stora antalet studerande i sistnämnda ämne att ytterligare ökas och svårigheterna för de fåtaliga lärarkrafterna att ombesörja undervisning, studiehandledning och examination att stegras.

H ö j n i n g a v m a t e m a t i s k - n a t u r v e t e n s k a p l i g a a v d e l n i n g e n s k u r s a n s l a g. Detta anslag är för närvarande upptaget med 6 400 kronor.

Högskolan begär nu en höjning av förevarande anslag med 3 600 kronor. Härav avses 1 800 kronor till en kurs för geografistuderande i bergarts- och marklära m. m., 750 kronor till en elementär kurs i limnologi samt återstoden eller 1 050 kronor såsom en generell anslagsuppräknings. Beträffande förstnämnda kurs framhålles från högskolans sida, att densamma — vilken sedan en del år tillbaka anordnats med hjälp av medel från enskilt håll — varit till största gagn för de studerande, som haft svårigheter att på egen hand förstå särskilt de mineralogisk-petrografiska delarna av ämnet och den geologiska kronologien med dess långa tidsrymder. Värdet av de under kursen inhämtade kunskaperna hade konstaterats av ämnesrepresentanten vid praktiskt taget alla tentamina i fysisk geografi. De studerande beräknades genomsnittligt spara 1—1½ månads studiearbete, vilket bidroge till att normaltidsen för avläggande av tentamina för filosofisk ämbetsexamen kunnat upprätthållas.

Kanslern anför för sin del följande.

I särskild underdånig skrivelse den 31 augusti 1953 angående anslag å tilläggsstat för budgetåret 1953/54 till vissa kurser vid universiteten i Uppsala och Lund samt Stockholms och Göteborgs högskolor har jag för budgetåret 1954/55 för dylika kurser beräknat ett belopp av 10 700 kronor. Härav belöper 3 300 kronor på ämnen inom matematisk-naturvetenskapliga avdelningen; 1 000 kronor av detta belopp avser kurs i mineralogi. I en till mig ställd skrivelse av den 18 november 1953 har professorn i mineralogi och petrografi vid högskolan S. Gavelin angivit, att medelsbehovet utgör

— förutom 1 000 kronor i engångsanslag varom ej nu är fråga — 2 000 kronor. Kursen avses omfatta dels 20 kursföreläsningar, dels övningar under en tid av högst 3 veckor. På grund av att lämpliga läroböcker för denna kursverksamhet ej finnes har en grundlig individuell handledning angivits bli en synnerligen viktig förutsättning för att en koncentrerad kurs i ämnet skulle givas önskvärd effektivitet. Medelsbehovet för den i min förenämnda skrivelse angivna kursverksamheten i ämnen tillhörande avdelningen bör sålunda höjas med 1 000 kronor till 4 300 kronor.

Jag anser, att bärande skäl föreligger för en höjning av avdelningens kursanslag med dels 1 800 kronor till en kurs för geografistuderande i berg-arts- och marklära m. m., dels ock 750 kronor till en förberedande kurs i limnologi. Jag hemställer, att posten för nästa budgetår höjes med $(1\,800 + + 750 + 4\,300 = 6\,850$ kronor eller i runt tal) 7 000 kronor.

H ö j n i n g a v h u m a n i s t i s k a a v d e l n i n g e n s k u r s a n s l a g. Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 56 000 kronor.

Högskolemyndigheterna hemställer för nästa budgetår om en höjning av förevarande anslag med 59 300 kronor. Härav avses 53 000 kronor för kurser i vissa särskilt angivna ämnen och återstoden eller 6 300 kronor för en allmän uppräknings av anslaget.

Kanslern anför för sin del följande.

Jag är icke beredd att tillstyrka den begärda generella uppräknings av kursanslaget. Däremot anser jag bärande skäl ha förebringats för en höjning av anslaget för tillgodoseende av viss kursundervisning i följande ämnen:

praktisk filosofi	2 500
pedagogik och pedagogisk psykologi	1 900
litteraturhistoria med poetik	4 000
nationalekonomi	10 000
slaviska språk	12 600
fonetik	11 400
	42 400

Under hänvisning till vad jag i särskild underdånig skrivelse den 31 augusti 1953 anført och hemställt beräknar jag för humanistiska avdelningens del ett belopp av 7 400 kronor erforderligt för viss i den nya nådiga stadgan angående filosofiska examina avsedd kursundervisning.

Vid ett bifall till mitt förslag om inrättande av pedagogiska universitetslektorat i tyska och engelska språken torde behovet av kursundervisning i nämnda ämnen genom tillfälliga lärare kunna minskas. Jag beräknar, att härigenom kan inbesparas sammanlagt 10 000 kronor.

Jag tillstyrker sålunda, att avdelningens kursanslag för nästa budgetår höjes med $(42\,400 + 7\,400 - 10\,000 =)$ 39 800 kronor eller i runt tal 40 000 kronor.

Y t t e r l i g a r e n f ö r s t e a s s i s t e n t v i d k e m i s k a ö v n i n g s l a b o r a t o r i e t. De vetenskapligt utbildade hjälpkrafterna vid detta laboratorium utgöres för närvarande av fyra förste assistenter, en andre assistent och en förste amanuens.

Högskolemyndigheterna har nu hemställt, att laboratoriets personalorganisation måtte förstärkas med ytterligare en förste assistent. Såsom motivering härför har framhållits i huvudsak följande.

Genom en rationalisering av laborationskurserna i kemi föreligger numera möjligheter för de studerande att — oavsett om de inleder studierna vid början av en höst- eller vårtermin — genomföra studierna i ämnet på i den nya stadgan angående filosofiska examina angivna tider (en termin för ett betyg, två terminer för två betyg och tre terminer för tre betyg). De fyra förste assistenterna och förste amanuensen tjänstgör vid de kurser, som är förlagda till laboratoriets huvudlokaler (Kungstensgatan 45), varvid för kursen i organisk analys endast förste amanuensen kan disponeras. Vid kursen i organisk syntes och reaktionslära, som försiggår i lokaler vid Sandåsgatan 2, biträder andre assistenten, under det att någon assisterande lärarkraft icke kan avses för kursen i biokemi, som försiggår i biokemiska institutet, Odengatan 63. Det har befunnits önskvärt, att en förste assistenttjänst inrättas för undervisningen i organisk analys och att den nuvarande förste amanuens tjänsten överflyttas till kursen i biokemi.

Kanslern tillstyrker ifrågavarande framställning. *Kanslern* framhåller därvid angelägenheten av att erforderliga lärarkrafter finnes tillgängliga för handledning av de studerande vid laborationskurserna och anför ytterligare följande.

De vid högskolan genomförda åtgärderna för en rationalisering av kurserna i kemi är ägnade att förkorta studietiden i ämnet. Den omständigheten, att laborationskurserna på grund av utrymmesskäl måste bedrivas i lokaler belägna i olika fastigheter, bidrager till att i hög grad försvåra arbetet och kräver mer personal än som för närvarande står till förfogande.

En förste assistent och en förste amanuens i stället för två andre amanuenser vid institutet för oorganisk och fysikalisk kemi. De vetenskapligt utbildade hjälpkrafterna vid detta institut utgöres för närvarande allenast av två andre amanuenser.

Från *högskolans* sida äskas nu medel för anställande vid ifrågavarande institut av en förste assistent och en förste amanuens i stället för nyssberörda två andre amanuenser. Till stöd härför framhålles i huvudsak följande.

De studerande för högsta betyg i filosofisk ämbetsexamen eller fil. kand.-examen och licentiatexamen samt doktorander arbetar på två helt olika områden, nämligen dels röntgenkristallografi, dels ock fysikalisk kemi. På vardera avdelningen måste finnas personal för övervakning att ej dyrbar apparatur skadas genom oskickligt handhavande. — Numera börjar tillika studerande med klena förkunskaper universitetsstudier, vilket medför behov av en elementär teoretisk undervisning vid institutet — bland annat för att utfylla den kunskapslucka mellan gymnasiestudierna och de ordinarie högskolestudierna, som förefinnes hos studenter med slätstrukna studentbetyg — avsedd att underlätta förståelsen av övningskurserna och lägga grunden för tentamensläsningen. I kursen skall även ingå för kemi-

studierna erforderliga matematiska element. En dylik kurs torde bli av stort värde även för de bättre studenterna. Åtgärden är ett led i den allmänna rationaliseringen av kemistudierna vid högskolan. — Arbetsuppgifterna vid institutet är alltför omfattande för de två nu till institutet knutna andre amanuenserna, vilkas sammanlagda dagliga tjänstgöringstid utgör blott 4 timmar. En utökning av arbetstiden till det dubbla erfordras och kan vinnas därigenom, att ifrågavarande befattningar ombildas till en förste assistent- och en förste amanuensbefattning.

Kanslern anför för sin del följande.

Enligt min mening är lärarkrafterna i detta ämne underdimensionerade. Jag tillstyrker den nu begärda ombildningen av de två befintliga andre amanuensbefattningarna till en förste assistent- och en förste amanuensbefattning, varigenom en effektivare handledning av de studerande skulle kunna genomföras.

En andre assistent och ytterligare en förste amanuens vid institutet för statistik. Förutom av en professur representeras ämnet statistik vid högskolan av allenast en biträdande lärarbefattning och en förste amanuens tjänst.

Från *högskolans* sida äskas för nästa budgetår medel till en andre assistent och ytterligare en förste amanuens i förenämnda ämne. Till stöd härför framhålles, att verksamheten inom ämnet för närvarande i hög grad lede av den synnerligen otillräckliga utrustningen med avseende på såväl lärarkrafter som materielanslag och lokalutrymmen. En jämförelse med förhållandena i Uppsala gäve vid handen, att antalet statistikstuderande därstädes hösten 1952 utgjorde 55 men vid högskolan 212. Personalorganisationen omfattade i Uppsala 8 akademiskt utbildade befattningshavare, varav 5 assistenter och amanuenser, ävensom 4 biträden, under det att vid högskolan endast funnes 3 akademici, varav en amanuens, varjämte ämnet delade ett kanslibiträde med ämnet statskunskap. För att avhjälpa de värsta bristerna i avseende å undervisningen vore det enligt högskolans mening nödvändigt, att lärarkrafterna snarast möjligt utökades med en andre assistent och en förste amanuens.

Kanslern anser det vara en trängande nödvändighet, att lärarkrafterna i ämnet statistik, där antalet studerande hösten 1953 ökats till 225, förstärkes, och tillstyrker därför förslaget om inrättande från och med nästa budgetår av en andre assistent- och en förste amanuensbefattning.

En förste amanuens i pedagogik och pedagogisk psykologi samt ett kanslibiträde i Ce 11, avsett för samma ämne. För den för innevarande budgetår nytillkomna professuren i pedagogik och pedagogisk psykologi har några hjälpkrafter icke ställts till förfogande.

Högskolan har anhållit, att för ämnet i fråga måtte för nästa budgetår inrättas en befattning som förste amanuens och en kanslibiträdestjänst i Ce 11. Till stöd härför har framhållits bland annat följande.

Den kurs i pedagogikens teori och historia, vilken är obligatorisk för filosofisk ämbetsexamen, torde komma att givas av innehavaren av professuren i pedagogik. Antalet elever i denna kurs, vilken är förenad med särskild examination, brukar uppgå till cirka 300. Därjämte skall innehavaren av professuren svara för den undervisning och examination, som förekommer på högre stadium. Hittills har i det odelade ämnet pedagogik ungefär 200 elever varje år fortsatt sina studier utöver den obligatoriska kursen till ett betyg. Då kursfordringarna för den obligatoriska kursen i pedagogik innehålls i fordringarna för ett betyg, kan man även — att döma av erfarenheterna från Uppsala — räkna med att huvuddelen av de elever, vilka avser att taga ett betyg, kommer att göra detta i ämnet pedagogik. Av de elever, vilka höstterminen 1952 deltog i den i obligatoriska kursen, har omkring 100 anmält sin avsikt att avlägga detta betyg i det nya examensämnet pedagogik. Under höstterminen 1953 torde minst 50 elever avse att taga två betyg i pedagogik. Antalet studerande på trebetygsstadiet eller högre stadium är för närvarande svårt att förutse. Undervisning och examination i pedagogik torde sålunda icke tillfredsställande kunna bedrivas med endast en lärare i ämnet, nämligen av professorn. Enbart den obligatoriska kursen i pedagogikens teori och historia för filosofisk ämbetsexamen kommer att belasta professors undervisningsskyldighet så, att knappast någon undervisning för övriga stadier bland annat då på licentiatstadiet, kan komma i fråga. Med hänsyn till att professorn i pedagogik i icke ringa omfattning kommer att få befattning med forskning rörande aktuella skolproblem, bland annat i anknytning till den försöksverksamhet som för närvarande bedrivs vid försöksavdelningen inom skolöverstyrelsen, måste man räkna med att de personella resurserna står i rimlig proportion till de uppgifter i såväl forsknings- som utbildningsavseende, vilka kommer att åvila ett pedagogiskt institut. Pedagogiken utgör i icke ringa omfattning en empiriskt arbetande experimentell disciplin med vidsträckta tillämpningar icke minst inom skolans område. Det pedagogiska institutet kommer att behöva disponera personal för fullgörandet av de arbetsuppgifter som åvilar en institution, vars forskningsuppgifter kommer att till väsentlig del vara målforskningsbetonade.

Kanslern anför för sin del följande.

I avvaktan på närmare uppgifter rörande personalbehovet vid pedagogiska institutet får jag framhålla att en förste amanuens synes oundgänglig för undervisningen i ämnet och att ett kanslibitråde nödvändigt erfordras med hänsyn till det omfattande arbete med statistiska bearbetningar och teststandardiseringar m. m. som bör komma till utförande vid institutet. Jag tillstyrker sålunda inrättandet av de föreslagna befattningarna.

Kontorist i Ce 13 vid zootomiska institutet. För utförande av förekommande administrativa göromål inom institutet, omhändertagande av institutionsbiblioteket samt handhavande av korrespondensen (svenska, engelska, tyska och franska), har från *högskolans* sida begärts en kontoristtjänst.

Kanslern tillstyrker inrättandet av den begärda tjänsten och anför därvid följande.

Jag har funnit behovet av en dylik befattning vid zootomiska institutet ådagalagt. Med hänsyn till att korrespondens på de tre stora världsspråken förekommer i betydlig utsträckning vid institutet har jag icke funnit anledning till erinran mot den för befattningen föreslagna löneställningen.

Maskinist- och eldarpersonal. Denna personal utgöres för närvarande av fyra befattningshavare, nämligen en maskinist i Ce 13, en värmeledningsskötare och reparatör i Ce 11 samt två eldare i Ce 10.

Från *högskolans* sida föreslås nu dels en utökning av här ifrågavarande personal med en befattningshavare, dels ock vissa uppflyttningar i lönegrad av de nuvarande befattningshavarna. Berörda personal skulle sålunda enligt högskolans förslag bestå av fem befattningshavare, nämligen en verkmästare i Ce 16, en maskinist i Ce 14, en värmeledningsskötare och reparatör i Ce 12, en eldare, tillika hantverkare, i Ce 12 samt en vaktmästare, tillika eldare, i Ce 10.

Med anledning av högskolans förslag förordar *kanslern*, att maskinisten uppflyttas till lönegrad 15, värmeledningsskötaren och reparatören till lönegrad 12 under benämningen reparatör och en av eldarna till lönegrad 11 samt att ytterligare en befattning som eldare med placering i lönegrad Cg 10 inrättas. *Kanslern* åberopar därvid ett av honom från *byggnadsstyrelsen* i ämnet infordrat yttrande, vari styrelsen anfört följande.

En med avseende på anläggningens storleksordning och tekniska utrustning utförd jämförelse med allmänna statsförvaltningen ger vid handen, att ansvarsmaskinisten vid högskolan enligt inom statsförvaltningen nu gällande lönenormer bör vara inplacerad i 15 lönegraden. Vid en motsvarande anläggning inom statsförvaltningen finnes närmast under ansvarsmaskinisten en reparatör i Ce 12 samt därutöver erforderligt antal eldare. Enligt för närvarande tillämpade lönenormer placeras en av eldarna i 11 och övriga eldare i 10 lönegraden. Den begärda personalförstärkningen med en befattningshavare synes vid anläggningens nuvarande tekniska utformning erforderlig. Då en centralisering och rationalisering av panncentralerna bör eftersträvas och då därvid en minskning av antalet eldare kan ifrågakomma, bör den nytillkommande befattningen tillsvidare lämpligen placeras i Cg 10. Det synes lämpligt, att statsförvaltningens normala tjänstebemyndningar användes för här ifrågavarande personal.

Medel till extra personal vid humanistiska biblioteket. Såsom framgår av propositionen 1953:123 (s. 11 ff o. 19) har detta biblioteks anslagsmedel för anställande av extra arbetskraft för innevarande budgetår tillfälligt uppräknats med 25 000 kronor till 35 000 kronor.

Högskolan har för nästa budgetår gjort framställning om ett belopp av 20 200 kronor för tillgodoseende av ifrågavarande ändamål. Högskolan har därvid erinrat om att det redan i *petita* för innevarande budgetår påpekats, att stora komplex av okatalogiserade böcker till följd av personalbrist alltjämt väntade på att inordnas i bibliotekets samlingar. Nödvändigheten att i tid företaga förarbeten för samlingarnas överflyttning till den

nya byggnaden hade, har högskolan vidare anfört, medfört, att det okatalogiserade bokbeståndet ytterligare ökat i omfång. På grund av det med överflyttningen förenade arbetet torde under budgetåret 1953/54 föga kunna göras för behandlingen av beståndet i fråga. Enligt högskolans beräkningar erfordrades härför sammanlagt minst 20 000 arbetstimmar med utbildad arbetskraft. Det vore enligt högskolans mening av största vikt, att detta arbete kunde slutföras inom en tidrymd av högst fem år. Bibliotekets behov av extra arbetskraft hade beräknats kräva ett årligt belopp av 20 200 kronor under de närmaste fem åren.

Kanslern tillstyrker ifrågavarande framställning och framhåller därvid, att den stora eftersläpningen i katalogiseringsarbetet vid biblioteket utgör en allvarlig olägenhet samt att bibliotekets fasta arbetskrafter är alltför fåtaliga för att kunna ombesörja härmed förenat arbete vid sidan om de löpande uppgifterna.

Medel till extra personal vid kassaförvaltningen. För anställande av extra arbetskraft vid kassaförvaltningen har för innevarande budgetår beräknats 7 200 kronor.

Från *högskolans* sida begäres en höjning av förenämnda anslagsmedel med 4 000 kronor till 11 200 kronor. Till stöd härför framhålles framförallt, att kassaförvaltningens arbetsuppgifter ökat i omfattning samt att personaltillgången vid förvaltningen befunnits otillräcklig.

Kanslern tillstyrker med hänsyn främst till behovet av att kunna utöka för rena skrivgöromål erforderlig personal den begärda höjningen av ifrågavarande anslagsmedel.

V i s s a r v o d e s r e g l e r i n g. Enligt en överenskommelse mellan vetenskapsakademien och högskolan handhaves examinationen i astronomi av akademiens astronom, undervisningen av denne och vissa tjänstemän vid akademiens observatorium på så sätt, att astronomen och en observator delar föreläsningsskyldigheten, medan en assistent ger en kurs med räkneövningar för lägre examina och en annan assistent svarar för handledning vid övningsobservationerna. Till lärarkrafterna utgår arvoden på sätt anges i följande tabell, varav framgår jämväl dels av *högskolemyndigheterna* föreslagna förhöjda arvoden, dels ock de belopp *kanslern* funnit sig böra tillstyrka.

	Nuvarande arvoden	Arvoden enligt högskole- myndigheternas förslag	Arvoden enligt kanslerns förslag
Lärare, professor	5 000	6 000	6 000
Lärare, observator	3 000	3 600	3 600
Assistent	1 000	2 400	2 100
Assistent	1 000	1 200	1 200
Summa kronor	10 000	13 200	12 900

Högskolemyndigheterna har till stöd för sitt förslag framhållit följande.

Arvodena i fråga är oförändrade alltsedan år 1948. Arbetsuppgifterna har icke undergått någon förändring vare sig i fråga om kvalitet eller omfattning — såvida de icke möjligen ökat till följd av den större tillströmningen av studerande till högskolan i allmänhet — varför ersättningen till lärarna realiter minskats. Då akademiens tjänstemän icke har skyldighet att åtaga sig tjänstgöring vid högskolan, föreligger risk för att ämnet till stort förfång för de studerande kan komma att läggas ned såsom läroämne vid högskolan. En ökning av här ifrågavarande arvoden måste därför påyrkas, så att de kommer att någorlunda motsvara sitt ursprungliga värde. En av ämnesrepresentanten begärd höjning med 20 procent framstår såsom synnerligen blygsam. Därjämte bör arvodet till den ene assistenten ökas med hänsyn till omfattningen av hans undervisning, 35 timmar per läsår.

Kanslern anför för sin del följande.

Den undervisning, som omfattar 35 timmar per läsår, omhänderhaves, enligt vad jag inhämtat, sedan flera år av docenten i astronomi vid högskolan, observatorn vid Stockholms observatorium fil. dr J. Ramberg.

Jag får erinra att de flesta lärararvoden av olika slag vid de akademiska lärosätena under senare år uppräknats. De nu för undervisningen i astronomi utgående arvodena bör enligt min mening på sätt lärarrådet föreslagit uppräknas med 20 procent. Därutöver finner jag en ytterligare höjning av arvodet till den assistent, som innehar docentkompetens, oundgänglig. Jag beräknar arvodet till honom till $(60 \times 35 =)$ 2 100 kronor. Jag tillstyrker, att lärararvodena för undervisningen i astronomi höjes med sammanlagt 2 900 kronor.

Ordinarie sättn ing av vissa tjänster. I enlighet med Kungl. Maj:ts i propositionen 1952: 204 framställda, av riksdagen godkända förslag har genom kungörelse den 6 juni 1952, nr 454, vidtagits sådan ändring av statens allmänna avlöningsreglemente, att reglementet därefter äger tillämpning beträffande, bland andra, tjänstemän vid Stockholms högskola, i den mån de innehar tjänster upptagna å personalförteckning, som Kungl. Maj:t fastställt med stöd av riksdagens beslut. Såsom framgår av förenämnda proposition 1952: 204 (s. 3 o. 8 f.) har högskoleutredningen i sitt den 29 februari 1952 avgivna betänkande uttalat, att inordnandet under Saar av ifrågavarande befattningshavare borde medföra, att de i reglementet tillämpade huvudanställningsformerna hädanefter komme till användning. I likhet med vad som förutsattes i fråga om statsuniversitetens avsåges för de professorer och befattningshavare inom laboratorgraden, vilka komme att omfattas av den i propositionen 1952: 12 föreslagna löneregleringen ordinarie tjänster, medan docenter och forskardocenter skulle erhålla tidsbegränsad anställning såsom extra ordinarie tjänstemän. Även för den administrativa personalen avsedda tjänster skulle enligt förslaget inrättas som ordinarie, när det ansåges konstaterat, att ett stadigvarande behov av tjänsterna föreläge. Frågan om ordinarie sättn ing av dessa tjänster skulle av vederbörande upptagas i samband med anslags-

äskandena. — Beträffande professorerna och lärarna i laboratorsgraden fann föredragande departementschefen (s. 10) med hänsyn till den för professorerna då tillämpade anställningsformen övervägande skäl tala för att frågan löstes i enlighet med högskoleutredningens förslag. I fråga om den icke vetenskapliga personalen ansåg departementschefen en viss försiktighet böra iakttagas med inrättande av ordinarie tjänster. — Professorer och befattningshavare inom laboratorsgraden vid högskolan är från och med den 1 juli 1952 placerade såsom ordinarie tjänstemän.

Högskolemyndigheterna har nu gjort framställning om ordinariesättning av 29 av de för närvarande å högskolans personalförteckning upptagna befattningarna för icke vetenskaplig personal.

Kanslern har förklarat, att samtliga de befattningar för icke vetenskaplig personal, vilka av högskolemyndigheterna föreslagits till ordinariesättning, vore av sådana natur, att ett stadigvarande behov av dem förelåge inom högskoleorganisationen. Med hänsyn till departementschefens uttalanden i propositionen 1952: 204 har kanslern emellertid funnit, att med ordinariesättning av vissa av de av högskolemyndigheterna föreslagna befattningarna kunde anstå något. Kanslern har förordat, att ordinarie anställningsform måtte för nästa budgetår beredas allenast följande extra ordinarie befattningshavare:

1. Två byrådirektörer i 31 lönegraden, den ene vid kansliet och den andre vid kassaförvaltningen;
2. Bibliotekarien i 29 lönegraden vid humanistiska biblioteket;
3. En kontorsskrivare i 19 och en kassör i 17 lönegraden vid kassaförvaltningen;
4. En kansliskrivare i 15, två förste expeditionsvakter i 12 och en expeditionsvakt i 10 lönegraden vid kansliet;
5. Två instrumentmakare i 16 lönegraden, den ene vid fysiska institutet och den andre vid institutet för oorganisk och fysikalisk kemi;
6. Tre institutionsvaktmästare i 14 lönegraden, varav två vid institutet för organisk kemi och biokemi (en för organisk kemi och en för biokemi) samt en vid Wenner-Grens institut.

Därjämte har kanslern tillstyrkt ordinariesättning av tre extra ordinarie tjänster, vilka han — såsom framgår av det föregående — föreslagit uppflyttade till respektive maskinist i 15, reparatör i 12 och eldare i 11 lönegraden.

Övriga förslag. *Kanslern* har vidare gjort framställning om ökad medelsanvisning på grund av löneklassuppflyttningar och av riksdagen beslutad arvodesreglering för högskolans lektorer och biträdande lärare samt till vikariatsersättningar. Härjämte har kanslern framställt följande förslag.

1. Ytterligare en professur i vartdera av ämnena litteraturhistoria med poetik och geografi.
2. Laboratur i organisk kemi och biokemi.

3. Biträdande lärare i historia.
4. Ytterligare en förste assistent vid institutet för mekanik och matematisk fysik.
5. Sex förste assistenter, varav en vid institutet för morfologisk botanik och en vid institutionen för experimentell zoologi samt två vid geografiska institutet (en för naturgeografi och en för kulturgeografi med ekonomisk geografi) ävensom två, gemensamma för stats- och rättsvetenskapliga avdelningen.
6. En förste assistent i stället för en av de två andre amanuenserna vid konsthistoriska instituten.
7. Andre assistent vid Wenner-Grens institut.
8. Ytterligare en förste amanuens vid institutet för psykologi och pedagogik, avsedd för psykologi.
9. Andre amanuens vid institutet för fysiologisk botanik.
10. Tredje amanuens, gemensam för matematisk-naturvetenskapliga avdelningen (avsedd närmast för zootomiska institutet).
11. Höjning av stats- och rättsvetenskapliga avdelningens kursanslag från 25 900 till 37 000 kronor.
12. Höjning av rektors honorarium från 3 000 till 4 000 kronor.
13. Anvisande av 1 000 kronor till honorarium åt prorektor.
14. Bortfall av det nu med 2 400 kronor uppförda arvodet till lärare (professor) i allmän och jämförande etnografi och samtidigt anvisande av 5 000 kronor till kursundervisning i ämnet (kostnad 2 600 kronor).
15. Amanuens i Cf 19—Ce 25 vid kansliet.
16. Museiassistent i Ce 19 i stället för en av de två förste amanuenserna vid zootomiska institutet (fr. o. m. 1/1 1955).
17. Biblioteksassistent i Ce 15 vid humanistiska biblioteket.
18. Institutionsvaktmästare i Ce 14 vid geologiska institutet.
19. Institutionsvaktmästare i Ce 12 vid zootomiska institutet (fr. o. m. 1/1 1955); samtidigt indrages en till institutet knuten arvodesbefattning som vaktmästarbiträde (nuvarande årsarvode 2 448 kronor).
20. Institutionsvaktmästare i Ce 12 vid genetiska institutet.
21. Kontorist i Ce 13 vid institutet för försäkringsmatematik och matematisk statistik.
22. Kontorist i Ce 13 i stället för kanslibiträde i Ce 11 vid institutet för meteorologi.
23. Tre laboratoriebiträden i Ce 11, varav ett vid fysiska institutet, ett vid institutet för organisk kemi och biokemi samt ett vid Wenner-Grens institut.
24. Tre kanslibiträden i Ce 11, varav ett vid mineralogiska institutet, ett vid konsthistoriska instituten och ett vid kansliet.
25. En vaktmästare i Ce 10 i stället för ett arvodesanställt vaktmästarbiträde (nuvarande årsarvode 5 388 kronor) vid kemiska övningslaboratoriet.
26. Skrivbiträde i Cf 4—Ce 8 för ämnet statskunskap m. m.
27. Anvisande av medel till extra personal vid meteorologiska institutet med 9 000 kronor och vid juridiska biblioteket med 7 000 kronor.

Departementschefen. Endast vid Stockholms högskola finnes nu en professur i internationell rätt (Carl Lindhagens professur), omfattande såväl

folkrätt som internationell privaträtt. Föreliggande förslag om att denna professur vid inträffande ledighet måtte få ledigförklaras i vederbörlig ordning anser jag mig böra biträda. Vid bifall härtill torde, såsom i ärendet föreslagits, den nuvarande professuren i statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt vid högskolan vid uppkommande ledighet böra förändras till professur i statsrätt och förvaltningsrätt.

Högskolans behov av en förstärkt representation i nordiska språk har under senare år gjort sig allt kraftigare gällande, icke minst med hänsyn till detta ämnes vikt för lärarutbildningen. Jag tillstyrker därför föreliggande förslag om inrättande i ämnet av ytterligare en professur, benämnd professur i nordiska språk, särskilt svenska språket.

Från såväl högskolans som kanslerns sida har nu ånyo framförts krav på en kraftig utbyggnad av högskolans docentorganisation. Ej mindre än tio nya docentbefattningar och två nya forskardocentbefattningar har sålunda föreslagits inrättade för nästa budgetår. Från och med innevarande budgetår har inrättats tre docentbefattningar. Ehuru jag är väl medveten om de brister, som här alltså föreligger, anser jag mig likväl nu endast kunna förorda inrättandet av fyra nya docentbefattningar. Av dessa torde en böra hänföras till matematisk-naturvetenskapliga avdelningen, en till stats- och rättsvetenskapliga avdelningen och två till humanistiska avdelningen. Frågan om befattningarnas anknytning till visst ämne eller ämnesgrupp är icke av den natur, att den bör underställas riksdagen. Detta spörsmål torde först framdeles böra upptagas till prövning, sedan förslag avgivits av vederbörande högskolemyndigheter.

Ett starkt behov föreligger av en förstärkning av lärarkrafterna i tyska språket. Enligt föreliggande förslag skall denna förstärkning ske genom inrättande av ett pedagogiskt lektorat i tyska språket efter mönster av motsvarande lektorat i svenska respektive engelska språket vid statsuniversiteten i fråga om anställnings- och avlöningsförhållanden. Jag anser mig böra biträda detta förslag.

För nästa budgetår beräknar jag medel till två nya biträdande lärare, nämligen en i statskunskap och en i nationalekonomi.

Från såväl högskolans som kanslerns sida har framställts önskemål om en ganska avsevärd utökning av högskolans assistent- och amanuenspersonal. Dessa önskemål kan jag nu endast i begränsad omfattning tillmötesgå. För matematisk-naturvetenskapliga avdelningens vidkommande beräknar jag nu medel till en förste assistent i stället för en andre assistent vid genetiska institutet, till en förste assistent i stället för en andre amanuens vid institutet för oorganisk och fysikalisk kemi och till ytterligare en förste assistent vid kemiska övningslaboratoriet. Vad beträffar humanistiska avdelningen tillstyrker jag inrättandet av en andre assistentbefattning vid institutet för statistik och av en förste amanuensbefattning för pedagogik och pedagogisk psykologi.

Kanslerns förslag om höjning av högskolans kursanslag anser jag mig icke i vidare mån böra biträda än att jag för nästa budgetår uppräknar matematisk-naturvetenskapliga avdelningens kursanslag med 7 000 kronor till 13 400 kronor och humanistiska avdelningens med 12 000 kronor till 68 000 kronor.

Till högskolans rektor utgår för närvarande honorarium med 3 000 kronor för år räknat. Högskolans prorektor åtnjuter däremot icke nu någon ersättning. Chefen för civildepartementet har vid anmälan i 1954 års statsverksproposition av för flera huvudtitlar gemensamma frågor förordat, att till rektor i stället skall utgå befattningsarvode med 2 400 kronor och representationsbidrag med samma belopp samt att till prorektor skall utgå befattningsarvode med 1 200 kronor, allt för år. Vad sålunda förordats medför ett ökat medelsbehov av 3 000 kronor.

Med anledning av kanslerns förslag om arvodesförbättring för högskolans lärarkrafter i astronomi förordar jag, att de till två assistenter i detta ämne nu utgående arvodena höjes, det ena med 1 100 kronor till 2 100 kronor och det andra med 200 kronor till 1 200 kronor.

Med anledning av föreliggande framställningar om anställande vid högskolan av ytterligare biträdespersonal tillstyrker jag, att en kanslibiträdets-tjänst i Ce 11 inrättas vid vardera av zootomiska institutet och institutet för psykologi och pedagogik. Sistnämnda tjänst avser jag för pedagogik och pedagogisk psykologi.

Under hänvisning till vad kanslern anfört föreslår jag, att en maskinist-tjänst i Ce 13 samt en tjänst som värmeledningsskötare och reparatör i Ce 11 ävensom en eldartjänst i Ce 10 från och med nästa budgetår utbytes mot respektive en maskinisttjänst i Ca 15, en reparatörstjänst i Ca 12 och en eldartjänst i Ca 11. Jag beräknar därjämte medel till avlöning åt en eldare i Cg 10. Jag förordar vidare, att sammanlagt fjorton å högskolans personalförteckning nu såsom extra ordinarie upptagna tjänster i överensstämmelse med kanslerns förslag för nästa budgetår uppföres å ordinarie stat.

Med hänsyn främst till det i samband med humanistiska bibliotekets överflyttning till nya lokaler hösten 1953 stegrade behovet av extra arbetskraft har detta biblioteks anslagsmedel till extra personal för innevarande budgetår tillfälligt uppräknats med 25 000 kronor till 35 000 kronor. För nästa budgetår anser jag mig icke böra beräkna mer än 10 000 kronor till avlönande av extra personal vid berörda bibliotek. Bibliotekets anslagsmedel till extra arbetskraft bör sålunda för nästa budgetår sänkas med 25 000 kronor. Å andra sidan tillstyrker jag, att anslagsmedlen till avlönande av extra personal vid kassaförvaltningen i enlighet med föreliggande förslag uppräknas med 4 000 kronor.

Den under arvodesposten upptagna delposten till särskilda löneförmåner och vikariatsersättningar samt anslagsmedlen till vikariatsersättningar un-

der icke-ordinarieposten synes för lågt beräknade. Jag förordar av denna anledning i enlighet med av kanslern framlagt förslag, att förstnämnda delpost uppräknas med 2 900 kronor och icke-ordinarieposten med 15 000 kronor. Jämväl anslagsposten till rörligt tillägg synes mig för lågt beräknad med hänsyn till nuvarande personal och synes på grund härav böra uppräknas med 50 000 kronor.

Förutom de av mig i det föregående förordade ändringarna i personalorganisationen och ökade medelsanvisningarna för vissa ändamål föranledes ett ökat medelsbehov under nu förevarande utgiftspost av den från och med innevarande budgetår genomförda arvodesregleringen för lektorer och biträdande lärare vid högskolan samt av uppflyttning i löneklass av vissa befattningshavare vid högskolan.

Medelsbehovet till avlöningar uppskattar jag för nästa budgetår till 4 406 300 kronor. Det torde liksom hittills få ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa avlöningsstat för högskolan.

2. Bidrag till vissa institutioner.

Denna utgiftspost är nu uppförd med 143 000 kronor och har för innevarande budgetår fördelats sålunda:

1. Bidrag till nordiska museet	38 360
2. » » psykotekniska institutet	65 530
3. » » ryska institutet	39 110
Summa kronor 143 000	

I *styrelsens* petita föreslås förevarande utgiftspost höjd med 24 500 kronor, varav 15 400 kronor avses för förstärkning av bidraget till ryska institutet och 9 100 kronor såsom bidrag till det till högskolan anknutna kriminologiska institutet.

Kanslern tillstyrker allenast, att delposten 3 och därmed utgiftsposten i dess helhet ökas med 10 000 kronor.

Departementschefen. Jag är icke beredd att nu förorda några förändringar beträffande förevarande utgiftspost. Posten bör sålunda för nästa budgetår upptagas med oförändrat belopp.

3. Omkostnader.

Denna utgiftspost är nu uppförd med 672 400 kronor och disponeras på sätt framgår av efterföljande sammanställning. Av denna framgår jämväl *högskolemyndigheternas* beräkning av medelsbehovet för nästa budgetår och *kanslerns* förslag i ämnet ävensom medelsåtgången under budgetåret 1952/53.

Anslagsändamål	Enligt räkenskaper för 1952/53	Enligt omkostnadsstaten för 1953/54	Högskolemyndigheternas förslag för 1954/55	Kanslerns förslag för 1954/55
1. Sjukvård m. m., förslagsvis . . .	8 147	5 000	10 000	10 000
2. Reseersättningar, förslagsvis . . .	3 151	1 000	6 000	1 000
3. Bränsle, lyse och vatten, förslagsvis	167 080	200 000	223 500	220 000
4. Telefon, skrivmaterialier och expenser i övrigt	65 000	77 000	91 300	90 000
5. Tryckningskostnader, förslagsvis	51 744	46 000	34 100	34 100
6. Renhållning och städning, förslagsvis	156 493	160 000	183 500	175 000
7. Underhåll av byggnader m. m. .	134 970	105 000	130 000	130 000
8. Hyror, förslagsvis	20 484	23 600	26 900	24 700
9. Försäkringar, förslagsvis	20 300	22 200	23 200	23 200
10. Räntor och amorteringar, förslagsvis	17 893	18 000	18 000	18 000
11. Övriga utgifter	11 019	14 600	14 600	14 600
Summa kronor	656 281	672 400	761 100	740 600

Av handlingarna i ärendet inhämtas bland annat följande.

Sjukvård m. m. Till stöd för förslaget om en höjning av denna post åberopas, förutom anslagsbelastningen under det sistförflutna budgetåret, att högskolans personalkader utökats.

Bränsle, lyse och vatten. Det ökade medelsbehovet under denna post motiveras med tillkomsten av nya lokaler.

Telefon, skrivmaterialier och expenser i övrigt. Denna post är nu uppförd med 77 000 kronor. Enligt styrelsens uppskattning beräknas för innevarande budgetår 44 000 kronor åtgå till telefon, 15 000 kronor till skrivmateriel och 18 000 kronor till expenser i övrigt. Medelsbehovet till telefon beräknar styrelsen för nästa budgetår till 51 300 kronor. Härav belöper 34 500 kronor på abonnemangsavgifter, 11 200 kronor på lokalsamtal och 5 600 kronor på interurbansamtal, katalogtext m. m. Ökade utgifter för skrivmateriel och övriga expenser, föranledda av högskolans utbyggnad, anses vidare vara att förvänta. För nästa budgetår uppskattar styrelsen sålunda medelsåtgången till skrivmateriel till 20 000 kronor och till expenser i övrigt till 20 000 kronor. Den totala medelsförbrukningen under nu ifrågavarande post beräknar styrelsen alltså för nästa budgetår till $(51\,300 + 20\,000 + 20\,000) = 91\,300$ kronor. *Kanslern* tillstyrker, att posten uppföres med ett avrundat belopp av 90 000 kronor.

Tryckningskostnader. Denna post är för innevarande budgetår uppförd med 46 000 kronor. För nästa budgetår beräknas följande tryckningsanslag erforderliga, nämligen till två föreläsningsskataloger 17 000 kronor, till elevförteckning 7 000 kronor, till årsredogörelse 4 500 kronor, till tentamensböcker 2 600 kronor och till diverse tryck 3 000 kronor. Det sammanlagda medelsbehovet under nu ifrågavarande post uppskattas alltså till 34 100 kronor och posten föreslås därför sänkt med 11 900 kronor.

Renhållning och städning. Styrelsen erinrar, att denna post för innevarande budgetår upptagits till 160 000 kronor i stället för yrkade 170 000 kronor, och framhåller, att vissa städningsändamål till följd därav måst eftersättas. Med hänsyn härtill och till tillkomsten av nya städningsområden föreslås för nästa budgetår en höjning med 23 500 kronor. *Kanslern* finner för sin del en ökning med 15 000 kronor tillräcklig.

Underhåll av byggnader m. m. Till stöd för förslaget om en höjning av denna post åberopas, att högskolans byggnadsbestånd utökats samt att de äldre byggnaderna allttjämt till stora delar befinner sig i dåligt skick.

Hyror. För detta ändamål har för innevarande budgetår beräknats 23 600 kronor. I *petita* har *styrelsen* begärt, att anslagsmedlen till hyror måtte förstärkas med 2 200 kronor för förhyrande av lokaler åt kriminologiska institutet. Å andra sidan kunde hyresposten minskas med ett belopp av 1 300 kronor, avseende hyreskostnad för humanistiska bibliotekets magasineringslokaler vid Värtavägen. Sammanlagt borde sålunda nu ifrågavarande post enligt styrelsens mening ökas med 900 kronor. Som av det föregående framgår har *rektorsämbetet* sedermera i skrivelse den 26 oktober 1953 avgivit ett förslag i fråga om beräkningen av anslagsmedlen till hyror och därvid begärt en ytterligare uppräknings av desamma med 2 400 kronor. Till stöd härför har anförts, att det visat sig oundgängligen erforderligt att erhålla utvidgade lokaler för statistiska institutet. Genom medverkan av byggnadsstyrelsen hade möjlighet yppats att i Svea livgardes f. d. kasern få disponera två rum om cirka 60 m² i anslutning till statistiska centralbyråns lokaler i nämnda fastighet. Årskostnaden härför beräknades till 2 400 kronor. *Kanslern* tillstyrker bifall till förevarande förslag utom i vad avser kriminologiska institutet och förordar alltså, att posten för nästa budgetår uppföres med $(23\,600 - 1\,300 + 2\,400) = 24\,700$ kronor, vilket innebär en höjning med 1 100 kronor.

Försäkringar. Det ökade medelsbehovet under denna post betingas av tillkomsten av nya försäkringsobjekt i samband med högskolans utbyggnad.

Departementschefen. En viss förstärkning av anslagsposterna till telefon, skrivmaterialier och expenser i övrigt, till renhållning och städning samt till underhåll av byggnader m. m. bör ske. Jag tillstyrker därför, att dessa tre poster uppföres med 87 000, 172 000 respektive 120 000 kronor. *Kanslerns* beräkning av medelsbehovet i övrigt under förevarande utgiftspost anser jag mig kunna godtaga. Vad jag föreslagit föranleder en höjning av utgiftsposten med 52 200 kronor till 724 600 kronor.

4. Materiel m. m.

Denna utgiftspost är nu upptagen med 530 000 kronor och disponeras på sätt framgår av s. 526 i statsliggaren.

Från *högskolans* sida äskas en ökning av förevarande post med 153 000 kronor till 683 000 kronor.

Universitetskanslern tillstyrker en höjning med 123 300 kronor till 653 300 kronor. Kanslern erinrar därvid om sina uttalanden i samband med behandlingen av motsvarande anslagsfrågor för universiteten och karolinska institutet (jfr 1954 års statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln, sid. 119, 132 och 153) och understryker kraftigt, att de uppräknningar av materielanslagen, som vidtagits för budgetåren 1952/54, enligt hans mening vore otillräckliga för återställande av den standard, som för universitetens och högskolornas vidkommande befunnits önskvärd vid universitetsupprustningen. Kanslern framhåller därjämte, att materielanslagen vid Stockholms högskola vore otillräckliga framförallt med hänsyn till undervisningens behov. Med hänsyn till att indextalet för grosshandelspriser på sistone visat en bestämt nedåtgående tendens, anser kanslern — under förutsättning att denna tendens icke brytes — att en generell anslagshöjning för nästa budgetår kan begränsas till 40 procent av de för budgetåret 1951/52 anvisade materielanslagen med frånräknande av den generella ökning, som under mellantiden kommit till stånd. Därigenom skulle i fråga om dessa anslag den under år 1947 givna standarden i stort sett återställas.

Med dessa utgångspunkter beräknar kanslern för nästa budgetår en höjning med i runt tal 33 200 kronor för att beträffande de olika delposterna under förevarande utgiftspost (se statsliggaren sid. 526) ernå en ökning med tillhoppa 40 procent av 1951/52 års anslagsmedel. Därjämte beräknar kanslern, på sätt framgår av efterföljande sammanställning, ett belopp av i runt tal 90 100 kronor för ytterligare uppräknningar av vissa delposter och anvisande av medel till nya ändamål. Inom parentes anges nuvarande belopp och — i förekommande fall — beräknad återstod av 40-procentig höjning.

1. Institutet för fysiologisk botanik (nu 24 300, + 2 195)	+ 5 000
2. Institutet för morfologisk botanik (nu 19 200)	+ 5 800
3. Fysiska institutet (nu 45 000, + 4 000)	+ 6 000
4. Genetiska institutet (nu 16 250, + 1 340)	+ 2 410
5. Geografiska institutet, naturgeografi (nu 11 100, + 955) . .	+ 2 445
6. Institutet för organisk kemi och biokemi (nu 28 000, + 2 520)	+ 7 480
7. Institutet för oorganisk och fysikalisk kemi (nu 28 000, + 2 520)	+ 7 480
8. Kemiska övningslaboratoriet (nu 45 000, + 4 000)	+ 1 000
9. Institutet för mekanik och matematisk fysik (nu 6 450, + 550)	+ 2 000
10. Meteorologiska institutet (nu 11 950, + 1 070)	+ 1 980
11. Professuren i experimentell zoologi och cellforskning (nu 5 150, + 450)	+ 6 100
12. Zootomiska institutet (nu 19 300, + 1 700)	+ 6 500
13. Biblioteket, matematisk-naturvetenskapliga (nu 8 700) . .	+ 1 300
14. Exkursioner, fältarbeten m. m., matematisk-naturvetenskapliga (nu 29 100)	+ 11 100

15. Ekonomisk historia (nu 4 700)	+	2 300
16. Nationalekonomi (nu 7 050, + 650)	+	1 550
17. Institutet för statistik (nu 3 850, + 350)	+	2 900
18. Seminariet för sociologi (nu 2 550, + 250)	+	550
19. Statskunskap (nu 4 250, + 370)	+	1 930
20. Humanistiska biblioteket (nu 53 400, + 580)	+	6 020
21. Exkursioner och fältarbeten, humanistiska (nu 5 700)	+	3 300
22. Institutet för pedagogik och pedagogisk psykologi (nu 0) ..	+	5 000
Summa kronor		+ 90 145

Beträffande den närmare motiveringen för nu angivna särskilda förslag torde få hänvisas till handlingarna.

Departementschefen. Såsom jag redan framhållit vid min anmälan av universitetens och karolinska institutets materielanslag för budgetåret 1954/55 anser jag mig icke kunna i nuvarande läge föreslå någon generell anslagsuppräkning enligt den av kanslern angivna principen. Med hänsyn redan till storleken av det av kanslern enligt nyss redovisade specifikation beräknade beloppet till särskilda förhöjningar av vissa delposter samt till nya anslagsändamål synes emellertid en viss förstärkning av förevarande post vara ofrånkomlig. Jag finner mig därför böra föreslå en till 40 000 kronor begränsad höjning av anslaget, som alltså för nästa budgetår torde böra uppföras med 570 000 kronor. Det torde liksom hittills få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av vederbörande myndigheter fördela utgiftsposten.

5. Engångskostnader för materielanskaffning.

Denna utgiftspost är nu upptagen med 275 000 kronor och disponeras på sätt framgår av statsliggaren s. 527.

Högskolemyndigheterna hemställer om en ökning av förevarande post med 138 150 kronor.

Universitetskanslern tillstyrker en höjning med 35 000 kronor och framhåller därvid, att utrustningen vid högskolans olika institutioner för undervisning och forskning på grund av bristande medelstillgång vore otillräcklig samt i vissa avseenden omodern och försliten. Kanslern understryker därjämte, att det enligt hans mening vore av stor vikt — icke minst ur undervisningens synpunkt — att den påbörjade materielanskaffningen kunde få fortsätta i skälighetsomfattning samt att han vid sin prövning av de framlagda äskandena ansett sig böra i första rummet tillstyrka anskaffning av sådan utrustning, som erfordrades för undervisningen på olika stadier. Med denna utgångspunkt beräknar kanslern det för nästa budgetår behövliga medelsbehovet till engångskostnader för materielanskaffning till 310 000 kronor enligt följande specifikation.

1. Institutet för försäkringsmatematik och matematisk statistik	6 850
2. Institutet för mekanik och matematisk fysik	4 450
3. Fysiska institutet	20 000
4. Kemiska övningslaboratoriet	18 000
5. Institutet för oorganisk och fysikalisk kemi	21 000
6. Institutet för organisk kemi och biokemi	21 000
7. Institutet för fysiologisk botanik	4 200
8. Institutet för morfologisk botanik	2 050
9. Professuren i experimentell zoologi och cellforskning	10 250
10. Geografiska institutet (naturgeografi)	6 150
11. Geologiska institutet	9 000
12. Mineralogiska institutet	11 000
13. Meteorologiska institutet	56 650
14. Stats- och rättsvetenskapliga avdelningen	7 100
15. Humanistiska biblioteket	71 000
16. Ekonomisk historia	1 000
17. Seminariet för klassisk fornknäskap och antikens historia	4 000
18. Seminariet för sociologi	700
19. Geografiska institutet (kulturgeografi)	2 050
20. Psykologiska institutet	10 000
21. Institutet för pedagogik och pedagogisk psykologi	10 000
22. Institutet för statistik	8 000
23. Fonetik	3 000
24. Kansliet och kassaförvaltningen	2 550

Summa kronor 310 000

I fråga om det för meteorologiska institutets vidkommande beräknade medelsbehovet till engångskostnader för materielanskaffning anför kanslern i huvudsak följande.

I skrivelse den 30 september 1953 har styrelsen hemställt, att ett belopp av 56 650 kronor måtte anvisas till inredning och utrustning av meteorologiska institutet, som nyligen kunnat inflytta i utvidgade lokaler. Av handlingarna i ärendet framgår, att institutet alltsedan hösten 1951 fungerade såsom ett internationellt forskningsinstitut. Under den gångna tvåårsperioden hade forskningsverksamheten koncentrerats kring uppgiften att utveckla metoder för numeriska prognoser med hjälp av moderna matematikmaskiner. Detta vore en forskningsuppgift av fundamental betydelse, som icke täcktes av verksamheten vid rikets övriga meteorologiska institutioner. Resultaten komme att göras tillgängliga för såväl den civila som den militära väderlekstjänsten. Man hade därjämte för avsikt att i nära samarbete med Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, lantbrukshögskolan och flygvapnets väderlekstjänst upptaga problem, som sammanhänge med molnfysik och nederbördens kemi. För dessa undersökningar hade vissa organisationer i U.S.A. ställt i utsikt att till institutet överlåta värdefull radarutrustning, varjämte en yngre forskare med specialutbildning i radarmeteorologi torde komma att kostnadsfritt ställas till förfogande. För inredning och viss laboratorieutrustning hade det varit nödvändigt att förskotta erforderliga medel ur vissa tillgängliga för helt andra ändamål avsedda forskningsanslag. De sakkunniga för upprättande i Stockholm av ett internationellt meteorologiskt forskningsinstitut har i skrivelse den 13 juni 1953 vitsordat, att verksamheten vid institutet under

de två senaste åren kraftigt utvecklats och vitsordat behovet av det begärda anslaget för inredning och utrustning av institutet. Jag tillstyrker att för angivna ändamål måtte för nästa budgetår anvisas ett belopp av 56 650 kronor.

Departementschefen. Denna utgiftspost, som för budgetåret 1952/53 var uppförd med 125 000 kronor, är för innevarande budgetår uppförd med 275 000 kronor, varav 150 000 kronor är avsedda för automatisering av högskolans telefonväxel. För nästa budgetår är jag icke beredd att förorda, att posten uppföres med högre belopp än 240 000 kronor. Av denna medelsanvisning beräknar jag 56 650 kronor för meteorologiska institutets behov. I övrigt torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av vederbörande myndigheter besluta om den närmare dispositionen av utgiftsposten.

6. Engångskostnader för byggnadsarbeten.

För innevarande budgetår har 2 175 000 kronor anvisats under denna rubrik, fördelade på följande sätt:

Inredning och utrustning av nybyggnad för humanistiska biblioteket samt flyttning av bibliotekets samlingar	50 000
Uppförande av nybyggnad för zootomiska institutet	1 400 000
Inredning och utrustning av nybyggnad för zootomiska institutet	350 000
Reparationsarbeten inom högskolans kanslibyggnad	75 000
Uppförande av nybyggnad för fysiska institutet	150 000
Anordnande av panncentral	150 000
Summa kronor	2 175 000

I *styrelsens* statförslag föreslås förevarande utgiftspost för nästa budgetår uppförd med 2 115 000 kronor. Därvid förutsättes, att medel under posten för nästa budgetår beräknas för följande ändamål, nämligen inredning och utrustning av nybyggnad för zootomiska institutet, reparationsarbeten inom högskolans kanslibyggnad, uppförande av nybyggnad för fysiska institutet, anordnande av panncentral och iordningställande av lokaler i gamla bergsskolan.

Kanslern förordar för sin del, att ifrågavarande utgiftspost för nästa budgetår upptages med 515 000 kronor och fördelas sålunda:

1. Inredning och utrustning av nybyggnad för zootomiska institutet	80 000
2. Reparationsarbeten inom högskolans kanslibyggnad	235 000
3. Uppförande av nybyggnad för fysiska institutet	100 000
4. Anordnande av panncentral	100 000
Summa kronor	515 000

Av handlingarna inhämtas bland annat följande.

1. Inredning och utrustning av ny byggnad för zootomiska institutet. För uppförandet i en första etapp av en ny huvudbyggnad för zootomiska institutet har för budgetåren 1952/54 anvisats tillhoppa 1 800 000 kronor eller det belopp, som beräknats erforderligt för ändamålet och som enligt uppgift från byggnadsstyrelsen anses komma att förslå därtill. Beträffande byggnadsföretaget torde i övrigt få hänvisas till propositionen 1952: 137 s. 76 ff. och propositionen 1953: 123 s. 25 f.

Till inredning och utrustning av nu ifrågavarande nybyggnad har för innevarande budgetår anvisats 350 000 kronor. Kostnaderna för berörda inredning och utrustning uppskattades i petita för innevarande budgetår till 600 000 kronor, varav 170 000 kronor beräknades kunna täckas med högskolans egna fondmedel. Högskolans anslagsbehov i detta avseende angavs därför till 430 000 kronor. För nästa budgetår beräknas sålunda en medelsanvisning av $(430\,000 - 350\,000) = 80\,000$ kronor erforderlig för ändamålet i fråga.

2. Reparationsarbeten inom kanslibyggnaden. Här för har för innevarande budgetår anvisats 75 000 kronor. En närmare redogörelse för reparationsarbetena i fråga har lämnats i propositionen 1953: 123, s. 25. Av denna redogörelse framgår bland annat, att den slutliga reparationskostnaden beräknats till sammanlagt minst 250 000 kronor. Denna kostnad uppskattas emellertid nu till 310 000 kronor, och ytterligare 235 000 kronor anses sålunda behövliga för slutförandet av de reparationsarbeten det här gäller. Kostnadsökningen motiveras med att det vid uppgörande av ritningar över lokalfördelningen visat sig nödvändigt att för vinnande av en rationell kontorsorganisation för kansliet och kassaförvaltningen utbygga ett korridorsystem i kanslibyggnadens nedre våning. Därjämte åberopas, att större delar av lokalerna än tidigare beräknats på grund av personalökningar måst ianspråktagas samt att särskilda utrymmen måst reserveras för den provisoriskt organiserade skrivbyråns behov. Vidare framhålles, att särskilda krav ur antikvarisk synpunkt gjort sig gällande vid planläggningen av den 250-åriga byggnadens restaurering.

3. Uppförande av nybyggnad för fysiska institutet. Här för har för innevarande budgetår anvisats 150 000 kronor. Såsom framgår av propositionen 1953: 123 (s. 25 f.) angavs kostnaderna för berörda nybyggnad i petita för innevarande budgetår till 2 950 000 kronor. För nästa budgetår hemställer *högskolan* om en medelsanvisning av 1 500 000 kronor till byggnadsföretaget i fråga. *Kanslern* anför: Enligt den plan för högskolans utbyggnad, för vilken närmare redogjorts i propositionen 1950: 165, sid. 26 ff., skulle nybyggnaden för institutet förläggas till kvarteret Vega, som enligt Kungl. Maj:ts beslut reserverats för högskolans framtida behov. Vid överläggningar under hand med representanter för byggnadsstyrelsen har emellertid framkommit, att det för ifrågavarande nybyggnad avsedda tomtområdet inom kvarteret är av så begränsad utsträckning, att mark icke torde stå till förfogande för en eventuell framtida utbyggnad av institutet. Från byggnadsstyrelsens sida har därför framförts förslag till förläggning av institutets nybyggnad å annan tomt, där jämväl behovet av mark för en framtida tillbyggnad skulle kunna tillgodoses. Byggnadsstyrelsen har åtagit sig att ingå i förhandlingar med stadens vederbörande myndigheter härom. — Enligt vad jag inhämtat pågår detaljplanering av ifrågavarande nybyggnad samt därmed förenat ritnings-

och konstruktionsarbete. Arbetet med en noggrann detaljplanering av inredning och utrustning av det nya institutet bör igångsättas snarast och pågå jämsides med ritnings- och konstruktionsarbetet för byggnaden. Detta synes mig särskilt viktigt med hänsyn till inplaceringen av fasta inredningsdetaljer och för detaljplaneringen av ledningsdragning i byggnaden. En omsorgsfull detaljplanering bidrager till att förkorta byggnadstiden och nedbringa kostnaderna. Med hänsyn till nu nämnda omständigheter är jag icke beredd tillstyrka, att det begärda beloppet anvisas för nästa budgetår. Däremot hemställer jag att ett belopp av 100 000 kronor anvisas för fortsatta arbeten med planering av ifrågavarande nybyggnad samt inredning och utrustning av densamma.

4. Anordnande av panncentral. För en för samtliga byggnader i kvarteret Vega samt för fastigheterna Kungstensgatan 45 och Drottninggatan 116 gemensam panncentral i gamla tekniska högskolan har för innevarande budgetår anvisats 150 000 kronor. Det totala medelsbehovet till ändamålet i fråga har beräknats till 350 000 kronor. För fortsatta arbeten under nästa budgetår å panncentralen anses ett belopp av 100 000 kronor erforderligt.

Departementschefen. Jag förordar, att återstoden av det för inredning och utrustning av zootomiska institutets nybyggnad beräknade beloppet eller 80 000 kronor nu anvisas. Då uppförandet av nyssnämnda nybyggnad ännu icke påbörjats och reparationsarbetena inom högskolans kanslibyggnad icke torde kunna genomföras, förrän sagda nybyggnad färdigställt, finner jag det tillräckligt, om för nästa budgetår anvisas 125 000 kronor till reparationsarbeten inom kanslibyggnaden. Någon ytterligare medelsanvisning till den planerade nybyggnaden för fysiska institutet anser jag icke nu påkallad. Jag tillstyrker däremot, att 100 000 kronor i enlighet med föreliggande förslag beräknas till fortsatta arbeten å den för bland annat samtliga byggnader i kvarteret Vega gemensamma panncentralen.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat bör förevarande utgiftspost uppföras med 305 000 kronor.

7. Pensioner och livräntor.

Denna utgiftspost är nu uppförd med förslagsvis 200 000 kronor och disponeras sålunda:

1. Huvudmansavgifter, <i>förslagsvis</i>	168 800
2. Pensioner och livräntor, <i>förslagsvis</i>	31 200
	Summa kronor 200 000

Styrelsen föreslår, att förevarande utgiftspost för nästa budgetår uppföres med 266 200 kronor. Därvid har medelsåtgången under delposten 1 beräknats till 235 000 kronor och medelsbehovet under delposten 2 till 31 200 kronor.

Kanslern tillstyrker styrelsens förslag.

Departementschefen. Med hänsyn till att jag endast i begränsad omfattning tillstyrkt styrelsens förslag om inrättande av nya pensionsberättigande tjänster, finner jag det tillräckligt, att ifrågavarande utgiftspost uppföres med 235 000 kronor, vilket innebär en höjning med 35 000 kronor.

Huvudstatens inkomstsida. Anslagsbehovet.

Högskolans styrelse har beräknat intäkterna — utöver statsbidrag och bidrag från Stockholms stad — sålunda (inom parentes anges förändringarna i förhållande till nu gällande huvudstat):

Avkastning från högskolans fonder	490 000	(+ 20 000)
Avgifter från de studerande	153 000	(— 12 000)
Hyror och arrenden	30 600	(— 1 300)
Bidrag från enskilt håll	35 600	(=)
Diverse inkomster	2 700	(— 200)

Avkastning från högskolans fonder. *Kanslern* tillstyrker den av styrelsen företagna uppräknningen av denna inkomstpost.

Avgifter från de studerande. *Styrelsen* har hemställt, att denna inkomstpost minskas med 12 000 kronor för att möjliggöra, att studerande vid högskolan befrias från terminsavgifter under den tid de innehar stipendium. *Kanslern* anser, att frågan om slopande av terminsavgifterna bör lösas för samtliga studerande i ett sammanhang och är därför icke beredd att tillstyrka styrelsens ifrågavarande förslag. Posten bör sålunda enligt kanslerns mening upptagas med oförändrat belopp, 165 000 kronor.

Hyror och arrenden. Bidrag från enskilt håll. Diverse inkomster. I fråga om dessa inkomstposter godtager *kanslern* styrelsens beräkningar och tillstyrker sålunda, att ifrågavarande poster för nästa budgetår uppföres med respektive 30 600, 35 600 och 2 700 kronor. Den beräknade inkomstminskningen under posterna Hyror och arrenden samt Diverse inkomster sammanhänger med att Sveriges förenade studentkårer och Stockholms studentkårers förbundsstyrelse, vilka tidigare förhyrt lokaler av högskolan, numera förflyttat större delen av sin verksamhet därifrån.

Departementschefen. Vad beträffar beräkningen av intäkterna — utöver statsbidrag och bidrag från Stockholms stad — godtager jag kanslerns förslag. Jag beräknar alltså inkomsterna utöver statsbidraget och bidraget från Stockholms stad sålunda:

Avkastning från högskolans fonder	490 000
Avgifter från de studerande	165 000
Hyror och arrenden	30 600
Bidrag från enskilt håll	35 600
Diverse inkomster	2 700
Summa kronor	723 900

Jag har i det föregående förordat, att huvudstatens utgiftssida skulle beräknas sålunda:

Avlöningar, <i>förslagsvis</i>	4 406 300
Bidrag till vissa institutioner	143 000
Omkostnader, <i>förslagsvis</i>	724 600
Materiel m. m.	570 000
Engångskostnader för materielanskaffning	240 000
Engångskostnader för byggnadsarbeten	305 000
Pensioner och livräntor, <i>förslagsvis</i>	235 000
Summa kronor	6 623 900

Anslagssumman skulle vid bifall till vad jag föreslagit komma att uppgå till (6 623 900 — 723 900 =) 5 900 000 kronor, varav Stockholms stads bidrag utgör maximibeloppet 1 200 000 kronor och statens bidrag återstoden eller 4 700 000 kronor. Förslagsanslaget till Bidrag till Stockholms högskola bör alltså uppföras med sistnämnda belopp, vilket innebär en anslagsminskning med 1 425 000 kronor.

Hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1954/55, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Stockholms högskola, som föranledes av vad jag i det föregående anfört;

b) godkänna följande huvudstat för Stockholms högskola att tillämpas under budgetåret 1954/55:

H u v u d s t a t.

Utgifter:

1. Avlöningar, <i>förslagsvis</i>	4 406 300
2. Omkostnader, <i>förslagsvis</i>	724 600
3. Materiel m. m.	570 000
4. Engångskostnader för materielanskaffning ..	240 000
5. Engångskostnader för byggnadsarbeten	305 000
6. Bidrag till vissa institutioner	143 000
7. Pensioner och livräntor, <i>förslagsvis</i>	235 000
Summa kronor	6 623 900

Inkomster:

1. Avkastning från högskolans fonder	490 000
2. Avgifter från de studerande	165 000
3. Hyror och arrenden	30 600
4. Bidrag från enskilt håll	35 600
5. Diverse inkomster	2 700
6. Bidrag från Stockholms stad	1 200 000
7. Bidrag från staten	4 700 000
Summa kronor 6 623 900	

c) till *Bidrag till Stockholms högskola* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 4 700 000 kronor.

10. Gemensamma universitetsändamål: Extra utgifter.

Den lönereglering för professorer m. fl., som genomfördes från och med budgetåret 1952/53 och som bland annat innebar inordnande under statens allmänna avlöningsreglemente av vissa dittills oreglerade befattningar, kom vid universiteten och vissa högskolor att medföra inkomstbortfall för olika fonder, nämligen reservfonder, docentstipendiefonder och forskarstipendiefonder. Med skrivelse den 6 februari 1953 har *universitetskanslern* framlagt förslag om samt äskat medel för budgetåret 1953/54 till beredande av ersättning åt lärosätena för detta inkomstbortfall och därvid samtidigt tagit upp frågan om anvisande överhuvudtaget av medel till oförutsedda behov vid universiteten och övriga under kanslern lydande lärosäten. Över kanslerns förslag har yttranden avgivits av *statskontoret* och *riksräkenskapsverket*. Sedermera har kanslern med skrivelse den 11 november 1953 äskat medel för ifrågavarande ändamål även för budgetåret 1954/55. Med anledning av kanslerns framställningar torde jag här först få redovisa, vilka fonder som är i fråga, deras ändamål och inkomster m. m.

R e s e r v f o n d e r. Vid vartdera av universiteten i Uppsala och Lund finnes en reservfond, vilken enligt bestämmelse i universitetsstatuterna (§ 142) må disponeras av universitetskanslern för tillfälliga behov och sådana på förhand ej bestämda ändamål, som avser undervisningens, studiernas och universitetets allmänna förkovran. Reservfondens inkomster utgjordes till och med utgången av budgetåret 1951/52 huvudsakligen av dels vissa besparingar å avlöningsmedel, dels vissa besparingar å docentstipendiemedel, dels ock vissa inkomster av universitetets egendomar. Vad angår avlöningsmedlen föreskrevs årligen i samband med fastställandet av avlöningsstat, att vissa besparingar å olika poster i staten skulle ingå till reservfonden. Dylika besparingar kunde uppkomma exempelvis då ledig befattning ännu icke hunnit besättas med ny innehavare.

Vid övriga kanslern underställda lärosäten finnes icke några reservfonder.

D o c e n t s t i p e n d i e f o n d e r. Enligt de vid löneregleringens genomförande gällande bestämmelserna beträffande universiteten och karolinska institutet skulle av de medel, som inbesparades å anslagsmedlen till docentstipendier, bildas docentstipendiefonder, vid karolinska institutet en fond och vid universiteten dylika fonder fördelade på sektioner och fakulteter. Om vid slutet av ett år fakultets eller sektionens docentstipendiefond visade sig överskjuta hälften av fakultetens eller sektionens andel i anslagsmedlen till docentstipendier, skulle överskottet tillföras vederbörande fakultets reservfond. Vid karolinska institutet skulle motsvarande överskott återgå till statsverket. Ur docentstipendiefond fick för undervisningens behov eller för uppmuntrande av vetenskaplig forskning utgå understöd till docent, som icke uppbar docentstipendium, eller ock till annan yngre vetenskapsidkare.

På motsvarande sätt, som nu angivits beträffande universiteten och karolinska institutet, skulle vid Stockholms högskola finnas tre och vid Göteborgs högskola en docentstipendiefond. Beträffande dessa fonder skulle i huvudsak gälla samma bestämmelser som i fråga om universitetens docentstipendiefonder.

Vid tandläkarhögskolorna finnes icke några docentstipendiefonder.

F o r s k a r s t i p e n d i e f o n d e r. Före nyssnämnda lönereglering utgick ur ett särskilt, för universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet — men däremot icke övriga här ifrågavarande högskolor — gemensamt riksstatsanslag medel till forskarstipendier. Enligt de för detta anslag gällande bestämmelserna skulle besparingar å forskarstipendier ingå till en för varje lärosäte bildad forskarstipendiefond, ur vilken efter kanslerns bestämmande finge utgå extra forskarstipendier.

Det inkomstbortfall, varom här är fråga, sammanhänger, som redan antytts, med löneregleringen. I och med att denna genomförts får nämligen besparingar å anslagsmedel, som för ett budgetår anvisats till befattningshavarnas avlöning, i motsats till vad som gällde dessförinnan, icke disponeras efter budgetårets utgång. Detta gäller även i fråga om besparingar å anslagsmedel, som anvisats till avlönande av docenter och forskardocenter, vilka numera i stället för docentstipendier uppbär lön som extra ordinarie tjänstemän. Följden har blivit, att docent- och forskarstipendiefonderna helt mist sina inkomster och därför försvinner, medan reservfonderna mist sina inkomster av besparade avlönings- och docentstipendiemedel. Sistnämnda fonders inkomster av egendoms- och skogsförvaltningen kvarstår däremot.

Frågan huruvida ersättning bör beredas universiteten och i förekommande fall övriga lärosäten för bortfallet av vissa inkomster till de angivna fonderna har berörts i olika sammanhang. Sålunda har 1948 års universitetslönekommitté, vars förslag låg till grund för löneregleringen för universitetsprofessorerna m. fl., uttalat, att skälig gottgörelse borde beredas universiteten för bortfallet av vissa till reservfonderna ingående inkomster. Även om det normala i fortsättningen borde vara, att vid de årliga anslagsäskandena erforderliga beräkningar gjordes av medelsbehovet för olika ändamål för kommande budgetår, syntes enligt kommittén anledning föreligga att överväga om icke i samband med löneregleringen för vartdera universitetet borde upptagas ett anslag för oförutsedda behov. Vad angår docent- och forskarstipendiefonderna borde uppmärksammas frågan om beviljande av erforderliga medel för ändamål, som tillgodosåges genom användande av dessa fonder. Det av kommittén ifrågasatta anslaget för oförutsedda behov syntes kommittén måhända kunna användas även för detta ändamål.

I propositionen 1952:137 uttalades, att det vore nödvändigt, att gottgörelse i en eller annan form bereddes för ifrågavarande inkomstbortfall. Någon erinran mot detta uttalande framställdes icke från riksdagens sida.

Kanslern framhåller, att det vid universiteten och med dem jämställda högskolor icke är möjligt att på förhand beräkna, till belopp fixera eller i tid utverka anvisande av medel för varje behov, som den fortlöpande snabba utvecklingen för med sig. Tillfälliga och oförutsedda behov kan inställa sig; förutsedda men ännu ej tillgodosedda behov kan icke längre utan men för verksamheten skjutas åt sidan. De vetenskapliga undervisnings- och forskningsanstalterna kan därför enligt kanslerns mening icke undvara ett visst rörelsekapital. I reservfonderna och i viss utsträckning även i docentstipendiefonderna har universiteten haft ett sådant kapital. Löne-regleringen för professorer m. fl. har emellertid, framhåller kanslern, till följd, att reservfondernas inkomster väsentligt minskas och att docent- och forskarstipendiefonderna upphör. De behov, som dessa fonder eller reservkassor haft att tillgodosä, kvarstår emellertid. Kanslern fortsätter:

För egen del vill jag starkt framhålla nödvändigheten av att universiteten och högskolorna till sitt förfogande har medel för att tillgodose för undervisningen och forskningen angelägna, tillfälliga eller oförutsedda behov. Universiteten och högskolorna bör således disponera medel för de ändamål, som angivits i 142 § universitetsstatuterna, nämligen tillfälliga behov och sådana på förhand ej bestämda ändamål, som avser undervisningens, studiernas och lärosätets allmänna förkovran. Därjämte bör till lärosätenas förfogande ställas särskilda medel för tillgodoseende av de ändamål, som hittills finansierats av docent- och forskarstipendiefonderna, nämligen dels tillfälliga undervisningsbehov och dels uppmuntrande av vetenskaplig forskning genom tilldelande av understöd åt docent, som icke uppbär docentlön, eller annan yngre vetenskapsidkare. De två ifrågasatta anslagen bör hållas klart isär beträffande användningen.

Vad angår sättet för beredande av ersättning har två möjligheter angivits: antingen enbart anvisande av riksstatsanslag som ersättning eller — i vad angår reservfonderna — anvisande av ett dylikt anslag i förening med ändring av nuvarande disposition av avkastningen av universitetens joregendomar.

Riksdagens revisorer har i 1949 års revisionsberättelse angående statsverket framlagt vissa synpunkter beträffande Uppsala universitets egendoms- och skogsförvaltning. Revisorerna har därvid erinrat, att universitetslönekommittén ifrågasatt, om icke det inkomstbortfall vid universiteten, varom nu är fråga, borde kompenseras med särskilda anslagsmedel för oförutsedda utgifter. Enligt revisorernas mening syntes emellertid denna fråga kunna lösas på ett smidigare sätt. Revisorerna påpekar nämligen, att årligen ett visst belopp överföres från Uppsala universitets egendoms- och skogsförvaltning till statens allmänna fastighetsfond och att enahanda förhållande råder beträffande Lunds universitet. Hinder föreligger enligt revisorernas mening uppenbarligen icke att minska nämnda överföringar,

så att reservfonderna i motsvarande mån tillföres medel som gottgörelse för inkomstbortfallet.

De av revisorerna angivna åtgärderna fann riksdagens *statsutskott* i sitt utlåtande 1950:177 förtjänta av det största beaktande.

I yttrande den 29 maj 1952 över universitetslönekommitténs betänkande har vidare *riksräkenskapsverket* utförligt behandlat frågan om utnyttjande av inkomsterna av universitetens egendomar som kompensation för ifrågasvarande inkomstbortfall. Riksräkenskapsverket har därvid uttalat, att de grunder för redovisningen av inkomsterna från universitetens egendomar, som fastställdes i samband med den från och med 1908 genomförda omläggningen beträffande regleringen av medelsanvisningen för universiteten, kan sägas fortfarande gälla för båda universiteten. Med denna omläggning får enligt ämbetsverket anses ha avsetts, att statsverket årligen från universitetens egendomar skulle tillföras ett belopp, motsvarande den genomsnittliga avkastningen av egendomarna. Det förhållandet att såväl i den år 1943 som i den år 1946 fastställda staten för Uppsala universitets egendoms- och skogsförvaltning upptagits betydande belopp som avsättning till reservfonden, får nämligen enligt riksräkenskapsverkets mening närmast betraktas som en under krigsåren tillkommen provisorisk anordning av tillfällig natur. I enlighet härmed skulle reservfonderna, sedan de icke längre skall tillföras några besparade anslagsmedel, komma att endast utgöra ett slags speciella budgetutjämningsfonder vid redovisningen av inkomsterna från egendomarna. Det kan därför enligt riksräkenskapsverket ifrågasättas, huruvida det icke skulle vara lämpligt att nu helt avveckla reservfonderna. Härigenom skulle ernås större likställighet i ekonomiskt avseende mellan de olika universiteten och högskolorna. Ur budgetteknisk synpunkt skulle det uppenbarligen innebära en fördel att slippa den komplicerade anordningen med reservfonder, vilken anordning icke blir mera lätthanterlig, om den i anledning av löneregleringen skall kombineras med anslag för oförutsedda behov.

Riksräkenskapsverket framhåller emellertid vidare, att man icke kan bortse från det förhållandet, att reservfonderna tillförts och fortfarande tillföres avsevärda belopp av egendomarnas inkomster. Sett ur universitetens synpunkt skulle en avveckling helt av reservfonderna, även om universiteten genom anvisning bereddes full gottgörelse för de inkomster, som nu tillföres reservfonderna från egendomarna, innebära en genomgripande förändring med vittgående konsekvenser. Sålunda skulle skäl knappast längre föreligga att låta egendomarnas förvaltning kvarligga hos universiteten.

Därest förvaltningen av universitetens egendomar anses alltjämt bära handhas av universiteten, bör enligt riksräkenskapsverkets mening universitetens direkta ekonomiska intresse av denna förvaltning i fortsättningen vara minst detsamma som för närvarande. Det kan, anför ämbetsverket

vidare, till och med ifrågasättas, huruvida man icke bör öka detta intresse genom att låta universiteten helt behålla inkomsterna från egendomarna. De ytterligare inkomster, som härvid kommer att tillföras reservfonderna, bör i så fall i första hand anses innefatta gottgörelse för inkomstbortfallet i anledning av löneregleringen, och i den mån de överstiger vad som erfordras för detta ändamål, får anslagsanvisningen å riksstaten i motsvarande grad nedsäckas.

Riksräkenskapsverket har med det anförda icke avsett att taga ståndpunkt till frågan, huruvida reservfonderna i fortsättningen bör bibehållas eller ej. Riksräkenskapsverket finner det emellertid nödvändigt, att denna fråga, efter särskild utredning, upptages till prövning i samband med behandlingen av frågan om gottgörelse för inkomstbortfallet för reservfonderna i anledning av löneregleringen. Skulle reservfonderna härvid befinnas böra bibehållas, borde frågan om regleringen av inkomsterna från universitetens egendomar mot reservfonderna bli föremål för särskild omprövning.

I fråga om beviljande av medel för de ändamål, som för närvarande tillgodoses genom anlitande av docent- och forskarstipendiefonder, har riksräkenskapsverket uttalat, att dessa medel för universitetens del, om gottgörelse för inkomstbortfallet beträffande reservfonderna bereddcs därigenom att anslag anvisades för oförutsedda behov, kunde inräknas i dylika anslag. Skulle gottgörelse däremot beredas genom ianspråktagande av statsverkets inkomster från egendomarna, borde ersättningen för avsättningarna till docent- och forskarstipendiefonderna i första hand regleras i samma ordning. För karolinska institutets del kunde det emellertid endast bli fråga om medelsanvisning å riksstaten.

I yttrande den 12 mars 1953 över kanslerns framställning av den 6 februari 1953 har riksräkenskapsverket efter ytterligare överväganden kommit till den uppfattningen, att frågan, huruvida reservfonderna bör bibehållas eller ej, bör bedömas uteslutande med hänsyn till hur förvaltningen av universitetens egendomar skall vara anordnad. Anförtros förvaltningen åt domänverket, bör inkomsterna från egendomarna gå till domänverkets fond och reservfonderna avvecklas. Skall förvaltningen åter kvarligga hos universiteten, bör dessas direkta ekonomiska intresse av förvaltningen i fortsättningen vara minst detsamma som för närvarande, och reservfonderna, vilka enligt riksräkenskapsverkets mening utgör den lämpligaste formen för tillskapande av ett sådant intresse, bör då bibehållas. Vilket av de två angivna alternativen som representerar den mest rationella, effektiva och ekonomiska formen av förvaltning, torde kunna avgöras först efter en närmare utredning. Därest denna utredning ger vid handen, att förvaltningen av egendomarna bör kvarligga hos universiteten och att reservfonderna alltså bör bibehållas, bör universiteten enligt riksräkenskapsverkets mening få helt behålla inkomsterna av egendomarna. För Uppsala universitets del

kunde detta med hänsyn till inkomsternas storlek komma att medföra, att medelsanvisningen å riksstaten borde skäras ned.

Professor emeritus A. Hadding, vilken på särskilt uppdrag verkställt en utredning angående frågan om inkomstbortfallet, har ansett, att som compensation för detta i första hand bör användas inkomsterna av universitetens egendomar och att därför de årliga inbetalningarna till statens allmänna fastighetsfond från egendomsförvaltningarna vid universiteten bör upphöra. För Lunds universitets del bör enligt utredningsmannen därutöver anvisas ett riksstatsanslag. För karolinska institutet, medicinska högskolan i Göteborg samt Stockholms och Göteborgs högskolor anser utredningsmannen statsanslag erforderliga både för att täcka behov av den art, som vid universiteten brukat tillgodoses genom anlitande av reservfonderna, och behov av den art, som brukat tillgodoses genom anlitande av docent- och forskarstipendiefonderna. För tandläkarhögskolorna räknar utredningsmannen däremot med statsanslag endast för reservfondsändamål.

Kanslern ansluter sig i princip till vad utredningsmannen anfört och understryker samtidigt angelägenheten av att de under hans inseende stående lärosätena blir försedda med tillräckliga medel för att möta tillfälliga eller oförutsedda behov och för understöd av yngre vetenskapsidkare. Frågan om det härför erforderliga medelsbehovet sammanhänger enligt kanslern intimt med medelstillelningen å övriga för lärosätena anvisade anslag. Enligt kanslerns mening är materiel- och nyanskaffningsanslagens otillräcklighet särskilt ägnad att ingiva bekymmer. Kanslern biträder vidare riksräkenskapsverkets åsikt, att frågan om reglering av inkomsterna från universitetens egendomar mot reservfonderna bör bli föremål för särskild prövning. I avvaktan på resultatet av en dylik prövning anser han det emellertid nödvändigt, att medel anvisas för reservfonds- och docentstipendiefondsändamål. Provisoriskt räknar kanslern med ett mindre medelsbehov än utredningsmannen och ifrågasätter icke nu någon ändring beträffande inlevereringen till statens allmänna fastighetsfond av viss del av avkastningen av universitetens egendomar.

För att möjliggöra en bedömning av den ekonomiska betydelsen av inkomstbortfallet — och därmed av behovet av ersättningsmedel och överhuvudtaget av medel för oförutsedda behov — må här meddelas vissa av kanslern lämnade uppgifter för budgetåren 1947/52 angående de inkomster, som influtit till reservfonderna samt docent- och forskarstipendiefonderna, ävensom angående summan av de årliga anslagsbeloppen ur reservfonderna. Dessa uppgifter har såsom framgår av sammanställningarna i vissa avseenden kompletterats med uppgifter för budgetåren 1942/47.

	Reservfondernas inkomster				Summa beviljade anslag
	Lönemedel	Docent-stipendie-medel	Inkomster från egen-domsför-valtningen	Övriga inkomster ¹	
<i>Uppsala universitet:</i>					
1942/43	21 337	—			
1943/44	30 006	—			
1944/45	17 275	—			
1945/46	12 591	—			
1946/47	42 883	—			
1947/48	145 088	56 541	260 062	50	285 000
1948/49	89 247	75 977	70 070	29 251	235 000
1949/50	69 577	8 144	87 373	—	277 500
1950/51	7 176	—	129 419	5 685	233 500
1951/52	54 239	—	302 874	89 311	398 500
<i>Lunds universitet:</i>					
1942/43	20 286	—			
1943/44	27 546	—			
1944/45	25 705	—			
1945/46	26 054	—			
1946/47	69 957	—			
1947/48	209 835	125 682	79 825	2 333	199 480
1948/49	115 423	173 165	86 333	6 558	277 569
1949/50	43 095	45 114	100 610	15 188	358 503
1950/51	29 722	21 585	99 200	10 109	331 110
1951/52	31 456	1 862	101 872	8 014	160 604

¹ Avser i huvudsak återbetalningen av anslag, som utdelats ur fonden med återbetalnings-skyldighet.

	Docentstipendiefondernas inkomster				
	Uppsala universitet	Lunds universitet	Karolinska institutet	Stockholms högskola	Göteborgs högskola
1942/43	23 222	36 270	9 366		
1943/44	33 675	40 066	9 000		
1944/45	38 681	38 984	5 982		
1945/46	27 665	29 909	10 711		
1946/47	156 923	158 315	12 186		
1947/48	173 047	125 416	68 018		
1948/49	172 395	73 267	31 137		
1949/50	179 994	137 032	34 276	55 327	7 470
1950/51	126 085	136 759	15 732	52 486	11 042
1951/52	77 503	135 206	25 579	44 746	18 286
Medeltal för åren 1942/46 och 1949/52	84 902	78 436	17 722		

	Forskarstipendiefondernas inkomster		
	Uppsala universitet	Lunds universitet	Karolinska institutet
1942/43	3 460	545	—
1943/44	1 749	2 333	—
1944/45	—	—	4 666
1945/46	4 345	2 333	—
1946/47	15 112	7 053	6 150
1947/48	—	—	—
1948/49	5 345	—	5 681
1949/50	2 757	—	12 300
1950/51	5 785	—	4 430
1951/52	8 513	2 380	—

De ändamål, för vilka anslag beviljats ur reservfonderna under budgetåren 1950/52, framgår av följande sammanställning, i vilken beloppen avrundats till 500 kronor:

	Uppsala universitet			Lunds universitet		
	1950/51	1951/52	1952/53	1950/51	1951/52	1952/53
1. Instrument och apparatur	69 500	141 000	206 500	88 500	32 500	13 500
2. Förstärkning av materielanslaget (även litteratur, bokbindning, mikrofilm)	77 500	114 500	126 500	161 000	65 000	58 500
3. Inventarier, inredning, lokalhyra . .	49 500	65 500	40 000	32 000	16 000	37 500
4. Avlöningar åt tillfällig personal och för speciella uppdrag	10 000	17 500	34 500	12 500	11 000	12 000
5. Arvoden för kurser m. m.	5 000	11 500	15 500	16 500	15 500	4 000
6. Diverse	22 000	48 500	6 000	20 500	20 000	8 000
	233 500	398 500	429 000	331 000	160 000	133 500

Framhållas må vidare, vilket även riksräkenskapsverket påpekat, att lö-neregleringen även föranlett upphörande av de s. k. ålderstilläggsfonderna. Detta innebär, att de tillskott till bestridande av kostnaderna för ålderstill-lägg, som över ålderstilläggsfonderna tillförts respektive universitets avlö-ningsanslag från reservfonden samt skogsförvaltningen vid universitetet i Uppsala och jordbruksförvaltningen vid universitetet i Lund, bortfallit. I detta avseende har lö-neregleringen medfört en vinst för universiteten i stället för ett inkomstbortfall. Posten »Inkomst från ålderstilläggsfonden» var för budgetåret 1951/52 i Uppsala universitets avlöningsstat uppförd med 14 785 kronor och i Lunds universitets avlöningsstat med 4 300 kronor.

Årsbehovet av »reservfondsmedel» har av *utredningsmannen Hadding*, såväl för universiteten som för de här avsedda lärosäten, som icke har någ-

ra reservfonder, beräknats till 3 procent av årsbudgeten, exklusive engångsanslag, för tandläkarhögskolorna dock endast till 1½ procent.

Med utgångspunkt i medeltalet av de belopp, som under budgetåren 1947—52 utgått som anslag ur docentstipendiefonderna vid universiteten i Uppsala och Lund, har utredningsmannen vidare — efter en justering med hänsyn till penningvärdets fall — beräknat, att tio procent av de för budgetåret 1952/53 vid varje lärosäte befintliga docentstipendiebeloppen vore vad som erfordrades som ersättning för docentstipendiefonderna. För karolinska institutet, medicinska högskolan i Göteborg samt Stockholms och Göteborgs högskolor har utredningsmannen ansett samma procenttal vara tillämpligt, varvid man dock borde förutsätta fullt utbyggd docentorganisation vid de tre sistnämnda högskolorna, d. v. s. ett icke oväsentligt högre antal docenter än som verkligen funnits. För tandläkarhögskolorna, där några docentbefattningar icke finnes, har utredningsmannen icke räknat med något medelsbehov för docentstipendieändamål.

De av utredningsmannen beräknade beloppen och sättet för deras anvisande framgår av följande sammanställning.

Lärosäte	Medel som erfordras för ändamål av den art, som reservfonderna tillgodoser,		Medel som erfordras för ändamål av den art, som docentstipendiefonderna tillgodosett,	
	att utgå av egendomsförvaltningens medel	att utgå ur anslag å riksstaten	att utgå av egendomsförvaltningens medel	att utgå ur anslag å riksstaten
Uppsala universitet	240 000	—	160 000	—
Lunds universitet	170 000	170 000	—	160 000
Karolinska institutet	—	145 000	—	30 000
Medicinska högskolan i Göteborg .	—	55 000	—	16 000
Stockholms högskola	—	215 000	—	70 000
Göteborgs högskola	—	45 000	—	36 000
Tandläkarhögskolan i Stockholm ..	—	40 000	—	—
Tandläkarhögskolan i Malmö	—	40 000	—	—
Summa kronor	510 000	710 000	160 000	312 000

Utredningsmannen har förutsatt, att de årliga inbetalningarna till statens allmänna fastighetsfond från egendomsförvaltningarna vid universiteten i Uppsala och Lund, 250 000 kronor respektive 50 800 kronor skall upphöra.

Kanslern erinrar i fråga om reservfonderna vid universiteten i Uppsala och Lund dels om att en betydande del av dessa fonders inkomster under budgetåren 1949/51 använts till instrument och apparatur samt till inventarier och inredning, dels om att för budgetåret 1952/53 vid vardera universitetet anvisats ett nytt reservationsanslag av 200 000 kronor till Nyanskaffning av apparater m. m., som delvis ersatt under senare år uppförda

anslag till Engångsanslag till vissa vetenskapliga institutioner. Införandet av nyssnämnda två nya reservationsanslag, vilka även för innevarande budgetår utgår med 200 000 kronor, och deras avpassande till belopp av skälig storleksordning bör enligt kanslerns mening i viss utsträckning kunna kompensera universiteten för inkomstminskningen å reservfonderna. En justering uppåt av universitetens materielanslag anses vidare kunna tjäna samma ändamål, varjämte ett frångående av nu gällande ordning med en årlig avsättning till statens allmänna fastighetsfond av viss del av inkomsterna från universitetens egendoms- och skogsförvaltningar enligt kanslerns mening *framdeles* bör kunna tillföra reservfonderna medel av sådan storleksordning, att därmed kan tillgodoses de ändamål, som avses i 142 § universitetsstatuterna.

För karolinska institutet, Stockholms och Göteborgs högskolor, medicinska högskolan i Göteborg samt tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö, vilka icke har några reservfonder men för vilka enligt kanslerns mening behov av reservmedel också föreligger, anser kanslern, att detta behov bör tillgodoses dels genom årliga anslag härför, dels genom en justering uppåt av materielanslagen, dels ock genom höjning av anslagen till Nyanskaffning av apparater och motsvarande anslag.

I fråga om ersättning för docentstipendiefonder uttalar kanslern, att kostnader för undervisning av mera stadigvarande natur enligt hans mening icke bör belasta dylika fonder utan tillgodoses genom inrättande av härför erforderliga befattningar eller höjning av kursanslagen. De medel, som kan komma att anvisas som ersättning för de hittillsvarande docentstipendiefonderna, bör enligt kanslerns mening avses för den uppgift, som ursprungligen tillkommit fonderna. Kanslern erinrar om av honom framlagda förslag om höjningar av vederbörliga avlöningsanslag med hänsyn till att kostnaderna för viss undervisning av permanent karaktär under senare år bestritts av medel från docentstipendiefonderna. Vid en allmän uppräknings av avlöningsanslagen enligt dessa förslag bör enligt kanslerns mening de medel, som anvisas som ersättning för docentstipendiefondsmedlen, kunna i viss mån reduceras i förhållande till vad utredningsmannen föreslagit.

Vid sin beräkning av behovet av medel som ersättning för bortfallet av inkomster till reservfonderna samt för docentstipendiefonderna utgår kanslern från följande förutsättningar, nämligen

att avkastningen av egendoms- och skogsförvaltningen vid universitetet i Uppsala kan beräknas till lägst 500 000 kronor årligen och avkastningen av Lunds universitets egendomar till 170 000—190 000 kronor årligen,

att till statens allmänna fastighetsfond tills vidare skall liksom hittills från universitetens egendomsförvaltningar inlevereras 250 000 kronor för Uppsala universitet och 50 800 kronor för Lunds universitet,

att behovet av medel för ifrågavarande båda ändamål — reservfonds-

och docentstipendiefondsändamål — vid ettvart av universiteten uppgår till 250 000 kronor,

att något statsanslag för ändamålen därför icke för närvarande erfordras för Uppsala universitet samt

att några besparingar å docentstipendiefonderna icke kommer att föreligga vid utgången av innevarande budgetår.

För Uppsala universitet räknar kanslern med att av det disponibla beloppet av avkastningen från egendoms- och skogsförvaltningen, nämligen (500 000 — 250 000 =) 250 000 kronor, ett belopp av 80 000 kronor skall avses för de ändamål, som hittills tillgodosetts av docentstipendiefonder, och återstoden ingå till reservfonden.

För Lunds universitet och övriga ifrågavarande lärosäten räknar kanslern med att ett anslag av statsmedel av 466 000 kronor erfordras för nästa budgetår. Beloppet förutsattes fördelat på följande sätt.

	För ändamål, som avses i 142 § universitetsstatuterna	För ändamål, som hittills tillgodosetts av docentstipendiefonder	Summa
Lunds universitet	50 000	80 000	130 000
Karolinska institutet	71 000	15 000	86 000
Göteborgs universitet:			
medicinska fakulteten	30 000	10 000	40 000
filosofiska fakulteten	25 000	10 000	35 000
Stockholms högskola	105 000	30 000	135 000
Tandläkarhögskolan i Stockholm	20 000	—	20 000
» » Malmö	20 000	—	20 000
Summa kronor	321 000	145 000	466 000

Kanslern föreslår slutligen, att anvisade medel skall ställas till vederbörande läroanstalts förfogande att efter beslut i varje särskilt fall av kanslern användas för därmed avsedda ändamål.

Statskontoret finner en medelsanvisning av den omfattning, utredningsmannen tänkt sig, helt utesluten och är ej heller berett godtaga det av kanslern förordade reducerade beloppet. Statskontoret finner dock en viss medelsanvisning erforderlig och anför följande.

Ämbetsverket vill härvid främst peka på den möjlighet till kompensations för inkomstminskningen, som ligger däri, att å riksstaten beräknas medel även för sådana utgifter, som hittills regelmässigt belastat reserv- och stipendiefonderna. Denna utväg har, såsom också framgår av universitetskanslerns utredning, för övrigt redan i viss mån utnyttjats. Under åttonde huvudtiteln finnes sålunda uppförda anslag, vilka i ej oväsentlig mån torde komma att kompensera inkomstbortfallet å reservfonderna. Exempelvis må erinras om de anslag å för närvarande tillhopa 400 000 kronor, vilka för universitetens del uppförts till nyanskaffning av appara-

ter m. m. Även sådana behov, vilka tidigare tillgodosetts med medel ur stipendiefonderna, har vid anslagsberäkningen beaktats. I 1953 års statsverksproposition har departementschefen — under erinran om att docentstipendiefonderna upphört — för möjliggörande av ej obetydliga personalförstärkningar tillstyrkt en uppräknings av universitetens avlöningsanslag. Nämda i kompensera syfte vidtagna åtgärder måste enligt statskontorets mening tillmätas avsevärd betydelse vid prövningen av universitetskanslerns förslag. Då emellertid vid universiteten och de med dem jämförda högskolorna torde förefinnas behov av vissa medel för täckande av oförutsedda kostnader för sådana på förhand ej bestämda ändamål, som avser undervisningens, studiernas och universitetens allmänna förkovran, vill statskontoret icke motsätta sig, att medel i viss utsträckning ställas till förfogande härför.

Vad angår formerna för en medelsanvisning och storleken av de erforderliga anslagsmedlen uttalar statskontoret i huvudsak följande.

Statskontoret måste för sin del bestämt hävda, att åtskillnad icke bör göras mellan reservfonds- och docentstipendieändamål. Ej heller anser ämbetsverket, att de sålunda av staten anvisade medlen bör ställas till universitetens och ifrågavarande högskolors disposition, utan finner övervägande skäl tala för att å riksstaten uppföres ett gemensamt reservationsanslag för ifrågavarande ändamål, att utbetalas förslagsvis av statskontoret — efter beslut av universitetskanslern i varje särskilt fall.

Beträffande därefter frågan om storleken av en sådan medelsanvisning kan givetvis olika synpunkter göras gällande, beroende främst på i vilken mån hänsyn anses böra tagas till de åtgärder, som enligt vad som framgår av det tidigare anförda redan vidtagits för att kompensera inkomstbortfallet. För övrigt bör uppmärksammas, att med den utformning kanslern givit förslaget, det icke endast är fråga om kompensationsåtgärder utan att framställningen även avser att försätta högskolorna — vilka icke hittills haft någon motsvarighet till universitetens reservfonder — i ett betydligt gynnsammare läge än tidigare. Mot de föreliggande beräkningarna kan vidare riktas den anmärkningen, att dessa grundar sig på en tidsperiod, som i fråga om inkomstillflödet varit onormalt gynnsam, beroende främst på det rikliga tillflödet av docentstipendiemedel i samband med upprustningen av universiteten men även — särskilt beträffande Uppsala — på de höga virkespriserna.

Mot bakgrunden av det anförda vill statskontoret för sin del förorda, att anslaget avväges med utgångspunkt från den genomsnittliga besparing per år å avlöningsanslagen, som tillförts reservfonderna vid universiteten. Däremot anser ämbetsverket, av skäl som i det föregående utvecklats icke tillräcklig anledning föreligga att vid sidan härav beräkna någon särskild »kompensation» för de inkomster, som tillförts docentstipendiefonderna. Därest summan av de för en tioårsperiod uträknade medeltalen av angivna besparingar sättes i relation till summan av de för budgetåret 1952/53 för universiteten anvisade avlöningsanslagen, erhålles en procentsats på 0,7. Om man utgår ifrån, att den sålunda framräknade procentsatsen kan tillämpas även vid uppskattningen av medelsbehovet vid de övriga läroanstalterna, kommer det totala behovet i princip att uppgå till i avrundat belopp 210 000 kronor med följande fördelning.

Uppsala universitet	60 000
Lunds universitet	56 000
Karolinska institutet	24 000
Medicinska högskolan i Göteborg	9 000
Stockholms högskola	24 000
Göteborgs högskola	8 000
Tandläkarhögskolan i Stockholm	15 000
Tandläkarhögskolan i Malmö	14 000
Summa kronor	210 000

Departementschefen. Vid genomförandet av 1952 års lönereglering för universitetsprofessorer m. fl. stod det klart, att denna som en konsekvens skulle få ett visst inkomstbortfall för reservfonderna samt medföra att docent- och forskarstipendiefonderna helt upphörde. Samtidigt framstod det som naturligt, att denna för lärosätena ogynnsamma ekonomiska verkan av löneregleringen i någon form borde utjämnas. Vid min anmälan i propositionen 1952:137 av vissa anslagsfrågor beträffande universiteten m. m. uttalade jag också, att det vore nödvändigt, att gottgörelse i en eller annan form bereddes för ifrågavarande inkomstbortfall. Den uppfattning, som jag därvid gav uttryck åt, föranledde icke någon invändning från riksdagens sida.

När universitetskanslern nu tagit upp frågan om ersättning för inkomstbortfallet, har han satt in den i ett större sammanhang, i det han samtidigt behandlat spørsmålet om anvisande av medel för oförutsedda behov vid samtliga under honom lydande läroanstalter. Även jag anser, att nämnda fråga icke bör behandlas som ett isolerat problem utan att det är lämpligt att samtidigt pröva huruvida behov föreligger av anslagsmedel till oförutsedda utgifter vid universiteten och med dem jämnställda högskolor.

Kanslern har kraftigt betonat, att det vid de angivna lärosätena finnes behov av ett visst rörelsekapital. Det är, framhåller han, icke möjligt att på förhand beräkna, till belopp fixera eller i tid utverka anvisande av medel för varje behov, som den fortlöpande snabba utvecklingen för med sig, eller för tillfälliga och oförutsedda behov, som kan inställa sig.

Den av kanslern sålunda uttalade uppfattningen kan jag ge min fulla anslutning. Klart är nämligen även enligt min mening, att vid universiteten och högskolorna bör finnas medel till extra utgifter av olika slag. De ändamål, jag härvid särskilt tänker på, är de, som angives i § 142 universitetsstatuterna, nämligen tillfälliga behov och sådana på förhand ej bestämda ändamål, som avser undervisningens, studiernas och lärosätets allmänna förkovran, samt de, för vars tillgodoseende docentstipendiefonderna enligt meddelade bestämmelser främst varit avsedda, nämligen tilldelande för undervisningens behov eller för uppmuntrande av vetenskaplig forskning av understöd åt oavlönad docent eller annan yngre vetenskapsidkare.

Universitetet i Uppsala har sedan gammalt betydande inkomster av för-

valtningen av universitetets jord- och skogsegendomar, och på motsvarande sätt har universitetet i Lund icke obetydliga inkomster av jordegendom. Viss del av avkastningen av egendomsförvaltningen vid vartdera universitetet skall emellertid, som framgått av det föregående, inlevereras till statens allmänna fastighetsfond. Riksräkenskapsverket har i ärendet föreslagit en utredning av frågan om hur förvaltningen av universitetens egendomar lämpligen bör vara anordnad — om den alltjämt bör handhas av universiteten eller om den bör anförtros åt domänverket — samt uttalat, att resultatet av denna utredning borde vara avgörande för frågan om reservfondernas ställning. Därest egendomsförvaltningen ansåges böra ligga kvar hos universiteten, borde reservfonderna vara kvar och i så fall borde enligt riksräkenskapsverkets mening frågan om regleringen av inkomsterna från universitetens egendomar mot reservfonderna bli föremål för en särskild prövning. Ämbetsverket har räknat med att en dylik prövning borde ge till resultat, att universiteten finge behålla hela avkastningen av egendomarna och att för Uppsala universitets del i stället, med hänsyn till storleken av egendomsavkastningen, en viss minskning av medelsanvisningen å riksstaten borde ske.

I anledning av förslaget om en utredning av den lämpligaste formen för egendomsförvaltningen vid universiteten vill jag erinra om att statsutskottet vid 1950 års riksdag — vilket riksräkenskapsverket också omnämnt — på förekommen anledning uttalade, att utskottet icke funnit sig böra föreslå någon principiell ändring i sättet för egendomsförvaltningen vid universitetet i Uppsala, vilken därför förutsattes böra ligga kvar hos universitetet. Riksdagen gjorde icke någon erinran mot detta utskottets uttalande. För egen del anser jag det icke vara erforderligt att i detta sammanhang taga ställning till den av riksräkenskapsverket ånyo aktualiserade frågan angående egendomsförvaltningen.

Universitetskanslern har i likhet med riksräkenskapsverket ansett frågan om regleringen av inkomsterna från egendomsförvaltningarna mot reservfonderna böra särskilt prövas. I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har han emellertid provisoriskt räknat med att samma belopp som hittills borde inlevereras till statens allmänna fastighetsfond från ettvar av universiteten. För egen del anser jag, att frågan om regleringen av egendomarnas avkastning mot reservfonderna icke bör upptagas i detta sammanhang. Vid min bedömning av frågan om hur stora medel, som bör ställas till förfogande för extra-utgiftsändamål vid universiteten och i vilken form detta bör ske, utgår jag därför från att av egendomsavkastningen vid universiteten i Uppsala och Lund — vilken beräknats icke komma att underlaga ett nettobelopp av 500 000 kronor per år i Uppsala, respektive beräknats till 170 000—190 000 kronor per år i Lund — samma belopp som hittills bör inlevereras till fastighetsfonden.

Universitetskanslerns ställningstagande till frågan om medelsbehovet kan

sägas innebära, att man enligt hans uppfattning icke kan nöja sig med att göra en beräkning av inkomstbortfallets storlek och därav sluta sig till behovet av medel både vid de lärosäten, där inkomstbortfall förekommit, och de där så ej varit fallet. Kanslerns mening är nämligen, att hänsyn måste tagas även till de förändringar i fråga om medelsanvisningen å riksstaten, som skett i samband med och efter inkomstbortfallet. Genom tillkomsten av nya anslag och höjning av redan befintliga sådana har ju nämligen i viss utsträckning medel anvisats för sådana ändamål, till vilka tidigare utgått medel ur reservfonder och docentstipendiefonder. En del av det föreliggande medelsbehovet synes enligt kanslern böra tillgodoses genom att man tar ytterligare steg på denna väg. Därutöver anser kanslern särskilda anslagsmedel erforderliga.

Den uppfattning av det föreliggande läget, som kanslern givit uttryck åt, kan jag helt ansluta mig till. Jag vill därutöver i likhet med statskontoret uttala, att en beräkning av inkomstbortfallet, som grundar sig på siffror från budgetåren 1947/52, knappast kan vara rättvisande, eftersom inkomsterna till reserv- och docentstipendiefonderna under vissa av dessa år av olika skäl var onormalt stora. Framhållas må också den avlastning för universitetens reservfonder, som bortfallet av ålderstilläggsfonderna inneburit.

Vid min bedömning av medelsbehovet för extra-utgiftsändamål vid universitetet i Uppsala har jag kommit till den uppfattningen, att storleken av de inkomstmedel, som inflyter till reservfonden, gör, att någon särskild medelsanvisning för ändamålet icke nu bör ifrågasättas.

Vad angår övriga lärosäten, nämligen universitetet i Lund, karolinska institutet, Stockholms högskola, universitetet i Göteborg samt tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö anser jag mig böra föreslå anvisande av sammanlagt 300 000 kronor. Vid beräkningen av detta belopp, har jag tagit hänsyn till de medel, som kan beräknas inflyta till universitetet i Lund som avkastning av detta universitets jordegendomar.

Nämnda belopp av 300 000 kronor, torde böra anvisas under ett nytt reservationsanslag med rubriken *Gemensamma universitetsändamål: Extra utgifter*. Anslaget bör disponeras av universitetskanslern och i sin helhet vara avsett för samtliga de ändamål, som jag härförut angivit. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om en eventuell fördelning av anslaget helt eller delvis på särskilda, för de olika lärosätena avsedda poster.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Gemensamma universitetsändamål: Extra utgifter* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

11. Utrustning för centrifuganläggning vid karolinska mediko-kirurgiska institutets fysiologiska institution.

Till sagda ändamål har för budgetåren 1950/52 anvisats reservationsanslag om sammanlagt 357 500 kronor. Nämnada anläggning är avsedd för den flygmedicinska forskningen vid flyg- och navalmedicinska nämndens avdelning vid fysiologiska institutionen. *Flyg- och navalmedicinska nämnden* hemställer nu om ett ytterligare anslag för ändamålet av 155 000 kronor. Anledningen härtill är, att den ursprungliga medelsanvisningen, som grundade sig på kostnadsberäkningar gjorda år 1949, på grund av prisstegringar visat sig helt otillräcklig. Det nu äskade beloppet anses erforderligt för att färdigställa centrifugen i driftsdugligt skick. Nämnden anför följande.

Den för centrifuganläggningen erforderliga utbyggnaden av karolinska institutets fysiologiska institution har nu genom byggnadsstyrelsens försorg färdigställts så långt, att inflyttning delvis kunnat ske. Viss mindre del av utrustningen för centrifuganläggningen, som beställts och nyligen levererats, har ställts upp i den nya byggnaden. Andra delar av centrifugen har beställts men ännu icke kunnat levereras. Slutligen återstår vissa beställningar, som ännu icke kunnat göras, emedan de allmänna prisstegringarna medfört, att det anslagna beloppet, 357 500 kronor, kommer att tagas i anspråk av redan utlagda beställningar. För färdigställandet av centrifugen erfordras sålunda nu en medelsförstärkning.

År 1949 beräknades de för själva centrifugen erforderliga kostnaderna sålunda:

Centrifugarm jämte kabin	100 000
Axel, kuggväxel, nödbromsanordning samt anordningar för manövrering av centrifugen, anordningar för överföring av mätströmmar från kabin till registreringsrum m. m.	185 500
Elektromotoraggregat	37 000
Fysiologisk mät- och registreringsapparat	35 000

Summa kronor 357 500

Det sålunda beräknade kostnadsbeloppet baserade sig på prisläget i juli 1949. Under tiden fram till april 1953, för vilken period kommerskollegii indexvariationer för material och arbete finnes tillgängliga, har avsevärda prisstegringar inträffat. Eftersom träffade leveransavtal med ASEA och Flygvapnets centrala verkstäder i Västerås innehåller reservationer för dylika kostnadsökningar och arbetet dessutom i vissa delar måste utföras på löpande räkning, har dessa prisstegringar nödvändigtvis medfört, att kostnaderna för centrifugen blir högre än som ursprungligen beräknats. Totalt beräknas kostnadsstegringen uppgå till 43,3 procent av det ursprungligen begärda beloppet 357 500 kronor, eller 154 737 kronor.

Nämnden beräknar sålunda det för centrifugens färdigställande ytterligare erforderliga medelsbehovet till 154 737 kronor eller i avrundat tal 155 000 kronor.

En viss försening av centrifugens färdigställande har blivit oundviklig, bland annat till följd av konstruktions- och leveranssvårigheter, men även på grund av att medel måst reserveras för väntade prisstegringar på redan gjorda beställningar. Det är emellertid synnerligen angeläget, att centrifugen snarast kommer i driftsdugligt skick. Med hänsyn härtill och till att ytterligare beställningar icke kan göras, förrän medel därtill beviljats av riksdagen, får nämnden anhålla, att erforderliga medel måtte anvisas å tilläggsstat för budgetåret 1953/54.

Departementschefen. Betydande prisstegringar har ägt rum, sedan kostnadsberäkningarna för ifrågavarande centrifuganläggning gjordes. Med hänsyn härtill synes det nödvändigt, att ytterligare medel anvisas för ändamålet. Jag har icke funnit anledning till erinran mot beräkningen av det belopp, som nu erfordras för att sätta anläggningen i driftsdugligt skick, och tillstyrker därför anvisande för ändamålet av ett reservationsanslag av 155 000 kronor. Anslaget torde böra uppföras å riksstaten för nästa budgetår. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utrustning för centrifuganläggning vid karolinska mediko-kirurgiska institutets fysiologiska institution* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 155 000 kronor.

12. Sveriges deltagande i det s. k. tredje internationella geofysiska året.

Svenska nationalkommittén för geodesi och geofysik hemställer om ett anslag för detta ändamål av 75 100 kronor. I anledning härav vill jag nämna, att »geofysiska året» är beteckningen på en till en bestämd tidrymd — i detta fall åren 1957—58 — koncentrerad stor internationell forskningsinsats inom geofysiken. Jag torde även få erinra om att vårt land deltagit i det internationella vetenskapliga samarbetet jämväl under de två föregående geofysiska åren, nämligen det s. k. första internationella polaråret 1882—83 och det andra internationella polaråret 1932—33. Av handlingarna i ärendet inhämtas till en början följande.

År 1951 föreslog den internationella kommissionen för jonosfärforskning, att ett tredje internationellt polarår skulle organiseras år 1957—58, 25 år efter det andra polaråret. Detta förslag har biträttats av de intresserade internationella vetenskapliga unionerna, bland dem unionerna för vetenskaplig radio, geodesi och geofysik samt astronomi och geofysik. Bland administrativa organ, som stöder förslaget, är det internationella rådet för de vetenskapliga unionerna och Unesco.

Medan verksamheten under de två första polaråren år 1882—83 och 1932—33 koncentrerades till polarområdena är avsikten år 1957—58 att i nödvändig grad också utsträcka undersökningarna till tempererade och tropiska områden. Det tredje året har därför fått namnet det tredje internationella geofysiska året.

En internationell organisationskommitté har tillsatts och ett permanent sekretariat skall inrättas i Bryssel, finansierat av Unesco. Hittills har 25 länder satt igång arbetet med organisationen av den vetenskapliga verksamheten och skickat in förslag till forskningsprojekt till den internationella kommittén. Den internationella kommittén har haft ett plenarsammanträde den 30 juni—3 juli 1953 i Bryssel, och preliminära riktlinjer för arbetet under det geofysiska året har redan dragits upp.

Sverige deltog aktivt i de två första polaråren, både genom intensifierad observationsverksamhet inom landet och med temporära stationer i polarområdet. För att förbereda den svenska insatsen under det tredje internationella geofysiska året utsåg Nationalkommittén för geodesi och geofysik den 28 oktober 1952 en kommission »Polarårskommissionen» med professor H. Alfvén som ordförande.

Polarårskommissionen har insamlat och sammanställt förslag till svensk verksamhet och framfört dessa till den internationella kommittén för det geofysiska året. Vidare har den tagit initiativ till ett samarbete med motsvarande kommissioner och institutioner i Danmark, Norge, Finland och Island för att med dessa länder planera arbetet på regional basis, både inom dessa länders egentliga territorier och inom den sektor av polarkalotten, som går från Grönland i väster till Spetsbergen och Björnön i öster.

Personlig kontakt med geofysikerna i grannländerna har givit vid handen, att ett nordiskt samarbete under det geofysiska året där allmänt anses som mycket önskvärt både av vetenskapliga och politiska skäl. Det påpekas även, att flygtrafiken över polarområdena medför, att deras utforskande i meteorologiskt och geofysiskt hänseende blivit av stor praktisk betydelse.

De svenska förslag till vetenskaplig verksamhet, som framförts till den internationella kommittén, visar inom vilka delar av geofysiken svenska forskare kan väntas vara särskilt aktiva. De innehåller

- a) ett omfattande meteorologiskt och oceanografiskt program,
- b) en grupp förslag till utforskning av jonosfären och rymden utanför jorden (»geokosmofysik»),
- c) förslag till tyngdmätningar och
- d) förslag till observationer av blixurladdningar över norra polarkalotten.

Ett genomförande av det planerade svenska programmet beräknas kosta omkring 2 000 000 kronor. Här om anföres följande.

I kostnaderna för det totala svenska programmet ingår ett stort antal poster. Vissa poster kommer säkert att ändras, någon eller några kommer att försvinna, medan förslag från andra länder kan betyda ett tillägg på några poster. Fördelningen av programmet på de olika posterna är därför ännu mycket osäker, men ramen för den totala insatsen är troligen säkrare, då denna i viss mån bestäms av antalet aktiva geofysiker i landet.

Av det uppskattade totalbehovet, omkring 2 000 000 kronor, kommer ett mindre belopp att äskas för budgetåret 1954/55. Därefter kommer de årliga behoven att stiga till ett maximum under budgetåret 1956/57 och 1957/58, varefter behovet igen sjunker till mindre belopp omkring 1960. En mera precis analys av fördelningen på de olika budgetåren är svår att ge för närvarande, dock torde mellan $\frac{1}{2}$ och $\frac{3}{4}$ av totalbeloppet behövas före den 1 juli 1957.

Det för nästa budgetår äskade anslaget av 75 100 kronor är avsett för följande ändamål:

Sekreterararvoden (12 månader à 300 kronor)	3 600
Skrivbiträde 200 timmar	1 000
Kontorsmateriel, porto m. m.	500
Nordiska och övriga utländska resor för organisation av regionala geofysiska projekt ävensom resor till den internationella kommitténs sammanträden	10 000
Vetenskapliga arbeten för det geofysiska årets förberedande	60 000
Summa kronor	75 100

Nationalkommittén anser det vara av synnerligen stor betydelse, att Sverige på ett för landet värdigt sätt kan deltaga i de internationella arbetena under det tredje geofysiska året, till vilka stora förhoppningar om

fruktbar samverkan mellan olika länder knyter sig. Kommittén uttalar, att en viktig praktisk användning av många av de planerade arbetenas resultat ansluter sig till flygtrafikens växande intresse för polarregionerna och till flygtrafikens påtagliga tendens att uppsöka allt större höjder i syfte att härigenom vinna snabbhet och ekonomisk drift. Det framhålls i detta sammanhang, att särskilt förhållandena inom högre luftlager är otillräckligt kända och att en förbättring i detta hänseende kan väntas genom de nu planerade forskningarna.

Departementschefen. Som av det föregående framgått har svenska forskare deltagit i det vetenskapliga arbetet under de två s. k. internationella polarår, som hittills anordnats. Det torde vara önskvärt, att detsamma blir fallet under det nu planerade tredje internationella geofysiska året.

I nationalkommitténs framställning har skisserats ett forskningsprogram, vars genomförande kostnadsberäknats till icke mindre än 2 000 000 kronor. Jag är medveten om att ett svenskt deltagande i det planerade »året» kommer att kräva anvisande av särskilda anslagsmedel men anser det icke möjligt att på grundval endast av den föreliggande framställningen taga ställning till frågan om hur stor sammanlagd medelsanvisning, som bör komma i fråga. Härför kräves nämligen enligt min mening en säkrare överblick än nu har kunnat vinnas över vilka svenska forskare och institutioner, som kan tänkas delta i forskningsarbetet, och över vilka frågor som från svensk sida bör tagas upp i arbetet. Under hand har jag nämligen erfarit, att även styrelsen för vetenskapsakademiens forskningsstationer i Övre Norrland ämnar inkomma med anslagsäskanden, som berör forskningsarbetet under det geofysiska året. Jag vill emellertid redan nu framhålla, att det synes mig klart, att den sammanlagda medelsanvisningen icke kan bli så stor som i den föreliggande framställningen ifrågasatts. Vid den kommande noggranna detaljplaneringen av forskningsprogrammet torde detta böra beaktas och föranleda, att en sovring av forskningsuppgifterna överväges, så att krafterna koncentreras kring det väsentligaste.

För nästa budgetår har äskats ett belopp av 75 100 kronor till förebere-dande arbeten, varav 60 000 kronor till vetenskapliga arbeten och 15 100 kronor till organisations- och administrationskostnader. Med hänsyn bland annat till vad jag i det föregående anförts kan jag icke tillstyrka, att några medel redan nu anvisas till de vetenskapliga arbetena. Däremot föreslår jag, att ett anslag ställes till förfogande för det förberedande organisationsarbetet. Detta anslag, som bör erhålla reservationsanslagskaraktär, torde böra uppföras med 15 000 kronor. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser rörande anslaget disposition.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Kungl. Maj:ts proposition nr 136.

att till *Sveriges deltagande i det s. k. tredje internationella geofysiska året* för budgetåret 1954/55 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 kronor.

Vad departementschefen sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnar, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Carl-Lennart Prütz.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
I. Organisationen av den högre undervisningen i skeppsbyggeri	3
Frågans tidigare behandling	3
Nu föreliggande utredning och förslag	10
Remissyttrandena	33
Departementschefen	41
II. Anslagsberäkningar	45
1. Göteborgs universitet: Avlöningar	45
2. Göteborgs universitet: Omkostnader	60
3. Göteborgs universitet: Materiel m. m.	62
4. Göteborgs universitet: Anskaffning av apparater m. m.	64
5. Göteborgs universitet: Bokinköp och bokbindning för medicinska fakultetens bibliotek	65
6. Göteborgs universitet: Bidrag till Göteborgs stad för verksamheten vid medicinska fakultetens bibliotek	65
7. Göteborgs universitet: Utrustning	66
8. Göteborgs universitet: Bidrag till kostnaderna för uppförande av patologisk-anatomisk institution m. m.	70
9. Bidrag till Stockholms högskola	74
10. Gemensamma universitetsändamål: Extra utgifter	106
11. Utrustning för centrifugalanläggning vid karolinska medikokirurgiska institutets fysiologiska institution	121
12. Sveriges deltagande i det s. k. tredje internationella geofysiska året	123